

**Kleine katechismus der vrijheid : ten dienste van den
gemeenen man en der kinderen in het gemeenebest der Zeven
Vereenigde Nederlanden**

<https://hdl.handle.net/1874/9111>

KLEINE
KATECHISMUS

DER

VRIJHEID,

TEN DIENSTE VAN DEN GEMEENEN
MAN EN DER KINDEREN,

IN HET

GEMEENEBEST DER ZEVEN
VEREENIGDE NEDERLANDEN,

DOOR EEN'

VRIEND DES VOLKS.

De Kinderkens eischen brood, daar is niemand die het hun mededeelt, Klaagliederen van Jerem. Cap. 4: vs. 4.

Te UTRECHT,
Bij G. T. VAN PADDENBURG,
Boekverkooper, 1784.

HET VOLK DER ZEVEN VEREENIGDE
NEDERLANDEN.

Ik bied U, waarde Medeburgers, een klein Boekjen aan, 't welk ik ter uwer onderrichting en ter onderrichting uwer kinderen heb opgesteld. Leest en overdenkt het met aandacht; ik houde mij verzekerd, dat gij 'er uitmuntende lessen en regels, welke U tot nu toe onbekend waren, in vinden zult. Ik spreek in 't zelve van 't dierbaarste goed, hetwelk een vrij ingezetene kan bezitten. Ik beschrijf in 't zelve uwe Rechten, uwe Voorrechten en uwe plichten als Burgers van een Gemeenebest, welks Regeeringsvorm voor 't grootste gedeelte uit eene Volksregeering bestaat. Voedt uw gemoed met het leezen van dezen kleinen Katechismus der Vrijheid; prent deszelfs lessen uwen kinderen in. Mogte dit kleine Werkjen U tot een behoudmiddel tegen de verleiding dienen! Booze lieden, welke in deze tijden van beroerte, heimelijk bij U insluipen, om U listelijk schandelijke boeien aantebieden, welken uwe Voorvaders ten koste van 't dierbaarste bloed, 'twelk door hunne eederen vlocide, verbroken hebben, zouden zich wel

wachten uwe *Vrijheid* te belaagen, indien zij niet wisten, dat gij volstrektelijk onkundig zijt van de *Rechten*, welken zij U geeft. Ja zij doen voordeel met uwe onkunde, om U 't waardste pand het welk gij hebt, de burgerlijke *Vrijheid* te ontwringen! Toont hun, dat gij wel onderricht zijt van de *Rechten* van een' vrijen Burger, gij zult hen met schaamte overlaaden zien vertrekken. Zegt aan deze voortplanters der willekeurige macht: Ik heb het geluk van vrij geboren te zijn, en ik wil, het koste wat het wille, vrij sterven, ik wil mijn gansche deugd met mij in 't graf medeneemen; behoudt voor U die noodlottige geschenken, welken gij mij aanbiedt, mijne *Vrijheid* is voor geen' prijs te koop, zij kan met al 't goud der wereld niet betaald worden. Deze verheven taal zal hen ontzetten, en zij zullen hunne oogen niet meer voor U, zonder rood worden, durven opslaan. Uwe blikken op hen geslagen zullen voor hen zoo veele bliksemen zijn, die hen zullen verpletten. Ik spreek tot U als tot een' broeder en een' vriend, en het staat slechts aan U, U zelve daaryan te overtuigen.

VOORREDEN.

GEELUKKIGE Staat, welks Volk ten vol-
len onderrecht is van de gronden, op wel-
ken de Regeeringsvorm, dien het aangeno-
men heeft, gevestigd is ! Want het Volk als
dan deszelfs oorspronkelijke rechten kennen-
de, kent ook hen, aan welken het zelve het
oppergezag heeft toevertrouwd, welken het
over zich gesteld heeft ; als dan eerbiedigt het
de rechten, welken het aan de wetgeevende
Macht heeft opgedraagen, en poogt dezelve
geenszins te benadelen, als dan najverig om-
trent de rechten, welken het behouden heeft,
waakt het zorgvuldiglijk, dat men hem de-
zelve niet ontwringe ; deszelfs waakzaamheid
strekt ten teugel zelf voor den alleronderne-
mendsten Vorst, zij wederhoudt hem binnen de
paalen van een wettig gezag. Ik zeg meer,
deze grondige kennis, welke het Volk heeft
van zijne rechten en van die der oppermacht,
aan welke het zich vrijwilliglijk onderworpen
heeft, beneemt aan dezen zelfs den lust, om iets

tegen de algemeene Vrijheid te onderneemen. Ja, ik durf het zeggen, niets is 'er noodlotiger voor een' vrijen Staat dan de onkunde van 't Volk aangaande het maatschappijelijk verdrag, hetwelk deszelfs voorrechten en rechten bevat. Alle de Burgeroorlogen, van welk eenen aart zij ook geweest mogen zijn, zijn het vuur hunner woede verschuldigd geweest aan de diepe onkunde der Volken omtrent hunnen Regeeringsvorm.

Waaraan moet men dan deze beklagelijke onkunde der Volken omtrent hunnen Regeeringsvorm toeschrijven? Zij spruit ongetwijfeld voort uit een berispelijk gebrek zoo van huifelijke als openbaare opvoeding.

De Rijken vermenigvuldigen meer uit iedele praal dan uit noodzaakelijkheid de Meesters, welken zij hunnen kinderen geeven; maar onder dat zoo groot getal van Leermeesters van louter vermaak, vindt men 'er zelden eenen, die belast is met de zorg om voor zijnen Leerling een' beredeneerden en dagelijkschen Katechismus over den Regeeringsvorm des Lands, hetwelk hem ter wereld

reld heeft zien komen, en het welk hem t'eenigen dage tot de eerste waardigheden van den Staat verheven zal zien, te ontwerpen.

De verdienste maakt zelden de Regenten, de geboorte, het aanzien, de rijkdommen, het geval zelf plaatsen meest altijd den Staatsbefierder op den eeren stoel, op welken gezeten hij den breidel der Regeering in handen houdt: het is een blinde, om niets ergers te zeggen, die aan het roer van een schip geplaatst is, hetwelk bijna altijd op eene omstuimige en verbolgen Zee dobbert.

De ingezetenen van den tweeden en derden rang bevlijtigen zich alleenlijk, om hunnen kinderen de grondbeginselen van eenen winstgeevenden koophandel; welke hen in staat kan stellen, om de goederen, welken zij hun nalaaten, te vermeerderen, intescherpen, zo dra zij oordeelen, dat dezelve in staat zijn, om dien handel te drijven; sommigen draagen zorg hen te onderwijzen of te doen onderwijzen in eene algemeene kennis van den Godsdienst, welken zij belijden; hiertoe bepaalt zich gemeenlijk de gansche Opvoeding der kinderen van den tweeden en

derden rang van den Staat. Ik laak eene dusdanige opvoeding niet, maar ik zeg dat zij onvoldoende is; ik zeg dat eene dusdanige Opvoeding niet dan bij geval een' goed' en waar' burger zal vormen, daarvan komt het, zonder twijfel, dat wij, vooral in de Gemeenebesten zoo weinige goede burgers vinden: de Katechismus van den Godsdienst en die der huishoudingkunde behoorden ten minste gevolgd te worden van den Katechismus des Burgers.

Onze kinderen behooren ons alleenlijk toe als een gewijd pand hetwelk de Natuur ons toevertrouwt, om dezelve aan de Burgermaatschappij overteleveren, wanneer zij bekwaam zullen zijn haar te dienen; en de Natuur belast ons dezelve instaattestellen het Gemeenebest vannuttezijn. Daaruit ontstaat voor ons de onvermijdelijke plicht van hun vroegtijdig de blakendste liefde voor 't Vaderland inteboezemen hetzelve hun lief en waard te maaken, door hun de Burgermaatschappij onder het aanlokkelijkste gezichtpunt te doen beschouwen; wij moeten hen vooral voorbereiden om de ijverigste beschermers van
het-

hetzelve te zijn; nu is een mensch, welke volstrektelijk onkundig is van dien Regeeringsvorm van den Staat, waarin hij leeft, bijna een vreemdeling ten aanzien van den Staat; hij leeft 'er voor zich zelve alleen, en bekommert zich zeer weinig over het algemeen welzijn der Burgermaatschappij, omdat hij niet weet, dat zijn waar belang weezenlijk verknocht is aan het algemeen belang. Indien het woord Vaderland hem somtijds ontvalt, indien hij somtijds met drift van hetzelve spreekt, indien hij zich somtijds tot deszelfs bescherming wapent, buiten dat hij een woord uit, hetwelk voor hem zonder betekenis is, zijt verzekerd, dat deze schielijke en ongewoone ijver, dat deze gevoelens van Vaderlandsliefde, zoo schoon in schijn, hem niet eigen zijn, men heeftze hem met haast ingeblaazen; het is een vreemd vuur, 'twelk men in zijn' boezem, ontstoken heeft, een vuur, 'twelk in deszelfs opkomen uitgaan zoude, indien zij, die het aangeblaazen hebben, geen zorg droegen, het zelve te onderhouden door belooningen, door beloften, door vleierijen, en door allerlei soorten van laage en strafwaardige middelen, welken de

* 5

heersch-

heerfchzuchtige altijd, met [goeden uitflag te-
werkfelt omtrent een' burger, welke onkundig
is, aangaande zijne rechten als een vrij menfch,
en die geen beter kennis heeft van de groote
en dierbaare rechten der vrije Burgermaatschap-
pij, waarvan hij een lid is.

Een Burger, die onkundig is aangaande den
Regeeringsvorm van den Staat, is een gemak-
kelijk werktuig in de handen van den eerften
heerfchzuchtigen, die de bedreevenheid heeft
zich van hem meefter te maaken; hij zal 'er al
van maaken, wat hij wil; indien de heerfch-
zucht van een' overweldiger van de rechten
volks vordert, dat de onkundige burger ftou-
en onderneemend zij, zal hij 'er ligtelijk een
dollen, een' geestdrijver, een' vader- een broe-
dermoorder, een' brandfichter, een wreed
monfter van maaken. Men maale hem den Re-
geeringsvorm, verfchillende van 't geen dezel-
ve is, af, men prente in zijn gemoed valsche
beginfelen; men vertoone hem in een verkeerd
vergezichtpunt het perfoonlijk belang van 't
algemeen belang onderfcheiden, men betovere
zijne oogen, en men doe hem eene iedele fchim
van fortuin zien, welke hem de hand fchijnt toe-

roetereiken; na deze betoveringen, die 't niet moeielijk valt op een' onkundigen te doen werken, geeve men hem de fakkel in de eene en den dolk in de andere hand, gij zult hem zien loopen als een' uitzinnigen; hij zal in 't huis van zijnen nabuur treden en denzelven zonder mededoogen vermoorden, omdat men hem heeft gezegd, dat deze niet, even als hij, denkt; vandaar zal hij de huizen zijner deugdzaamste medeburgen in brand gaan steeken almede omdat men hem gezegd heeft, dat deze verdedigers der Vrijheid niet dan koppige lieden zijn, welker halfsterigheid en onverzettelikhed het verderf van den Staat veroorzaken. Meest altijd zijn de helden, verdedigers der dierbaare rechten der Burgermaatschappij, martelaars van dezelve, omdat zij de slachtoffers van 's volks onkunde zijn; eene onkunde waarmede een Dwingeland zijn voordeel doet, om een gansch vrij volk aan banden te leggen; om 't zelve, naar zijn welgevallen, of liever naar zijne grilligheid en zijne hartstochten, te bestieren. Slaan wij onze Jaarboeken op, en wij zullen 'er meer dan een met bloed geschreeven bewijs vinden van de buitenspoorigheden, wel-

welken 'svolks onkunde heeft teweeggebracht alleen in dit Gemeenebest, welks weezenlijk veranderde Regeeringsvorm langer niet dan vruchten der bitterheid kan voortbrengen.

De opvoeding der kinderen van den laatsten rang van den Staat is nog erger; om nauwkeuriglijk te spreken, dezelve hebben in 't geheel geen opvoeding. Men kan dezelve vergelijken bij de Wilden van Noord-Amerika; nog bespeurt men in deze laatste eene vrij sterke verknochtheid aan 't geslacht, tot hetwelke zij behooren.

Van alle de Staaten zijn de Gemeenebesten, in welken de oppermacht bij 't Volk is, die geenen, welke het meest te vreezen hebben voor de gevolgen dezer onkunde, welke ik betreure; ja deze onkunde is een onfeilbaar beginsel van verderf voor dezelve; het is een noodlottig zaad, welks volkomen uitbotting den Staat gewisfelijk in de diepte des afgronds sleept. De ondervinding spreekt hier voor mij, en het is nutteloos bewijzen bijtbrengen eener droevige waarheid, aangetekend in de Gedenkboeken dier Volken, welke eertijds vrij geweest zijnde, gelijk wij zulks geweest zijn

zijn en gelijk wij nog meenen te zijn, tegenwoordig zuchten onder den Scepter der onbeteugeldste en onverdraagelijkste Adelregeering.

Deze overweelingen hebben mij doen besluiten om een' *kleinen Katechismus der burgerlijke Vrijheid* in'tlichttegeeven; omdat deze Vrijheid de eenige steun is, waarop onze Regeeringsvorm rust. De Vrijheid, welke zoo veele Burgers in deze tijden van onrust in den mond hebben, hebben zij gewisfelijk niet in het hart, en hoe zouden zij dezelve daarin hebben, daar zij haar niet kennen? Zij weeten noch waarin zij bestaat, noch welke haare rechten zijn; zij zijn bijna alle gelijk aan kinderen, die op een' schoonen dag, 't schitterend licht, hetwelk onze aarde verlicht, met verwondering beschouwen, doch hetwelk een recht onbegrijpelijk ding voor hen is.

Ik zal mij in 't op eene gemeenzaame wijze behandelen eener verheven stoffe, zoo verstaanbaar maaken als mij mogelijk is. Hierom, heb ik de wijze van een gemeenzaam gesprek verkooren; deze is mij de allerbekwaamste voorgekomen om in 't gemoed van den gemeenen man en der kinderen, voor welken

ik

ik schrijf, de groote en gewichtige zaaken, die ik mij voorgesteld heb in dit kleine Boekjen, over de Vrijheid ('t welk als een Werkjen voor de eerst beginnenden is) vaststellen, in te prenten.

Het is schande en om te beklagen, dat in deze onrustige tijden, welke den ondergang der *Vrijheid* schijnen te voorspellen, het is schande, zeg ik, dat men niet een cenig boek vindt, het welk krachtiglijk tracht het volk te verlichten omtrent deszelfs waare belangen; nochtans zijn 'er binnen den tijd van drie jaaren een oneindig getal van geschriften over onze zaaken in 't licht gekomen. Onder dit groot getal zijn 'er, 't is mij bekend, eenigen, die wel geschreeven zijn, en die een oprechte Vaderlandsliefde ademen; doch deze goede boeken zijn alle geschreeven in een' al te verheven stijl en al te geleerd om indruk op het volk te maaken: zij zijn daarenboven al te hoog van prijs voor den gemeenen man: het is echter deze gemeene man, welke de onderrichting tegenwoordig ten hoogsten noodig heeft. Ik ben niet onkundig, dat men aan denzelfen om niet of bijna om niet, cen-

eenige kortbegrippen en uittreksels van boeken, welke eenige stukken aangaande den staat onzer zaaken op eene zeer onvolkomen wijze verhandelen, heeft uitgedeeld; maar welke boeken zijn 't doch! het zijn of oproerige werktuigen in handen van den gemeenen man gesteld, om denzelven tot oproer tegen de braafste Regenten aanzetten, of ontrouwe kortbegrippen met verkwisting verspreid, meer bekwaam om spoorbijster te maaken dan om te onderrichten; Eindelijk, verantwoordingen met kunst en list opgesteld, om onverantwoordelijke plichtverzuimen te rechtvaardigen.

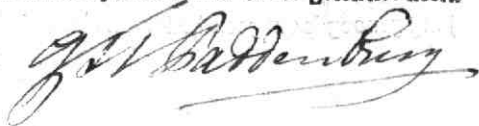
Beproeven wij of wij hulpmiddelen kunnen vinden tegen de rampen, welken de onkunde des Volks alle dagen bij ons veroorzaakt, of ten minsten om 'er den voortgang van te stuiten, met ten toneele te voeren een' deugdzaam Grijzaart, taamelijk wel onderrecht, en vooral voor de burgerlijke Vrijheid ijverende, lessen geevende over de Vrijheid aan een' Zoon, die reeds de jaaren bereikt heeft, dat hij uit deze lessen nut trekken kan, maar die echter jong genoeg is om geen bedorven hart te hebben.

Mog-

Mogten mijne poogingen om Burgers tot de deugd te vormen door hun den aart der *burgerlijke Vrijheid* en de dierbaare voordeelen, welke overvloediglijk uit dezelve voortvloeijen voor hen, die haar liefhebben en kennen, mogten, zeg ik, mijne poogingen bekroond worden met een' uitslag, welke de vuurigste wenschen van een waarlijk patriottisch hart, vervullen! Dit is mijn bede! Dit is de bede van een vrij groot getal goede burgers, welke alle nevens mij zuchten over de onkunde des Volks, omdat zij alle, zoo wel als ik, weten, dat een Volk, 't welk de eerste gronden van den Regeerings-vorm, onder welken 't leeft, niet kent, een slaafsch Volk is, of ten minsten gansch gereed om slaaf te worden, wanneer zich een heerschzuchtige guit zal opdoen om van hetzelfde deszelfs Vrijheid voor gereed geld te koopen.

KLEINE

Ter weering van Onechte Nadrukken heb ik den Boekverkooper *G. T. v. Paddenburg*, verzogt, geene Exempl. uit te geven voor dat hij dezelve met zijn Naam hier onder getekend heeft.

KLEINE
KATECHISMUS

DER
VRIJHEID.

EERSTE SAMENSpraak.

Over de Natuurlijke Vrijheid.

GRIJZAART. Wel zoon, hebt gij de Les welke ik u gisteren over de Vrijheid gaf onthouden?

JONGELING. Ik meen ja, Vader, ten minsten heb ik dezelve zeer ernstiglijk, nadat ik van u gescheiden was, overdacht.

GRYZ. Meent gij in staat te zijn, mij 'er verslag van te doen?

JONG. Ik vlei mij van ja: indien gij de goedheid gelieft te hebben mij te ondervraagen, zal ik mijn best doen om op uwe vraagen te antwoorden.

GRYZ. Maar zal deze oefening u niet verveelen; hebt gij niet meer lust om u met minernstige zaaken en die meer met uwe jaaren overeenkomen, optehouden?

A.

Jong.

JONG. Neen, Vader! gij hebt kunnen opmerken, dat ik U gisteren met veel aandacht aanhoorde. Ik moet U zelfs zeggen, dat mijn hart brandde, als ik U hoorde spreken van de hooge bestemming van den mensch. Ja ik brande van verlangen U die lessen te hooren vervolgen, welke ik voorzie, dat mij zoo nuttig zullen moeten zijn.

GRYZ. Gij verrukt mij, zoon, en ik ben opgetoogen van blijdschap, U in zulke goede geneigheden te zien. Gaan-wij in dit prieel zitten: Ach! toen mijne handen de tedere jonge boompjens, die het zelve maaken, plantten, voorzag ik niet, dat het dienen zoude tot eene school, waarin ik de groote plichten van den mensch als Burger verklaaren zoude aan een' zoon, die tegenwoordig den troost en de blijdschap mijns ouderdoms uitmaakt, want in dien tijd had de Almogende U aan mijne gebeden nog niet vergund.

JONG. Gij maakt mij weemoedig, Vader, als gij mij van uwen ouderdom spreekt; ik bespeur, dat ik U nog lange jaaren noodig hebben zal. Ach hoe zoude het met mij gaan, indien gij mij ontrukkt wierdt!

GRYZ. Maaken-wij een einde van een gesprek, 't welk ons beiden te weemoedig maakt. Zit op deze bank over mij en maak U gereed om mij te antwoorden.

JONG. Ik gehoorzaam met vermaak: ik verlang met ongeduld, dat gij de onder-
vraa-

vraagings, welke gij voornemens zijt te doen, begint.

GRYZ. Ik zal U niet ongeduldig maaken; ik begin. Zeg mij eens, zoon, wat is de *Vrijheid*?

JONG. Gij hebt mij gisteren gezegd, dat *de Vrijheid een vermogen is, 't welk de Natuur den mensch gegeven heeft, door 't welk hij al kan doen, waarin hij vermaak vindt, en niet doen het geen geene de minste bekoorlijkheid voor hem heeft.*

GRYZ. Is deze *Vrijheid*, zoo als gij dezelve daar bepaald hebt, niet een gevaarlijk geschenk voor den mensch?

JONG. Neen, mits de mensch zorg draage, dat hij dezelve regele door de *Rede*, welke God hem teffens geschonken heeft om zijne daaden en verrichtingen naar 't geen goed en eerlijk is, te richten.

GRIJZ. Wilt gij daarmede zeggen, dat *deze Vrijheid* somtijds moet worden beteugeld?

JONG. Ja: en zelfs zeer dikwijls. Het menschelijk hart is zoo verkeerd en bedurven, dat de mensch geduuriglijk in de grootste ongeregeldheden zoude vervallen; indien hij zich zonder uitzondering en voorzorg aan 't natuurlijk vermogen, hetwelk hij heeft, om al te doen wat hem behaagt, overleverde.

GRIJZ. Verklaar mij eens een weinig omstandiger 't gebruik, 't welk de mensch van zijne natuurlijke *Vrijheid* maaken kan.

KATECHISMUS DER VRIJHEID.

JONG. Ik gaa mijn best doen om het geen gij mij zelf omtrent dit onderwerp gezegd hebt, te herhaalen. Indien ik mij wel erinnere, hebt gij onze daaden in drie verdeelingen onderscheiden, naamelijk, in overschillige, weezenlijk goede en weezenlijk kwaade daaden.

GRIJZ. Wat besluit gij uit deze onderscheiding?

JONG. Wat de *onverschillige daaden* betreft, dat is die, welke noch zedelijk goed noch kwaad bevatten: de mensch kan, uit kracht zijner Vrijheid, dezelve doen of niet doen, naar dat hij voor dezelve genegenheid of afkeer heeft.

GRIJZ. Waarom noemt gij deze daaden *onverschillig*?

JONG. Omdat zij geen de minste weezenlijke betrekking hebben tot de plichten van den mensch.

GRIJZ. Welke zijn de plichten van den mensch, waarvan gij spreken wilt?

JONG. Zie hier dezelve, zoo als gijze mij hebt aangewezen. De mensch, hebt gij mij gezegd, heeft plichten natekomen ten aanzien van God, ten aanzien van zich zelve, ten aanzien van zijnen naaften, ten aanzien der Burger maatschappij, eneindelijk ten aanzien der wetten onder welker gezag hij leeft.

GRIJZ. Gij wilt dan zeggen, dat wanneer eene daad niet strijdt tegen den een' of ander dezer plichten, de mensch dezelve, zonder misdaad, doen of niet doen kan?

JONG.

JONG. Op deze wijs heb ik het begreepen, wanneer ik u van de *natuurlijke Vrijheid* hoorde spreken: zeg mij, verzoek ik u, of ik den zin uwer verklaring begreepen hebbe.

GRIJZ. Ja, Zoon, gij hebt mij zeer wel begreepen. Geef mij eenige voorbeelden van daaden, die gij onverschillig noemt.

JONG. Mij dunkt, dat ik u hierin ligtelijk kan voldoen. Bij voorbeeld, een schoone dag der lente lokt mij tot eene wandeling uit, ik ben vrij van alle weezenlijke bezigheid, ik heb lust om te wandelen, ik gaa uit en voldoe mijn lust.

Twee mijner vrienden komen mij een partij van uitspanning voorstellen, ik verzoek uwe goedkeuring daartoe, gij geeft mij verlof om met mijne vrienden te gaan; ik gaa op hunne uitnoodiging mij met hen vermaaken.

Ik heb een boek in de hand, ik leg het weder op de tafel neder, omdat ik in dien oogenblik geen lust heb te leezen.

Op een' zomerschen dag, op welken de buitengewoone hitte onze leden loom maakt, bevangt mij een sterke lust tot slaapen, ik begeeef mij in mijne kamer, en gaa liggen slaapen.

Ik kom over de bloemmarkt gaan; de schoonheid, de frischheid, en de aangenaame reuk van eenige roozen, die nog aan 't boompjen, aan 't welk zij ontlooken zijn, hangen, verrukken en betoveren mij; ik koop den pot in

welken het kleine roozenboompjen groeit; ik breng hem te huis en ik verschaf mij een aangenaam vermaak, hetwelk vernieuwd wordt, zoo dikwijls ik weder in mijne kamer kom, tot dat eindelijk de bloemen, welke korten tijd duuren, verdorren aan haaren stam, en mij het verdriet laten, vanze te dra te zien verwelken.

GRIJZ. Deze voorbeelden zijn wel uitgezocht, maar, Zoon, verricht gij alle deze daaden niet werktuigelijk en alleenlijk door aandrijving?

JONG. Ik weet volstrektelijk niet wat de woorden *werktuigelijk* en *aandrijving* zeggen willen, het is de eerste reize van mijn leeven, dat ik dezelve uit uwen mond hoore. Doch ik weet, Vader, dat ik alle mijne daaden volgens een vrij besluit, zeer dikwijls zelf na een wel overdacht overleg, verrichte. Ik bespeur, dat op den oogenblik, dat ik besluit eene daad te verrichten, het van mij alleen afhangt dezelve niet te verrichten; het gebeurt mij dikwijls, dat ik beslooten heb iets te doen, en dat ik den oogenblik daarna een tegenoverstaand besluit neeme en dat ik niet doe, 't geen ik beslooten had te doen; en zelf somtijds, dat ik het tegendeel doe.

GRIJZ. Dit is het beste bewijs, dat gij mij geeven kunt van de *natuurlijke vrijheid*.

JONG. Het is zeer vleierend voor mij, dat ik u zoo wel voldoe. Doch ik geef u, uw ei-

eigen goed slechts te rug, indien ik mij zoo mag uitdrukken. Want gij hebt mij vroegtijdig gewend mijne gedachten, mijne woorden en mijne daaden wel te overleggen.

GRIJZ. Dit is genoeg, wat de onverschillige daaden betreft. Hebt gij ook iets onthouden van 't geen ik u aangaande de goede en kwaade daaden heb gezegd.

JONG. Wat de uit haaren aart goede daaden aanbelangt, ik begrijp, dat het ongetwijfeld van den mensch afhangt, dezelve te verrichten of niet te verrichten; doch, indien de mensch dezelve niet verricht, zoo zondigt hij tegen den een' of ander' der plichten, welken ik u hier voor opgenoemd heb, dan maakt hij misbruik van zijne natuurlijke vrijheid, dat is te zeggen, dat hij dezelve verkeerdelijk gebruikt.

GRIJZ. Is de mensch dan altijd verplicht goedtedoen, als hij 'er gelegenheid toe heeft?

JONG. Gij hebt mij altijd zulks gezegd: en ik begrijp tegenwoordig uit mij zelve, dat het een onvermijdelijke plicht voor den mensch is, goedtedoen, als hij zulks kan doen.

GRIJZ. Spreek nu eens van de uit haaren aart kwaade daaden?

JONG. De mensch moet dezelve, in alle mogelijke gevallen, zorgvuldig vermijden, Indien hij de eene of andere verricht, maakt hij een wonderlijk misbruik van zijne natuurlijke

ke Vrijheid; hij bedient zich van dezelve tegen het oogmerk der Natuur en hij maakt zich schuldig aan de leelijkste ondankbaarheid tegen haar.

GRIJZ. Volgt uit het geen gij daar gezegd hebt, niet, dat de mensch niet volkomenlijk vrij is, voor zoo veel de uit haaren aart goede of kwaade daaden aangaat?

JONG. Geenszins. De mensch is, wat deze daaden aanbelangt, in alles even vrij, als in de onverschillige.

GRIJZ. Hoe zoudt gij dat bewijzen!

JONG. Zeer ligtelijk dunkt mij. Indien de mensch volkomenlijk vrij zal zijn, is 't genoeg, dat hij het vermogen hebbe van alle foorten van daaden te verrichten, of niet te verrichten. Nu kan de mensch het goed niet doen en hij kan het kwaad doen, hij kan het goed doen en hij kan het kwaad niet doen. Dus is hij volkomenlijk vrij; dit is de bewijsreden, welke gij voor vijf of zes dagen maakte, om te antwoorden op eene vraag, die ik u deede, wanneer wij voorbij eene galg gingen, aan welke een elendige hing, die een weinig tijds tevooren door den scherprechter op bevel van 't Gerecht, aan dezelve gehangen was.

GRIJZ. Staat u de bredere verklaaring van deeze algemeene bewijsreden, die ik toen voor u deede, voor?

JONG.

JONG. Zij staat mij zeer wel voor, en ik hoop dezelve van mijn leeven niet te vergeeten. Het gebeurt maar al te dikwijls, zeide gij mij toen, dat de mensch het goed niet doet, dat hij ligtelijk kan doen, en 't gebeurt nog dikwijler, dat hij het kwaad doet, dat hij gemakkelijk konde mijden.

GRIJZ. Wat is het voorbeeld, hetwelk ik u gaf om u deze waarheid begrijpelijk te maaken?

JONG. Zie hier hetzelfde. Een rijke gaat voorbij een' armen verminkten, die buiten staat is om zijn' kost te winnen; deze elendige bidt hem in den naam van JESUS CHRISTUS medelijdente hebben, en hem in de hand, welke hij hem toereikt, een stuk gelds te geeven om broodtekoopen. Deeze onbarmhartige mensch sluit zijn hart voor 't mededoo-gen, hij verhaast zijn' tred om zich te verwijderen van een voorwerp, welks elende hem verveelt; hij gaat voorbij zonder liefdaadigheid te bewijzen aan hem, die hem 'er krachtiglijk om bidt. Staat het aan dit Monster niet vrij een oog van medelijden op zijn' noodlijdenden broeder te werpen en hem eene aalmoes te geeven? Ja zekerlijk: hij had daartoe slechts naar de Natuur te luisteren, die hem krachtiglijk ter begunstiging des armen aanzette.

GRIJZ. Gij redeneert wel ten aanzien der uit haaren aart goede daaden, maar, Zoon, is het wel even eens gelegen met de kwaade

daaden; heeft de mensch geen onwederstaanelijke neiging tot het kwaad?

JONG. Het heugt mij, dat gij mij eens scherpelijk doorgehaald hebt wegens eene kwaade daad, omdat mijne boosheid zoo verreging, dat ik, om mij te verschoonen, zeide, dat ik de geneigdheid om die daad te doen niet had kunnen wederstaan, ik had naamelijk eene kleine huisfelijke diefstal gepleegd.

GRIJZ. Ja zekerlijk, Zoon, deeze onwederstaanelijke neiging tot het kwaad is een hersenschim, die de ondeugende zich gemaakt heeft om naar het welgevallen zijner hartstochten te leeven en om aan zijne ongebondenheid een' glimp te geeven. Doch 't geen het beklagelijkste is, is dat geleerde lieden, welken men in de wereld *Wijsgereen* noemt, deeze dwaaling hebben staande gehouden, en alles in 't werk gesteld om dezelve volgens de regels te bewijzen. Doch gij zijt nog te jong om u die verachters der evangelische zedekunde en deeze bedervers der goede zeden te leeren kennen; weet alleenlijk, dat de Leeringen dezzer hedendaagsche *Wijsgereen* gruwelen zijn, daar de Rede een afgrijzen van heeft, en die de eerwaardige en heilige leerstukken van den Christelijken Godsdienst omverwerpen.

JONG. Zoude het, indien deze neiging die ons tot het kwaad aanzet, onverwinnelijk was, geen wreedheid zijn, menschen die zich aan verscheiden misdrijven schuldig hebben gemaakt,

maakt, met den dood te straffen? Zouden de dieven, de brandstichters, de moordenaars, en in een woord alle de misdadigers, welken de wet ter dood veroordeelt, niet op zijn hoogst behooren in de gevangenis te worden gezet, gelijk men de uitzinnigen in 't dolhuis zet.

GRIJZ. Uwe aanmerking is zeer gepast, maar gij had 'er bij moeten voegen, dat in dat geval de wet zelve onrechtvaardig zoude zijn; het is echter waar, dat de neiging die ons tot het kwaad aanzet, zeer sterk is, en dat dezelve in den eenen mensch sterker dan in den anderen is; maar het is valsch, dat deze neiging onverwinnelijk is. Het is niet zeldzaam ongebonden lieden zich ganschelijk te zien beteren, en hen oprechtelijk tot de deugd te zien wederkeeren, welke zij hadden verlaaten; om de ondeugd natejaagen. Deeze bekeeringen bewijzen, dat de neiging tot het kwaad niet onverwinnelijk is, en toonen aan, dat de mensch zoo vrij is om het kwaad te mijden, als hij is om goed te doen.

JONG. Ware het, dewijl de neiging van den mensch tot het kwaad zoo sterk en zoo gevaarlijk is, niet beter geweest, dat de Schepper den mensch van de geheele Vrijheid, die hij heeft om kwaadtedoen, beroofd hadde?

GRIJZ. Het schijnt, Zoon, dat gij mij op uwe beurt eens ondervraagen wilt; welaan, laat dit eens zoo zijn. Ik gaa u antwoorden.

1. Betaamt het ons niet te oordeelen over 't geen de Schepper had behooren te doen of niet te doen ten aanzien van het scepfel. Het moet ons genoeg zijn te weten, dat alle de werken van God verwonderenswaardig zijn en dat hij alles met de diepste wijsheid gemaakt heeft, dat de mensch het meesterstuk zijner Almacht is. 2. Indien de Schepper den mensch beroofd hadde van de Vrijheid om kwaadtedoen, zoude hij hem daar door teffens beroofd hebben van de Vrijheid om goedtedoen; dewijl hij geen kwaad kunnende doen, het goed, hetwelk hij zoude gedaan hebben, door dwang zoude gedaan hebben; of wel zoude hij van den mensch een recht zichzelfbeweegend werktuig zonder werking gemaakt hebben. Ik zeg meer, hij zoude hem tot een' slaaf gemaakt hebben, en de rede, die hij hem gegeven heeft om zijn gedrag daarnaar te richten, zoude een onnut geschenk voor hem geweest zijn; dewijl onderfeld zijnde, dat de mensch werkzaam geweest ware, hij altoos zoude hebben moeten werkzaam zijn om goedtedoen of ten minsten om onverschillige daaden te verrichten. Begrijpt gij Zoon, de gevolgen, die natuurlijk uit de berooving der Vrijheid om kwaadtedoen voortvloeien?

JONG. Ja, Vader; ik begrijp, dat de mensch beroofd van de Vrijheid om kwaadtedoen, geen verdienste in goedtedoen heeft. In dit geval zoude de mensch geen het minste voordeel

heel boven de beesten gehad hebben, hij zoude zelfs eeniger maate beneden dezelve geweest zijn.

GRIJZ. Uwe aanmerking is zeer verstandig, ik ga u nog door een voorbeeld bewijzen, dat de mensch beroofd van de Vrijheid ont kwaadtedoen, geduuriglijk in een' staat van verdrietelijkheid en lusteloosheid zoude geweest zijn. Ik onderstel, Zoon, dat ik u beval, dat gij altijd denzelfden weg moest gaan, en dat ik om mij van uwe gehoorzaamheid te verzekeren, u geduuriglijk aan een' leidband gehecht hield, en dat het u nooit geoorloofd ware, in 't minste ter rechter of ter linker zijde aftewijken. Wat verdienste zoude het dan voor u zijn mij te gehoorzaamen, zoudt gij dan niet bij u zelve zeggen, wat is het hard altijd aan den leidhand gehecht te zijn! Wat is de strengheid van mijn Vader onverdraagelijk! zoudt gij dikwijls uitroepen. Ach! wanneer zal mij God verlossen van een' dwingeland, die den meester over mij speelt, en mij altijd denzelfden weg doet gaan! deeze gevoelens, Zoon, zoudt gij gewisfelijk hebben, en wie zoude u dezelve ingeeven? De Natuur zelve, Zoon. Vraag aan iemand, die vijftiwintig jaaren in ecne naauwe gevangenis heeft gezeten, of hij, niettegenstaande de goede behandelingen, welken men hem in zijne gevangenis heeft aangedaan, de verschillende vermaakten, welken men hem heeft bezorgd, vraag hem,

zeg

zeg ik, of hij, niettegenstaande dit alles, verge-
noegd is? Hij zal u zekerlijk antwoorden met
bitterlijk over zijne slaavernij te klaagen, en
al moest hij zijn brood gaan bedelen, en voor
de afgrijpselijke elende blootgesteld zijn, hij
zal u zeggen, men opene de deur mijner ge-
vangenis, ik gaa 'er zoo terstond uit, op ge-
vaar van honger en dorst te lijden, als ik 'er
uitgegaan zal zijn. Ja de Vrijheid is het kos-
telijkste erfdeel van den mensch, en indien
hij beroofd is van de Vrijheid om kwaadte-
doen, is hij in niets meer vrij; als dan is hij
grooter slaaf dan die ongelukkigen, welken
men aan ketenen kluisfert, en welken men doet
arbeiten door hen met slagen te overlaaden.

JONG. Ik meen tegenwoordig genoegzaam
onderricht te zijn omtrent de natuurlijke Vrijheid.

GRIJZ. Ik meen het ook. Onthoud wel 't
geen gij 'er nu van weet. De Zon daalt; laat
ons gebruik maaken van deezen schoonen
avondstond om eene wandeling te doen door
de bekoorlijke weiden, die zich aan ons ge-
zicht opdoen. De geest heeft even als 't li-
chaam verkwikking noodig, en niets is 'er, vol-
gens mijn oordeel, bekwaamer om den geest te
verkwikken, dan de beschouwing der schoone
Natuur, die alle haare schoonheden en alle
haare rijkdommen ten toon stelt, in die vel-
den, welke deeze weiden omringen, en die
tegenwoordig overlaaden zijn met eenen over-
vloedigen oogst, die zij voor ons bereiden.

JONG.

JONG. Is 't mij geoorloofd U te vraagen, Vader, of dit alles is, 't welk gij mij over de Vrijheid te leeren hebt?

GRIJZ. Al 't geen ik u aangaande de *Natuurlijke Vrijheid* gezegd heb, Zoon, is slechts eene inleiding tot verhevener lesfen, die ik mij voorftel u te geeven over de Vrijheid onder nog twee verfchillende oogpunten befchouwd. In onze eerfte bijeenkomst zal ik u de dierbaare voordeelen der *Godsdienstige Vrijheid* ontvouwen, en in de volgende gefprekken, zal ik mijn werk maaken om u de voordeelen, de voorrechten, de rechten, de plichten en de regelen der *burgerlijke Vrijheid* te leeren kennen. Ja, mijn waarde Zoon, 't is bijzonderlijk deeze, die gij in den grond kennen moet, zonder eene naauwkeurige kennis der *Burgerlijke Vrijheid*, kunt gij geen goed Burger zijn; gij zoudt slechts een onnut lid zijn, misfchien zoudt gij zelf een gevaarlijk lid voor de Maatfchappij zijn, indien gij 't schoonfte en kostelijkfte pand des burgers niet kende, een pand, waarvoor hij alles, zelfs zijn leeven moet opofferen. Maar gaan-wij naar buiten, en fpreken-wij van iets anders.

 TWEEDE SAMENSpraak.

Over de Godsdienstige Vrijheid.

JONG. Gij had mij beloofd mij van daag te ondervraagen over de les, welke gij mij gisteren gaaft; ik zie, dat het reeds laat begint te worden en gij spreekt van niets.

GRIJZ. Ik wachtte, Zoon, dat gij mij 'er eerst van spreken zoudt; want ik wilde weten of de smaak, dien gij in mijne lessen had, bleef aanhouden, indien gij 'er mij niet van gesproken had, zoude ik over uwe wispeltuurigheid gezucht hebben en ik zoude mijn best hebben gedaan, om in u den lust om onderweezen te worden te doen herleeven.

JONG. Vrees niet, Vader, voor mijne wispeltuurigheid, ik zal altijd uwe lessen gretiglijk ontvangen, over welke stoffe zij ook mogen gaan.

GRIJZ. Ik schep vermaak, u in zulke goede geneigdheden te zien, welaan, Zoon, plaatsfen-wij ons wederom in 't Prieel.

JONG. Ik treede 'er met vermaak met U in.

GRIJZ. Kunt gij mij wel klaarlijk zeggen, wat men door *Godsdienstige Vrijheid* verstaan moete.

JONG.

JONG. Mij dunkt, dat het geen gij mij 'er van gezegd hebt, hierop uitkomt: *De Godsdienstige Vrijheid is 't natuurlijk recht, het welke ieder redelijk schepsel heeft om den waaren God, volgens het licht van zijn eigen geweeten te dienen, en hem zoodaanige eene bijzondere eere te bewijzen, als hij oordeelt de waardigste voor de Goddelijke Majesteit te zijn.*

GRIJZ. Ja, dit is naauwkeuriglijk de bepaa-ling, welke ik u van de *Godsdienstige Vrijheid* gegeven heb. Maar heeft God niet aan alle menschen eene gelijkvormige zedeleer en Godsdienstige eerbewijzing voorgeschreeven?

JONG. Wat de zedeleer aangaat, dezelve is, zonder twijfel, eenig en kan niet verschillende zijn, zij is zoo onveranderlijk als God zelf. Zoodaanig als God dezelve aan den eersten mensch en aan deszelfs opvolgers tot aan den zondvloed voorschreef, even zoodaanig heeft hij dezelve aan Abraham en aan Moses voorgeschreeven, en eindelijk dusdanig heeft Jezus Christus dezelve aan zijne Discipelen voorgeschreeven, om haar aan alle menschen, die in 't vervolg den Christelijken Godsdienst zouden omhelzen, te onderwijzen.

GRIJZ. Dit zal dan betekenen, dat de wet der Natuur, het waare wetboek is, uit hetwelke Moses de lesfen der zedekunde, maar roegepast op de geartheid der volks inrichting, welchen hij den Israëlitien op bevel van God zelve, voorhield, en, welchen de Goddelijke

Middelaar, van den ouderdom van twaalf jaren, tot aan zijn' dood, zonder ophouden, leerde, gehaald heeft.

JONG. Gij zelf, Vader, hebt mij deze groote waarheid geleerd.

GRIJZ. Vergeet dezelve dan nooit, Zoon, raadpleeg uw hart, onderzoek hetzelve, en gij zult 'er de lessen van de Evangelische zedeleer met zoo veel klaarheid in geschreeven vinden, als zij in 't groote boek der Christelijke wet geschreeven zijn; alleenlijk zijn in dit laatste de gevolgen van deze onveranderlijke beginzelen zoo omstandiglijk en klaar, als mogelijk is, voorgesteld.

JONG. Het is reeds eenigen tijd geleden, dat ik meende dit optemerkeft, wanneer ik in 't Evangelie de plaats van den Samaritaan, die zorg draagt voor den gewonden, welken hij op den weg vindt liggen, las; mijn hart zeide mij heimelijk, dat deze Samaritaan niets gedaan had, dan dat de Natuur hem voorschreef te doen, en dat de wreede Leviët, die voor hem daar voorbijgegaan was zonder zijn' noodlijden den broeder te hulp te komen, een Monster was, welk de Natuur beledigd had.

GRIJZ. Ik dagt niet, Zoon, dat gij zoo ver gevorderd waart; maar gij antwoordt niet op mijne vraag aangaande de *Godsdienstige eerbewijzing*.

JONG. Zie hier, 't geen dat ik gemeend heb uit het geen, gij mij geleerd hebt, te moeten opmaken. In de Wet der Natuur, had God den

den menschen geen' vorm van Godsdienstige eerbewijzing voorgeschreeven; het stond hun volkomenlijk vrij hem te eeren, zoo als hun de wet der natuur dit als het natuurlijkste en betaamlijkste voorschreef; men vindt zelf geen voetspoor van eene geregeld vastgestelde eerbewijzing tot op Moses.

GRIJZ. Geloofst gij dan dat Moses een' geregelde vorm van eerbewijzing heeft vastgesteld, welken Gods volk moest aanneemen?

JONG. Ik kan 'er niet aan twijfelen, en de boeken van Moses getuigen deze waarheid.

GRIJZ. Genooten dan de Israëlitien die *Godsdienstige Vrijheid* niet, welke gij mij gezegd hebt dat allen menschen van rechtswegen toekomt?

JONG. De Israëlitien wierden door uitwendige bepalingen gedrongen, en behoed voor gevaren om de Natuurlijke Vrijheid niet te misbruiken gelijk andere volken gedaan hadden, in het bijzonder hunne leermeesters de Egyptenaaren; want de Israëlitien in Egypten geboren en opgevoed zijnde, hadden alle de gewoonten der Egyptenaaren aangenomen; deze aanbaden valsche Goden, zij beweezen Godsdienstige eer, aan Afgoden; zij verspilden hunne aanbiddingen aan het Schepsel; of, gelijk de Schrift zegt, aan blinde doove en stomme Goden, eindelijk aan Goden, die niet anders waren dan 't werk hunner handen.

GRIJZ. Gij wilt mij dan doen begrijpen, dat de Israëlitien, bij hunnen uittocht, uit E-

gypten, afgodendienaaren of ten minsten zeer genegen tot afgoderij waren.

JONG. Ja, Vader, en dit is de reden, waarom God Mozes beval een samenstel van Godsdienstige eerbewijzing te vormen 't welk alle Israëlitcn gehouden zouden zijn stiptelijk te volgen; zelf werd de straffe des doods door God zelven gesteld tegen die geencn, welke 'er van afweeken.

GRIJZ. Had God dan bijzondere oogmerken omtrent dat volk, 't welk ten allen tijden zoo ondankbaar tegen hem is geweest?

JONG. Ja; hij had aan Abraham beloofd, zijn geslacht te zullen vermenigvuldigen, en dit geslacht voor zijn volk te zullen verkiezen. God zijne belofte nakomende, moest van dat volk een bevoorrecht volk maaken, een volk, 't welk hem kende, 't welk hem diende en 't welk hem in waarheid aanbad. Hij moest hetzelfde dan afzonderen van de volken, die zijne Godheid niet kenden, en hij kon 't zelve daarvan niet beter afzonderen, dan door aan 't zelve burgerlijke en Godsdienstige wetten te geeven, welke tot een bolwerk tegen de boosheid en ongodsdienstigheid zouden verstreken.

GRIJZ. Gij hebt uwe les volmaaktelijk wel onthouden, Zoon; doch ik heb u nog verscheiden vraagen te doen. Zeg eens, overlaadde God de Godsdienstige eerbewijzing, die hij den Israëlitcn voorschreef, niet met al te veel plechtigheden?

JONG. God doet nooit iets te veel en de eeu-

wige wijsheid kan niet dwaalen. Het is waar, de Godsdienstige plechtigheden der Israëlitcn waren zêcr menigvuldig, doch het is ook tefrens waar, dat zij zeer majestueusch waren en met groote praal gepaard gingen; zij waren geschikt om een verheven denkbeeld van de Godheid te geeven en om een' diepen eerbied voor dezelve inboezemen.

GRIJZ. Zijn 'er niet eenigen, welke eene groote overeenkomst met de Godsdienstige plechtigheden der afgodendienaars hebben, als, bij voorbeeld, het offeren van dieren?

JONG. De Afgodendienaars hadden deze plechtigheden, die offeranden zelve van de Aardsvaders overgenomen; God beval Abraham hem eenen ram in plaats van zijn' zoon Isaak te offeren; God dus door den dienst van Moses den Israëlitcn offeranden voorschrijvende, schreef hun niets nieuws voor; en de Wonderwerken, welke deze offeranden verzelden, beweezen klaarblijkelijk, dat zij Gode aangenaam waren.

GRIJZ. Maar hadden die buitengewoone praal, met welke de Israëlitcn hunnen Godsdienst verzelden, die rijke versierfelen des Hoogen-Priesters, die gouden Vaten, en in een woord, al het geen den Tabernakel versierde, vooral die twee beeltenissen der Cherubijnen, hadden alle deze dingen niet te veel overeenkomst met den openbaaren Godsdienst der Afgodendienaren?

JONG. Het was noodig, dat God der zwakhed der Israëlitcn iets te gemoet kwame, en

dat hij zich een weinig schikte naar de plumpe denkbeelden, welken zij zich van de Godheid hadden gevormd door het bijwoonen der Godsdienstige plechtigheden der Afgodendienaaren. Indien hij hun eene eenvoudiger, min prachtigen en min ontzag verwekkenden uiterlijken dienst voorgeschreeven had, zouden zij zich een gering denkbeeld van hunnen God hebben gevormd, en zij zouden Mozes hunnen Leidsman voor een' man van klein verstand, die geene de minste kennis had van de grootheid van den God, welken hij hun altijd zeide, de God hunner Vadersen, de eenige ware God te zijn, gehouden hebben; men kan de menschen gemakkelijker befieren door eene uiterlijke vertooning, die hunne zinnen inneemt, dan door redenen, welke hunnen geest maar ter naauwernood aandoen. Men moet denken, dat de redencerkunde, het afgetrokken redeneeren toen in de kindsheid was, daarbij waren de Israëliten Oosterlingen, die meer door het zintuiglijke statige, dan door het inwendig verhevene getroffen worden.

GR IJZ. Kan de onverdraagzaamheid van Mozes die van de Vorsten verschoonen.

JONG. Men kan dit, Vader! gene onverdraagzaamheid in Mozes noemen! daar hij de liefderijkste en tederste voorstander van den burgerstaat was, die 'er ooit is bekend geweest, het is veel eer een bewijs van zijne onnavolgbare staatkunde, die in alles niet anders beoogt dan de ware Godsdienstige Vrijheid wel te kunnen gebruiken, en de misbruiken te beteuge-
len

ten, naar den aart van de Mofaifche inrichting en denkwijze der nabuurige Volken; ſteekt 'er veel verdraagzaamheid in de Mofaifche inrichting door: Hoe veel te meer vordert de ſtaatkundige huishouding der Staaten de Godsdienſtige verdraagzaamheid.

GRIJZ. Zoekt gij dan op deze wijze het gedrag van God omtrent de Iſraëlitē te rechtvaardigen?

JONG. Het gedrag van God heeft geenzins noodig gerechtvaardigd te worden; Wee hem! die ſtout genoeg is om hetzelve te laaken of te berispen met oogmerk om 't verdacht te maaken. Doch zoo ik mis heb, Vader, hebt gij mij doen dwaalen.

GRIJZ. Miftrouw mij niet Zoon, ik zal u nooit misleiden, ten minſten niet met opzet. Gaan-wij voort: Heeft *Jezus Chriſtus* voor zijn' dood geen geregelden vorm van Goddelijke eerbewijzing aan zijne Apoſtelen voorgefchreeven?

JONG. *Jezus Chriſtus* heeft voor zijn' dood het Avondmaal met zijne Apoſtelen gehouden, hij heeft hun bevolen hetzelve tot zijne gedachtenis te houden; hij had hun eenigen tijd te vooren het Gebed, welk hij zelf opgeſteld had, hetwelk wij om die reden, *het Gebed onzes Heeren* noemen, geleerd. Dit is alles 't geen *Jezus Chriſtus* voorgefchreeven heeft, hetwelk eene onmiddelijke betrekking heeft tot den openbaaren Godsdienſt der Chriſtenen.

GRIJZ. Zijn dan de menſchen, onder de Wet der Genade, dus weder getreden in 't bezit der oefening hunner Godsdienſtige Vrijheid?

JONG. In zeker opzicht, ja Vader, in zoo verre nu de bepalingen van zelve ophielden, te voren opgegeven, en het uitwendig bepalen van den Godsdienst nu minder noodzakelijk was.

GRIJZ. Voerde de Apostelen, nadat zij den H. Geest ontfangen hadden en van elkander gescheiden waren, om 't Evangelie aan alle Volken te prediken, geen geregelden vorm van openbaaren Godsdienst in de onderscheiden Kerken, die zij stichtten; in?

JONG. Ja; doch wij weeten niet naauwkeuriglijk, of zij alle een' en denzelfden dienst hebben aangenomen. Wij weeten alleenlijk, dat zij de Christenen bijeenvergaderden, dat zij 't gebed van Jezus Christus voor hen baden, dat zij het H. Avondmaal met hen hielden, dat zij hun de verborgenheden van den Christelijken Godsdienst onderweezen, en dat zij hun de zedeleer van Jezus Christus verklaarden.

GRIJZ. Heeft de Gelijkvormigheid van den openbaaren Godsdienst langen tijd in de Kerk stand gehouden?

JONG. Het eerste voorbeeld van een weinig merkelyk verschil in den openbaaren Godsdienst werd in de Grieksche Kerk gegeven, wanneer dezelve eene scheuring maakte en zich van de Roomsche Kerk afzonderde.

GRIJZ. Hoe geschiede die scheuring?

JONG. Die twee Kerken raakten verdeeld over de leer; de Arriaanen, de Nestoriaanen, de Eutijchiaanen en eenige andere secten bragten opschudding in de algemeene Kerk, en hal-

fter.

sterriglijk hunne dwaalingen aankleevende, voerden zij eenige weezenlijk verschil in den vorm van den openbaaren Godsdienst in.

GRIJZ. Maar heden ten dage, Zoon, zien wij zoo veele verschillende wijzen van openbaaren Godsdienst in de Christelijke Kerk; van waar komt zulks?

JONG. Martijn Luther is de eerste geweest, die eenige plechtigheden, welken hij bijgeloovig en naar afgoderij smaakende noemde, uit den openbaaren Godsdienst verworpen heeft, na hem heeft Jan Calvijn mede gewichtige veranderingen in den openbaaren Godsdienst gemaakt; doch men moet aanmerken, dat alle deze veranderingen (naar mijne denkwijze) in zich zelve van weinig aanbelang zouden zijn geweest; indien zij de Christenen niet tegen mekanderen in 't harnas gejaagd en stroomen van bloed doen vlieten hadden.

GRIJZ. Zoo zijn dan alle deze veranderingen zeer nadeelig voor de Christenheid geweest?

JONG. De bijgeloovigheid, de ijverzucht, de geest van onafhankelijkheid, onder 't momaanzicht van den Godsdienst, hebben aan de Kerk van *Jesus Christus* wonden toegebracht, welke nog bloeden; doch welke, Gode zij dank, beginnen te heelen, door den geest van Christelijke verdraagzaamheid, welke spoedige vorderingen, in alle Staaten maakt.

GRIJZ. Gij zegt, dat de Christelijke verdraagzaamheid spoedige vorderingen maakt in alle Staaten, ik zie niet, dat dit naauwkeuriglijk

waar zij. Spanje, Portugal en alle de onderscheiden Staaten van Italië zijn zeer onverdraagzaam.

JONG. Het is waar, deze Staaten zijn nog zeer verknocht aan hunne verkeerde staatkunde, en de reden heeft nog niet kunnen doordringen door de dikke nevelen, welke den Geest dier volken en hunner Vorsten bezwalken, maar Frankrijk, Engeland, geheel Duitschland en Rusland hebben het juk der bijgeloovigheid afgeschud; de Christelijke liefde heerscht 'er met roem, alle Christenen leeven 'er als broeders onder malkander, zij verdraagen malkanderen onderling en de Vorsten dezer onderscheiden Staaten maaken niet meer eene haatelijke onderscheiding tusschen hunne Christen-Onderdaanen, welke over 't een of ander Geloofspunt, en over de wijze, op welke zij God openlijk eeren, verschillen.

GRIJZ. Waarom hebt gij in de optelling der verdraagzaame Staaten niet gesproken van ons Gemeenebest, in 't welk alle Christen-Godsdiensden, van de opkomst van 't Gemeenebest af aan geduld worden?

JONG. Gij weet, Vader dat gij mij de Vaderlandsche Historie, sedert de Afzweering van Filips den II, tot op deze tijden hebt laten leezen en dat gij mij dezelve verklaard hebt.

GRIJZ. Wel nu, Zoon, hebt gij in dezelve opgemerkt, dat onze Staat onverdraagzaam is?

JONG. Neen, maar ik heb opgemerkt, dat dezelve nooit verdraagzaam genoeg geweest is, en dat dezelve zulks nog niet genoeg is.

GRIJZ.

GRIJZ. Wat verstaat gij dan door eene *volkomen Godsdienstige Verdraagzaamheid*?

JONG. Ik meen, dat de *volkomen Godsdienstige Verdraagzaamheid* in dezen zin verstaan moet worden, te weten, dat alle ingezetenen van een' Staat en vooral de inboorlingen, het recht hebben, om onder malkander een Christelijk genootschap te maaken, om zoodaanig een' uiterlijken en openbaaren Godsdienst te oefenen als zij verkiesen, zonder dat de oppermacht hen mag verontrusten, of kwellen uit oorzaake van hun geloof, zoo lang dit Godsdienstig genootschap zich vreedzaam gedraagt, en dat het zich in al 't overige stiptelijk naar de wetten van den Staat richt.

GRIJZ. Mogen de bijzondere leden van Godsdienstige genootschappen van een Staat, welke onder malkander' verschillen in geloof en uiterlijken Godsdienst; en welke ook in geloof en openbaaren dienst verschillen van het Godsdienstige Genootschap, hetwelk men het heerschende in den Staat noemt, volgens 't natuurlijk recht staan naar de ambten, bedieningen, welke geen' invloed hebben op dien Godsdienst, door den staat voor den heerschende bekend, dat is als zulk eenen, dien zij belijden.

JONG. Gij hebt mij klaarlijk beweezen, dat zij zulks mogen doen.

GRIJZ. Herhaal mij eens de bewijzen, welke ik u daarvan gegeeven heb.

JONG. Zij zijn klaar, zie hier dezelve. Alle de onderdaanen van een Staat maaken een

ec-

eenig en hetzelfde Genootschap uit; het land, waarin zij geboren zijn, is hun gemeen Vaderland, en dit Vaderland moet niet de Stiefmoeder der eenen en de tedere Moeder der anderen zijn. Zij zijn alle uit hoofde hunner geboorte verplicht, zorgvuldiglijk, voor 't algemeen welzijn van het bijzonder genootschap, hetwelk zij uitmaaken, te waaken, indien dat Vaderland van buiten aangevallen wordt, moeten zij alle de wapenen opvatten om 't zelve te beschermen en om deszelfs geschonden roem te wreken; indien hetzelve van binnen door den een' of anderen heerschezuchtigen onderdaan, die zoekt te heerschen en zich van 't beste gedeelte van 't oppergezag meester te maaken, aangetast wordt, moeten zij alle hem wederstaan, en hem met geweld teruggedrijven, indien hij geweld gebruikt, om zijne medeburgers aan banden te leggen; in een woord, ieder onderdaan van een' Staat moet, zoo tegen een' vreemden als tegen een' binnenlandschen vijand, zijn goed, zijn bloed, zijn leeven opzeten om den aangevallen Staat te verdedigen. Wat meer is, de Staat heeft jaarlijksche onderstandgelden noodig, om de groote kosten, welken dezelve genoodzaakt is tot deszelfs verdediging en onderhouding te doen, goedtemaaken, deze onderstandgelden moeten en worden inderdaad opgebracht door allen en een ieder der onderdaanen, zonder onderscheid, naar maate hunner vermogens. De Staat legt bijzondere belastingen op de eetwaaren; en de onze

is door de onvruchtbaarheid van deszelfs grond genoodzaakt zeer aanzienlijke zelf op de waaren van de eerste noodzaakelijkheid te leggen; deze belastingen worden betaald door alle ingezetenen, zonder onderscheid; Dit zoo zijnde is 't dan niet natuurlijk, dat alle en een iegelijk der onderdaanen van den Staat ook deel hebben aan de zoetigheden, verligtingen en voordeelen, welken een Staat altijd geeft en bewijst aan onderdaanen, welke dezelve door hunne getrouwheid, hunne Vaderlandliefde, hunnen ijver en hunne bijzondere verdienste verdienen?

GRIJZ. Dat wil dan zeggen, dat de voordeelige Bedieningen van den Staat, volgens gelijke verdienste, moeten worden gegeven aan de onderdaanen van den Staat, welke draagen in de gemeene kosten, zonder onderscheid van godsdienst; dat is te zeggen, dat de onderdaanen, welke den heerschenden Godsdienst belijden geen voorrecht ten dezen aanzien boven hen, die een' anderen belijden, hebben moeten?

JONG. De reden, de rechtvaardigheid en de Natuur schrijven dezen regel van Staat voor. De onderdaanen van een Godsdienst, verschillenden van dien van den Staat, uittesluiten van de voordeelige Bedieningen van den Staat, en niettemin dezelve te doen draagen in alle lasten, welken den Staat oplegt, is eene schreeuwende onrechtvaardigheid, zulks is de grondslagen van alle Godsdienstige Vrijheid ondermijnen, zulks is de onverdraagzaamheid zeer ver uitstrekken, zulks is, in een woord, de natuur verongelijken.

GRIJZ.

GRIJZ. Hebben de onderdaanen der Godsdiensten, verschillende van dien van den Staat, een gelijk recht tot de ambten van 't algemeen bestier, 't zij tot de hooge ambten van den Staat, het zij tot de bijzondere ambten, der Steden rechtsbestier aangaande?

JONG. Het natuurlijk recht ten dezen aanzien is onbetwiftbaar voor allen, welker talenten, bekwaamheid, en vooral oprechtheid openlijk erkend worden; doch de goede orde en de rust van een' Staat vorderen misschien, dat de Staat dit recht bepaale. Een bestier bestaande uit leden, welker Godsdienstige gevoelens wezenlijk van malkander' verschillen; zoude onderhevig zijn aan groote zwaarigheden; de eendracht, de eensgezindheid, zoo noodzaaklijk in een openbaar bestier, zouden 'er waarschijnlijk niet zoo volmaaktelijk heerschen, als zij behooren te doen. Niets is zoo bekwaam om de gemoederen te verdeelen als het verschillend denken in 't stuk van Godsdienst. De zuiverste oprechtheid is dikwijls niet bestand tegen het vooroordeel van den Godsdienst, dus is 't altijd beter, dat het algemeen bestier van den Staat en de handhaving van 't recht in de Steden worden toevertrouwd aan waardige onderdaanen, welke even eens gevoelen over den Godsdienst, of die ten minsten uiterlijk een en denzelfden Godsdienst belijden; en 't is billijk en zelfs zeer gevoeglijk, dat de onderdaanen die belijdenis doen van den Godsdienst van den Staat, den voorrang hebben: de Wethouders zijn
zeer

zeer dikwijls verplicht met alle praal en luister der Wethouderschap te verschijnen bij openbaare verrichtingen van Godsdienst, het zij om het volk tot voorbeeld te strekken, 't zij om de Gebeden of Dankzeggingen, welke men den Almachtigen in zekere bijzondere gevallen doet, plehtiger te doen zijn; indien nu de Wethouderschap bestond uit leden, welke eenen verschillenden openbaaren Godsdienst waren toegegaan, zoude deze Wethouderschap nooit gezamenlijk, bij de openbaare Godsdienstoefeningen kunnen verschijnen. Voor 't overige zijn alle deze redenen slechts redenen van eene grootte welvoegelijkheid: doch zij neemen 't natuurlijk recht niet weg, hetwelk ieder goed ingezetene tot de grootte ambten van den Staat heeft.

GRIJZ. Hoe verre moet de oefening van den openbaaren Godsdienst voor de genootschappen, welke van den heerschenden Godsdienst verschillen, zich uitstrekken?

JONG. Zoo verre als de openbaare oefening van den heerschenden Godsdienst zich uitstrekt.

GRIJZ. Maakt gij hier omtrent geene uitzondering?

JONG. De eenige uitzonderingen, welke ik daaromtrent maakt, bestaat hierin; dat de openbaare oefening der verschillende Godsdiensten dusdanig moet worden geregeld, dat die openbare godsdienstige oefeningen niet strijden met die regelen, welke het gezond verstand voorschrijft, of dezelve hijmelijk ondermijnt, want wordt hun dit in het open-

baar toegelaten, dan stelt men hen bloot aan de spotternij en de verachting van anderen, die weldenken, zij kunnen dezelve oefenen binnen de muuren van hunne Godsdienstige Vergaderingen, zoo dat dezelve geen verhindering aan de openbaare oefening van den heerschenden Godsdienst toebrengt, dat de openbaare oefening van de verschillende Godsdiensten niet op ongeoorloofde uren geschiede, dat de Godsdienstige vergaderingen der verschillende Gezindheden niet onrustig zijn, dat zij geen verhindering toebrengen aan den dagelijken arbeid, noch aan de werkzaamheid des koophandels, en dat zij in niets aangaan tegen de wetten van burgerlijk bestier, in den Staat of in bijzondere Steden aangenomen.

GRIJZ. Bevat deze Godsdienstige Vrijheid voor de Leeraars der verschillende Gezindheden een recht om op den Predikstoel uittevaaren tegen hen, die anders dan zij, omtrent het stuk van Godsdienst denken?

JONG. Geezins; de Leeraars van den heerschenden Godsdienst moeten zeer matiglijk gebruik maaken van het voorrecht, dat zij op openbaar gezag van den Staat prediken; de eenen zoo wel als de anderen moeten bedaarlijk, zonder hevigheid, zonder drift en zonder oploopenheid, hunne bijzondere leerstukken voor hunne kudden verklaaren; zij moeten zich bepaalen met op eene aandoenelijke wijze de zedeleer van *Jesus Christus* uitteleggen, dezelve voor hunne schaapen begrijpelijk te maaken.

ken en vooral hen te vermaanen tot eendracht met hunne broederen, hoedaanig ook hunne gevoelens in 't stuk van Godsdienst zijn.

GRIJZ. Moet dan de onbedachtzaame ijver der Herders door het oppergezag beteugeld worden?

JONG. Dezelve moet zelf zeer strengelijk gestraft worden in alle gezindheden, zonder onderscheid, wanneer dezelve gelegenheid geeft of kan geeven tot beroerten in de algemeene maatschappij of in de bijzondere godsdienstige genootschappen van den Staat.

GRIJZ. Maakt de Godsdienstige Vrijheid, de Leeraars der verschillende Godsdiensten, zelf die van den heerschenden Godsdienst, bevoegd, om hunne toehoorders van den predikstoel te onderhouden over de zaaken van den Staat, 't gedrag zoo van 't algemeen als bijzonder bestier te laaken of berispen, eindelijk, om de Staatkunde in plaats van 't Evangelie te prediken?

JONG. Geenszins. Een Leeraar is geschikt om den Godsdienst en niet om de Staatkunde te prediken; de geestelijke zaaken behooren tot zijne rechtbank op den predikstoel, en de wereldlijke zaaken zijn hem in de kerk volkomenlijk verboden. Wat meer is, een Leeraar moet in de gemeenzaame gesprekken en in wereldlijke genootschappen voorzichtiger zijn dan een ander in 't spreken over zaaken van den Staat, vooral in hachelijke tijden; want zijne

gesprekken maaken gemeenlijk meer indruk op den geest des volks dan die van een' eenvoud'g' bijzonder' mensch doen. Een Leeraar, die in eenig aanzien is, kan veel kwaad aan de Maatschappij doen, zoo hij onvoorzichtig is, even als hij 't grootste goed kan doen, indien zijne gemeenzaame gesprekken door de voorzichtigheid en door den geest van vrede en liefde bestierd worden.

GRIJZ. Ik ben zeer wel vergenoegd over u, zoon, gij maakt een recht goed gebruik van mijne lessen. Maar zeg eens, gij hebt gezegd, dat wij nooit verdraagzaam genoeg zijn geweest in ons Gemeenebest, en dat wij zulks nog niet zijn; zijt gij in staat deze Vreemde stellingen te bewijzen?

JONG. Hoe vreemd zij ook mogen schijnen, zoo zijn zij echter zeer waarachtig, en zie hier de bewijzen, welke gij zelve mij daarvan gegeven hebt. Naauwelijks was 't Verbond van vereeniging der zeven gewesten plechtiglijk te Utrecht geslooten, naauwelijks was die beroemde Unie, welke federt het eenige bewijsstuk van onzen Regeeringsvorm heeft uitgemaakt, afgekondigd, of men verbrak 't zelve openlijk ten aanzien der Roomschegezinden, welke in grooten getale in den Staat waren gebleeven, en welke er nog zeer talrijk zijn. De oefening van hunnen openbaaren Godsdienst, werd 'er niet alleen geduld, maar men had hun ook alle voorrechten laten behouden, welke zij voor

de

de oprichting van 't Gemeenebest genooten ; in verscheiden steden , vooral van Holland , was de Wethouderschap openlijk Roomschegezind , en de Roomschegezinden , genooten 'er alle hunne rechten van burgerschap. Doch deze stilte duurde niet lang ; eene onmatige drift beving het volk , hetwelk de hervorming omhelsd had , zij kreeg de overhand , men verongelijkte de Roomschegezinden , men stoorde hen in de oefening van hunnen openbaaren Godsdienst , men verjoeg hen uit hunne kerken , men brak hunne beelden , men plunderde de kostelijke sieraaden , welke ter versiering hunner tempelen dienden , men maakte zich meester van hunne kerkelijke goederen , en in een woord , men noodzaakte hen om hunnen Godsdienst te pleegen in bijzondere huizen , zij werden bijna tot den zelfden staat van vernedering gebracht , waarin de eerste Christenen onder de Heidensche Keizers waren , uitgezonderd echter , dat men hen om hun geloof niet op 't schavot deed sterven ; een enkel voorbeeld van wreedheid omtrent hun uitgezonderd. Het is waar , dat zij dus getergd , tot afgrijzelijke uitersten tegen de Hervormden , oversloegen. De Hooge Overheid deed eenige poogingen om hen te beschermen , zij deed zelfs eenige hunner verbitterdste vijanden straffen , doch zij herstelde hen niet in hunne rechten bestaanbaar met den nu heerschenden Godsdienst , zij gaf hun hunne kerken , hunne priesterlijke sieraaden niet weder , zij stelde hun hunne kerkelijke

godderen niet weder ter hand, zij verlooren hierin alles, zij werden uitgeslooten van alle ambten, van alle aanzienelijke en voordeelige bedieningen, zij werden genoodzaakt de vrije doch zeer stille oefening van hunnen Godsdienst voor geld te koopen; dit alles wierd door de bittere vervolging der Roomschegezinden aangevoerd, en schoon men van wederzijde nu gematigder denkt, zijn alle deze onrechtvaardigheden tegenwoordig nog niet hersteld; de oefening van hunnen Godsdienst is zeer bepaald, de schikkingen der Hooge Overheid zijn zeer gematigd, doch de Bedienden van 't Gerecht, gelijk als daar zijn Hoofdofficiers, Bailliuwen, Drosfaarden enz. kwellen hen door hen, op hun eigen gezag, te onderwerpen aan 't opbrengen van geld, aan hetwelk men den verkeerden naam van *vrijwillige giften* geeft, en die giften, welken deze openbaare bloedzuigers den titel van *vrijwillig* geeven, zijn zulks zoo weinig, dat men hunne kerken sluit, en dat men hun de oefening van hunnen Godsdienst verbiedt, indien zij weigeren geschenken aan de Heeren Bailliuwen, Drosfaarden enz. te geeven, of indien deze geschenken niet van dien aart zijn om de begeerlijkheid en schraapzugt van deze bedienden des Gerechts, welken ik gaarne de onbarmhartige Dienaaren der Ongerechtigheid en der Geweldenaarij zoude noemen, te voldoen. Ik zoude duizend voorbeelden van deze wreede knevelarijen kunnen bijbrengen. (*)

GRIJZ.

(*) Zie den *Post van den Neder - Rhijn* N°. 192.

GRIJZ. Hebt gij nog een ander voorbeeld van de onverdraagzaamheid van onzen Staat? In zo verre dezelve strijdig is met de Unie.

JONG. Zie 'er hierin een, 't welk naar mijn begrip bellisfend is. Naauwelijks was de Hervorming in deze gewesten bevestigd, naauwelijks bezat dezelve alle hoedanigheden van een' heerschenden Godsdienst, als twee Hoogleeraars aan de hooge school te Leyden elkanderen onderling niet verstaan konden over zuivere godgeleerde geschillen, eindigden zij met door aanhangers te verkrijgen, de Burgermaatschappij oneens te maaken, eindelijk, hoewel het Hoofdartikel der Hervorming is, dat ieder bijzonder mensch bevoegd is om in de heilige Schrift de gronden, die zijn geloof moeten regelen, te vinden, en dat geen gezag, welk het ook zij, op aarde, het uitsluitend recht heeft de Godspraaken van den H. Geest uitleggen, niettegenstaande alle deze bij ons aangenomen regelen, wettigt de Hooge Overigheid, op aanhouden van Prins Maurits, het houden van een nationaal Synode te Dordrecht. De Remonstranten bepleiten 'er hunne zaak, in tegenwoordigheid van Gemachtigden van den Staat. Arminius en zijne aanhangers werden 'er veroordeeld, niettegenstaande hunne leer werd gevolgd en voorgegaan door zeer achtbaare mannen van zeer groote verdienste en vooral door den deugdzaamen Barneveld.

GRIJZ. Vergenoegde men zich met eenvoudig de leer van Arminius te veroordeelen?

JONG. Neen, men vervolgde de Arminianen vrij streng, men verbood hun de openlijke oefening van hunnen Godsdienst, en dit schandelijk toneel werd eindelijk met bloed besproeid door het onthalfen van een der deugdzaamste mannen, die uitmuntende verdiensten had voor het Vaderland, doch de veroordeelde partij sterk aankleefde.

GRIJZ. Was 't vonnis van veroordeling tegen de Arminianen uitgesproken langen tijd van kracht?

JONG. Ten einde van eenige jaaren, en nadat men hen, even als de Roomschegezinden, van de ambten, waardigheden, en in 't algemeen van alle de bedieningen van den Staat uitgeslooten had, liet men toe, dat hunne Leeraars zonder het al te streng vonnis hunner verbanning formeel te herroepen, weder in 't land kwamen, dat zij 'er afgezonderde Kerken hadden, en daarin hunnen Godsdienst verrichten; zij staan 'er sedert gelijk met de andere gezindheden, die enkelijk geduld worden, dat is te zeggen, dat zij uitgeslooten zijn van de meeste ambten, vooral aanzienelijke en voordeelige bedieningen.

GRIJZ. Maar deze tijden van blindheid en onbillijkheid, niet zelden te samen verbonden, zijn eindelijk voorbijgegaan.

JONG.

JONG. Wij hebben gegronde redenen, dat zij weldra voorbijgegaan zullen zijn. Men heeft reeds den wijzen voorslag gedaan om tot de kleine voordeelige amten alle ingeboren Ingezetenen van dit land en door hunne geboorte Burgers van onze steden zijnde, zonder onderscheid, toetelaaten; men heeft zelf voorgeslagen om van dezelveu uittesluiten d'en drom van vreemdelingen, welke, omdat zij in hoedaanigheid van dienstboden gediend hebben bij die geenen, aan welken de begeeving dier bedieningen Staat, den inboorlingen des lands 't brood uit den mond komen neemen, door zich, 't zij door lang en lastig aanhouden of anderszins, tot die bedieningen te doen bevorderen.

GRIJZ. Hoe is deze wijze voorslag ontvangen?

JONG. 'Er is nog niets omtrent dit stuk beflist. De Staaten van Holland en West-Friesland hebben de beleefdheid gehad van denzelven medetedeelen aan Z. H. in zijne hoedaanigheid van Erf-Stadhouder.

GRIJZ. Wat is 't antwoord of liever 't gevoelen van Z. H. geweest?

JONG. Zijn gevoelen strekt, tegen de verwachting der gansche wereld, tot de volkomenste en striktste onverdraagzaamheid.

GRIJZ. Ik heb moeite om te gelooven, Zoon, dat het gevoelen, hetwelk door Z. H. geuit is, het zijne is.

JONG. Ik weet niet, of hetzelve zijn eigen gevoelen is, dan of het hem opgegeeven

is; wat 'er ook van zijn moge, het is hard voor de Ingezetenen der verschillende gezindheden, welke slechts in den Staat geduld worden; den voorslag ten voordeele der inboorlingen des lands aanneemende, sluit hij formeel alle de Ingezetenen, welke geen belijdenis van den heerschenden Godsdienst doen en zelf allen die geenen van dien Godsdienst, welke geen openlijke teekenen van hun geloof geven zullen kunnen, 'er van uit. Dat is te zeggen, dat alle voordeelige bedieningen, indien zijn gevoelen gevolgd wierde, zouden staan ter beschikking der Leeraars van den heerschenden Godsdienst dewijl men niemand tot dezelve benoemen zoude dan op een getuigschrift door de hand der Leeraaren onderteekend.

GRIJZ. Bemerkt gij, Zoon, de onbillijkheid en ongerijmdheid van eene dusdanige schikking?

JONG. Zij vallen van zelf in 't oog; doch gij hebt mij gezegd, Vader, dat dit buitengewoon gevoelen, om niets meer te zeggen, slechts eên gevoelen is, 't welk den Prins opgegeeven is door lieden, welke, zondert wijfel, 't zoo slecht met de Ingezetenen van den Staat als met Z. H. zelve meenen.

GRIJZ. Het is zoo, Zoon, en de zaak schijnt mij buiten twijfel. Sedert drie jaaren, geduurende welken de verdeeldheid verbaazende en beklagelijke verwoestingen in 't Gemeenebest aanricht, levert Z. H. zich over aan den raad van een klein getal van lieden, wel-

welke al zijn vertrouwen gewonnen en verschaft hebben door schandelijke handelingen; welke hem beletten anders dan door hunne oogen te zien: deze lieden, geduuriglijk bezig, om te beletten, dat de waarheid niet tot den Vorst kome, houden hem geduuriglijk bezet, zij hebben schandelijk de weezenlijke belangen, den roem zelve van 't Vaderland aan hunne persoonelijke belangen en aan hunne bijzondere wrokken en zelf aan hunne onmaatelijke heerschzucht opgeofferp; zij hebben hem mislagen op mislagen, onvoorzichtigheden op onvoorzichtigheden doen begaan; zij hebben zijne waardigheid duizendmaalen verachting doen ondergaan, zij hebben hem voor ontallijke onaangenaamheden blootgesteld, zij hebben hem 't vertrouwen des Volks doen verliezen; zij hebben door hunne geweldige raadgeevingen de Steden tot de harde noodzaakelijkheid gebracht, om standvastiglijk en onbewimpeld eene andere handelwijze omtrent Z. H. te houden, hem eenige voorrechten te ontnemen, welken men hem toegestaan had uit erkentenis voor 't goed, hetwelk zijne doorluchtige Voorouders op verscheiden tijden aan den Staat gedaan hebben, terwijl zij edelmoediglijk vergaten de slagen van willekeurige heerschappij, welke eenige Stadhouders van tijd tot tijd denzelven hebben toegebracht. Ik zoudé u, Zoon, eene lange lijst van alle de verkeerde slappen, welken men

Willem den V. sedert het begin van dezen verdervelijken en voor 't Land schandelijken Oorlog tot op dezen dag heeft doen begaan, kunnen opnoemen; doch wij zouden van ons onderwerp afraaken; daarenboven is dit gesprek reeds lang genoeg, en het is tijd om heentegaan. Wel-
aan, Zoon, bidden wij den Almachtigen, dat hij de boozen, welke aan het verderf des Vaderlands arbeiden, beschaame, dat hij de schellen van de oogen van den Besten aller Vorsten doe afvallen, dat hij de eendracht wederbrengte onder de leden, welke de verschillende Staaten der Gewesten uitmaaken, en die, uit welken de Algemeene Staaten bestaan. Laaten- wij vuriglijk wenschen, eindelijk eens eene waare godsdienstige verdraagzaamheid in ons Gemeenebest te zien verschijnen, dat de verschillende godsdienstige Genootschappen, welke, in 't zelve gevestigd zijn, niet langer een teeken van afkeuring en schande op hunne voorhoofden draagen mogen, dat, in een woord, alle Ingezetenen zonder tegenspraak en zonder flooring hun recht tot eene eerlijke en betaamelijke godsdienstige Vrijheid in 't zelve genieten mogen.

JONG. Mij dunkt, dat gij mij gezegd hebt, dat behalven dat de rechtvaardigheid deze godsdienstige Vrijheid vordert, de gezonde Staatkunde van een' Staat en vooral van een' Staat als de onze is, zulks ook vordert.

GRIJZ. Ja, Zoon, ik heb u zulks gezegd,

zegd, en ik verzeker het u op nieuw. De Stad Utrecht heeft 'er de noodzaakelijkheid van bespeurd en zij komt omtrent dit stuk eenen zoo lofwaardigen als beslissenden stap te doen. Ik twijfel geenszins of dit schoon voorbeeld van Christelijke verdraagzaamheid zal binnen korten tijd, het gantsche Gemeenebest door nagevolgd worden, en de Staaten der onderscheiden Gewesten zullen, in weerwil van 't liefdeloos gevoelen der Raadslieden van Z. H. doen, gelijk de Stad Utrecht heeft gedaan. Deze booze Raadslieden van Z. H. zullen de schande hebben van zich onverdraagzaam te hebben getoond in een Staat, welke niet met roem kan bestaan dan door eene allereuitgebreidste Godsdiensfige Verdraagzaamheid. Zij hebben Z. H. de liefde, het vertrouwen, de achting en den eerbied der Ingezetenen, welke hem in de verschillende gezindheden noch bleeven aankleeven, doen verliezen. Maar noch de roem van den Staat, noch die van Z. H. doen hen niet dan zeer slaauwelijk aan. Mogten deze boozen van de oppervlakte van den aardbodem verdwijnen, mogten zij verdorren als t hooi, hetwelk den gloeienden adem van den Zuidenwind verschroeit en tot stof maakt. Mogte het Vaderland bevrijd worden van eene openbaare wraak te nemen van deze ontaarte kinderen, welke deszelfs boezem met even zoo veel barbaarsheid als verbitterdheid verscheuren.

DERDE SAMENSPRAAK.

Over de Burgerlijke Vrijheid.

GRIJZ. Ik heb u, Zoon, begonnen te onderhouden over de *Burgerlijke Vrijheid*, over dat dierbaar pand van den mensch in maatschappij vereenigd; ik vreeze, dat gij u zelven geen genoegzaam verheven denkbeeld van dezelve gevormd hebt; en dat gij slechts flauwelijk zijt aangedaan van een voorrecht, hetwelk den grondslag van 't geluk des Burgers uitmaakt.

JONG. 't Kan zijn, Vader, dat ik wezenlijk de groote lessen, welken gij mij over de *Burgerlijke Vrijheid* hebt willen inprenten, niet in den grond heb begreepen; doch mijn verstand is gelijk gij weet nog niet tot dien trap van rijpheid gekomen, welken het uwe heeft bereikt; ik vlei mij echter, dat mijn geheugen in deze gelegenheid mij niet zal begeeven hebben; 't staat slechts aan u, u zelven daar van te overtuigen.

GRIJZ,

GRIJZ. Laaten-wij eens zien; let wel op de vragen, die ik u zal gaan doen over de les, die ik u eergisteren, al wandelende langs de oever van den Rijn gaf. Wat moet men door *Burgerlijke Vrijheid* verstaan?

JONG. Ik meen begreepen te hebben, dat de *Burgerlijke Vrijheid* een natuurlijk vermogen van den mensch, in maatschappij vereenigd, is, 't welk hem 't recht geeft, om naar zijn welgevallen te handelen, vrijelijk te spreken en te schrijven over allerlei zaaken; mits dat zijn daaden, zijne woorden, en zijne schriften niet strekken om de Burgermaatschappij in 't algemeen te beroeren, en geen nadeel kunnen toebrengen aan eenig bijzonder lid dier Maatschappij, wie 't ook zij, dat is te zeggen, aan zijne medeburgeren in 't bijzonder; en door deze bepaling verschilt dezelve van de natuurlijke Vrijheid.

GRIJZ. Verheft de *Burgerlijke Vrijheid*, in een' zoo uitgestrekten zin begreepen, een' Burger niet veel te hoog boven de hoedanigheid van een' eenvoudigen onderdaan!

JONG. Een bijzonder lid van eene vrije Burgermaatschappij is alleenlijk een onderdaan der wetten, welke de gansche Maatschappij vrijwillig heeft aangenomen; dus kan een Burger van eene vrije Maatschappij niet dan zeer oneigenlijk *onderdaan* genoemd worden. De benaming van onderdaan past weezenlijk alleen aan de bijzondere leden van een' Staat! welke onder

der eene willekeurige, of eenhoofdige, of loutere Adelregeering staat; deze slachtoffers van een willekeurig of bijna willekeurig gezag hebben niet dan zeer weinig of in 't geheel geen genot der *Burgerlijke Vrijheid*.

GRIJZ. Zijn de bijzondere leden eener Volksregeering geen onderdaanen van 't lichaam der Burgers, in welker handen 't uitvoerend gezag berust.

JONG. Neen, zij kunnen in geenerlei wijze als dusdanigen worden aangemerkt. Deze lieden, hoe achtbaar zij ook zijn, hoedaanig ook de uitgestrektheid van 't gezag, 't welk zij oefenen zijn moge, zijn weezenlijk niet anders dan de medeburgers van den armsten ingezetenen van 't geringste Dorp, 'twelk binnen den omkring van 't land, hetwelk onder eene Volksregeering staat, ligt.

GRIJZ. Hoe! is deze man uit het geringste volk, deze ingezetenen in den laagsten rang van den Staat geboren, evenveel in den Staat als die rijke en vermogende man, als die man, welke zoo door zijne natuurlijke als verkreegen kundigheden uitmunt, in een woord, als die man, welke men gemeenlijk *een' Grooten, een' man van Staat* noemt?

JONG. De arme heeft, zoo dra hij een Burger is, 't zelfde recht als de rijke. De Fortuin, welke den een' in de behoefte, en den anderen in den overvloed heeft ter wereld
doen

doen komen, heeft door haare grilligheid geen 't minste nadeel kunnen toebrengen aan 't geheiligde *recht der Natuur*, 't welk deze zoo wel ten voordeele van den armen als van den rijken heeft vastgesteld, beide zijn zij door 't recht van geboorte vrije kinderen eener *vrije Burger-maatschappij*.

- GRIJZ. Dit is inder daad zoo ten aanzien der eenvoudige bijzondere lieden eener vrije Burger-maatschappij, welke van malkander alleen onderscheiden zijn door de meerdere of mindere rijkdommen; of meerdere of mindere welgesteldheid; maar meent gij, dat 'er eene volkomen gelijkheid is tusschen een' eenvoudig' bijzonder' persoon, wie hij ook zij, en een' Staatsdienaar of zelf een' Regent?

- JONG. Ja; indien ik den Staatsdienaar en den Regent beschouwe in hunne schoenste hoedanigheid, in hunne natuurlijke hoedanigheid, dat is te zeggen, in hoedanigheid van Burgers eener vrije Burger-maatschappij; indien ik hen beschouwe in hunne toevallige hoedanigheid, dat is, in hunne hoedanigheid van Opzichters over 't algemeen welzijn en Handhaavers der goede orde der Maatschappij, zo zijn uit hoofde hunner waardigheid boven den eenvoudigen Burger, doch deze opperhoofdigheid is eene opperhoofdigheid van eer, welke hun den eerbied, de achting en de bijzondere liefde van alle de eenvoudige burgers moet doen

verwerven, zoo lang zij door hunne getrouwheid, oprechtheid en genegenheid voor 't Volk, zich der hoogachting hunner medeburgers waardig maaken.

GRIJZ. Genieten de Staatsdienaars en de Regent geen uitgestrekter Burgerlijke Vrijheid dan de eenvoudige burger?

JONG. Zij genieten en moeten genieten eenige voorrechten, welken de Maatschappij hun vergunt tot vergelding der moeite die zij moeten aanwenden in 't algemeen en bijzonder bestier der zaaken van den Staat. Doch deze soort van uitbreiding hunner *Burgerlijke Vrijheid* is slechts eene gunst, welke zij van de rechtvaardigheid en edelmoedigheid der Maatschappij houden.

GRIJZ. Zijn de Staatsdienaars en Regent verantwoordelijk aan de Maatschappij, wegens hun algemeen bewind?

JONG. Zulks is onbetwistbaar: en alleenlijk onder dit uitdrukkelijk of stilzwijgend beding heeft het gezamenlijke volk hun 't bestier der gemeene zaak en 't gezag, waarmede zij bekleed zijn, toevertrouwd.

GRIJZ. Indien dit een vaste regel is, zoo is ook 't waarachtig, dat de Staatsdienaars en de Regent onderdaanen der Maatschappij zijn.

JONG. Zij zijn zulks wezenlijk in dien zin; en de uitstekende bedieningen, welken zij

zij bedienen, maaken hen zelf min vrij dan de eenvoudige burger is, zoo lange zij de gewichtige en edele verrichtingen hunner amten waarneemen.

GR IJZ. Is een enkel Burger of is zelf een gering getal van saamvereenigde Burgers uit hoofde der *Burgerlijke Vrijheid* bevoegd, uit hun eigen en bijzonderen naam naauwkeurige reukenschap aftevorderen van 't algemeen bewind hunner Regenten en zelf van dat der Staatsdienaars?

JONG. Een enkel Burger of zelf een gering getal van Burgers te samen vereenigd, maaken 't gansche lichaam der Maatschappij niet uit, dus hebben zij als eenvoudige bijzondere lieden ten dezen aanzien geen dwangrecht, als het op 't algemeen bestier van de gemeenezaak aankomt; maar zij hebben elk in 't bijzonder het recht van voordraging en 't recht van onderzoek; zij kunnen elk in 't bijzonder aan 't lichaam der algemeene Maatschappij of aan de lichaaften der afzonderlijke Maatschappijen, welke de groote Maatschappij uitmaaken, voordragingen doen, zij hebben, zeg ik, 't recht van op eene betaamelijke wijze de bezwaaren, welken zij tot lasten van de Staatsdienaaren of van hunne Regenten meenen te hebben, voortedraagen; en zij hebben 't recht om tegen hen zoodaanige eischen of verzoeken te doen, als hun 't bekwaamste toeschijnen

om 't kwaad, waarover zij klaagen, wegte-
neemen.

GRIJZ. Wat moeten zij doen, als hunne
voordragingen niet gegrond gevonden wor-
den?

JONG. Zij moeten zich stihouden en zich
aan de beslissing hunner Maatschappij onder-
werpen; om dat het natuurlijker is te ge-
looven, dat eene Maatschappij tot een
lichaam te samen vergaderd de onderwerpen
beter beschouwt en gezonder over dezelve
oordeelt, dan een enkel bijzonder persoon,
of een gering getal van bijzondere personen
te samen vereenigd.

GRIJZ. Kan 't Oppergezag van den Staat,
het aan een' bijzonder' persoon of aan een
zeker getal van bijzondere personen te sa-
men vereenigd, tot misdaad rekenen, dat zij
in 't openbaar schrijven of spreken over mis-
bruiken in 't algemeen of bijzonder bestier,
welken deze bijzondere persoon of dit getal
van bijzondere personen meenen in den Staat
of in de bijzondere Maatschappij, waarvan zij
leden zijn, te bespeuren?

JONG. Neen, want als dan zou deze bij-
zondere persoon of dit getal van bijzondere
personen belemmerd worden in de oefening
hunner *Burgerlijke Vrijheid*, welke hun 't
recht geeft van met gemaatigd en betaame-
lijkheid over de zaaken van den Staat, van
welk

welk een' aart zij ook mogen zijn, *te schrijven en te spreken*. De Regenten, aan welken men zich gewoonelijk in de eerste plaats in eene Volksregeering vervoegt, om zijne gedachten over de misbruiken, welken men meent te bespeuren, of over verbeteringen, welken men nuttig of noodzaakelijk acht, voortstellen, moeten altijd met goedaartigheid deze soort van voordraagingen ontvangen, zij moeten dezelve met oplettenheid onderzoeken en op dezelve zoodaanig achtflaan als hunne kundigheden en hunne ijver voor 't welzijn van de Maatschappij hun aanwijzen gevoegelijkst te zijn; doch zij moet in geen geval verbieden, dat men hun dusdanige soorten van voordraagingen doe; zij moeten dezelve nooit met verachting aannemen, noch den bijzonderen persoon, of 't zekere getal der bijzondere perfoonen, welke hun dezelve met de betaamelijkheid en gevoegelijkheid, welke aan Vrije Burgeren passen, doen, met trotsheid van de hand wijzen. De Regent moet nooit uit het oog verliezen, dat hij slechts de Bewindsman des volks is, van 't welk hij al zijn gezag ontleent, en 't welk hem, naar welgevallen, daarvan berooven kan.

GRIJZ. Weet gij een' Staat, in welken de Burgers eene zoo uitgestrekte *Burgerlijke Vrijheid*, als gij komt te beschrijven, genieten?

JONG. Ik weet 'er ten minste een', in welken de Burger een onbetwiftbaar recht heeft tot de *Burgerlijke Vrijheid*, zoodaanig als ik dezelve, volgens uwe grondbeginselen beschreeven heb, en in welken hij wezenlijk eene *Burgerlijke Vrijheid* geniet, in zekere opzichten, uitgestrekter dan de Burger van een' anderen Staat, indien men 'er echter den Engelschman van uitzondert; en nochtans draagt dat Volk, zoo trots op deszelfs Vrijheid, in zekere aanmerkelijke gevallen, het jok der slaavernij.

GRIJZ. Welk is die Staat?

JONG. Het is de onze.

GRIJZ. Gij hebt mij willen doen begrijpen, zoo mij dunkt, dat onze *Burgerlijke Vrijheid* niet is 't geen dezelve, volgens den Regeeringsvorm van ons Gemeenbest zelve moest zijn.

JONG. Zoo is 't, en de zaak is zeker, 'er zijn zoo veele misbruiken ingesloopen, men heeft zoo veele veranderingen in den Regeeringsvorm gemaakt, welke de Burgerlijke Vrijheid der bijzondere perloonen in 't bijzonder, en der kleine Maatschappijen, welke samenloopen om onze algemeene Maatschappij uittemaaken, benadeelen; men heeft zoo veele gewoonten, strijdende tegen de rechten en voorrechten der Burgeren laaten bestaan, dat men stoutelijk kan beweeren, dat onze Regeeringsvorm langer niet dan den

den bloeten naam eener Volksregering draagt.

GRIJZ. Aan wien moet de schuld worden geweeten van dit ongeluk, want het is wezenlijk een zeer groot ongeluk voor een Vrij Volk, een goed gedeelte van zijne rechten en van zijne beste voorrechten te verliezen?

JONG. Aan de achteloosheid des volks, aan de slaafsche toegeevenheid der Regenten, aan welken de handhaving der rechten en voorrechten des Volks aanbevolen is, en eindelijk aan de heerschzucht, welke in dezen Staat allerlei gedaanten aangenomen en allerlei middelen in 't werk gesteld heeft om een bijna paalloos geworden gezag machtigteworden, 't welk men de goedheid gehad heeft erfelijk te maaken, en 't welk 't Volk der Zeven Vereenigde Nederlanden met het Volk van een' eenhoofdigen Staat gelijk sielt.

GRIJZ. Het onderzoek der drie voornaamste oorzaken, welken gij als de ware bronader van 't verlies, of ten minsten van de aanmerkelijke vermindering der *Burgerlijke Vrijheid* in ons Gemeenebest hebt opgegeven, zal de stoffe van 't volgende gesprek verschaffen; maar eer dat wij dit tegenwoordig gesprek eindigen, en om meer licht te verspreiden over 't geen ik u nog te zeggen hebbe, over de *Burgerlijke Vrijheid*, moet

ik u nog verscheiden vragen doen, betrekkelijk tot de sifting van ons Gemeenebest. Wat waren wij voor de oprichting van ons Gemeenebest, waren wij vrij of niet vrij?

GRIJZ. Gij hebt mij geleerd drie groote tijdperken in onze Historie te onderscheiden. Het eerste bevat den tijd, in welken de Batavieren ons land kwamen bevolken tot op den tijd, waarin zij door de Romeinen naar Italië gesleept, dit Volk voor altoos deze gewesten verliet en ganschelijk van de oppervlakte van den Aardbodem verdween. Het tweede bevat den tijd van den inval van een ander Volk van Germanië, 't welk men meent, uit hun land verlaatende, Franken en Saxers, te hebben bestaan, tot aan den tijd der laatsten onzer Graaven (Filips den II) en het derde bevat den tijd, in welken onze voorouders zich van 't ondraagelijk jok van Filips ontslagen hebbende begonnen hebben zich te gedraagen als een Volk wederbekomen hebbende alle de rechten der *Natuurlijke Vrijheid* en willende 't genot hebben van alle de rechten der *Godsdienstige Vrijheid*, gelijk mede van de dierbaare voordeelen der *Burgerlijke Vrijheid*, tot op onze tijden.

GRIJZ. Wat hebt gij van 't eerste tijdperk te zeggen?

JONG. Ik meen dat men uit de historie der

der oude Batavieren kan opmaaken , dat zij een volkomen Vrij Volk uitmaakten en vrijer dan men konde verwachten in een' tijd, in welken bijna alle Volken zuchtten , onder 't jok van zoo veele dwingelanden als 'er machtige Vorsten waren onder alle Volken, toen al te onkundig om hunne rechten van Natuurlijke en Burgerlijke Vrijheid te kennen en doen gelden.

GRIJZ. Hoe kunt gij zeggen dat de Batavieren volkomen vrij waren, daar zij een Opperhoofd hadden?

JONG. Elk wel geregeld en vooral krijg-zuchtig en zich op 't veroveren van landen toelegend Volk, gelijk 't Volk der Batavieren was, moet een Opperhoofd hebben, ten minsten om hetzelve ten krijg aantevoeren, 't zij om veroveringen te onderneemen, 't zij om zijn eigen land te verdedigen en dit is juist 't geene, waartoe de waardigheid en 't gezag der Opperhoofden, welken de Batavieren zich, wanneer zij zulks noodzaakelijk of nuttig oordeelden, verkooren, bepaalden. Doch dit Opperhoofd werd verkooren in eene vrije vergadering des Volks, en zeer dikwijls klom dit Opperhoofd, bij 't eindigen des krijgs uit zich zelve of werd gedwongen afteklommen van het toppunt van eer, tot welk hem 't Volk, vrijwilliglijk en meestal voor een' onbepaalden tijd, verheven had.

GRIJZ. Dit zoo zijnde, zijn de oude Batavieren een volmaakt voorbeeld van een volkomenlijk Vrij Volk.

JONG. Het is zoo; en dit is 't eenig oud bekend Volk, t welk men met eenigen grond oordeelen kan een volkomenlijk Vrij Volk te hebben uitgemaakt, want de Vrijheid der Romeinen zelf op den hoogsten trap van hare heerlijkheid, dunkt mij niet zoo volkomen geweest te zijn, als die der oude Batavieren.

GRIJZ. Dewijl wij van dit dappere Volk afftammen, zoo hebben wij immers alle deszelfs rechten tot eene *volkomen Vrijheid* geërfd, en wij kunnen 'er een volkomen betoog ten voordeele der *Burgerlijke Vrijheid*, welken wij moesten bezitten, uit trekken?

JONG. Het is een gemeene Volkswaaling te zeggen, dat wij rechtsstreeks van de oude Batavieren afftammen, ik zoude bijna zeggen, dat het een kwaalijk geplaatste Volkshoogmoed ware. Het is zeker, dat het grootste gedeelte des Volks dit land verlaaten heeft, en over het Alpische gebergte getrokken is; het is echter waarschijnlijk, dat 'er in dit land eenige weinige huisgezinnen der Batavieren bleeven en welke ingelijfd werden en samenmolten met het Germanische Volk of Volken, die de Batavieren in dit land opvolgden; dus zoude ons recht tot de *Burgerlijke Vrijheid*, zoo het alleen

op dit gewaand erf- recht steunde , vrij on-
gegrond zijn. Maar wat hebben wij noodig
onze toevlucht te neemen tot dit vrij herfen-
schimmig recht , terwijl wij onze toevlucht
kunnen neemen , tot ons recht der Natuur.
Dit is onbetwistbaar voor alle Volken , wij
hebben 't zelve slechts , zoo als t betaamt ,
te verdedigen en wij zullen 't zekerlijk be-
houden , vooral in een' tijd , in welken de
reden , ten minsten in Europa , de dikke ne-
velen der onweetenheid en van het vooroor-
deel heeft verdreeven. De onder 't jok ge-
weest zijnde Natuur heeft alle haare rechten
weder aangevaard en zij heeft wederom een
nieuw leeven bekomen , of om naauwkeuri-
ger te spreken , zij is ontwaakt van de lan-
ge sluimering , in welke men zeggen zoude,
dat zij gedurende verscheiden eeuwen gedom-
peld heeft gelegen.

GRIJZ. Wij beroemen ons dan verkeerde-
lijk op eene nationaale afkomst , welk ons in
eene rechte lijn van de Batavieren zoude doen
afstammen ?

JONG Het komt mij dus voor ; Het kan
zijn , dat 'er onder ons 't een of 't ander ge-
slacht gevonden wordt , hetwelk rechtsstreeks
van 't een of 't ander Bataafsch geslacht , na
de verhuizing van dit krijgszuchtig Volk in
't land gebleeven afstamt ; doch dit klein
getal van geslachten , zoo 'er bij ons zijn ,
kan niet worden beschouwd als 't gansche

Volk uitmaakende; Daarenboven is dit kostelijk Bataafsch bloed, zoo dikwijls met een ander vreemd bloed vermengd geworden, dat het niet meer mogelijk is te zeggen, dat het nog geheel zuiver in onze aderen vloeit. Behoudt het water eener rivier, in den Oceaan vallende, lang deszelfs hoedaanigheid van zoet water; en kan men hetzelfde lang van 't zoute zee-water onderscheiden?

GRIJZ. Wat hebt gij van het tweede tijdperk te zeggen?

JONG. De Saxers, anderen zeggen de Katten, anderen, met meer waarschijnlijkheid, zeggen de Franken, onder geleide van verscheiden Opperhoofden, of te veel in hun land vermenigvuldigd zijnde om 'er op hun gemak te wonen, of, hetwelk waarschijnlijker is, door den lust tot landen aftelopen en stroopen, welke toen bij alle Volken van 't Noorden van Europa heerschte, medegesleept, trokken met groote benden over den Rijn, naar de gewoonte dier tijden, vrouwen, oude lieden en kinderen met zich voerende, kwamen in Gallië, sommigen vestigden zich in Frankrijk, anderen trokken de zee over en wisten de Britannische Eilanden te vermeesteren, waarin zij zich nederzetterden, en nog anderen kwamen bezitnemen van een land door de Batavieren verlaten, hetwelk zij bijna ledig vonden, indien men Friesland uitzondert, hetwelk
men

men met reden meent , zelf voor de aankomst der oude Batavieren bevolkt te zijn geweest.

GRIJZ. Was dit tweede Germanische Volk , welk 't ook geweest zijn moge , en van 't welk wij waarlijk afstammen , een Vrij Volk?

JONG. Het schijnt onwederspreekelijk , dat hetzelfde bij zijne aankomst in d't land een Vrij Volk uitnaakte , hoewel men den waaren vorm zijner regering niet weet. Men kan de uitgestrektheid van 't gezag der Opperhoofden van dit Volk niet wel bepaalen. De Franken in dat gedeelte van Gallië , 't welk tegenwoordig den naam van *Frankrijk* draagt , gevestigd , voerden 'er wel dra eene eenhoofdige Regeering in , welke sedert die vroege tijden altijd onafgebroken heeft bestaan en nog tegenwoordig bestaat , met een' luister , welke dezelve op eene voordeelige wijze van de andere Staaten van Europa onderscheidt.

GRIJZ. Behielden onze voorouders lange hunne *Vrijheid* , onderstellende , dat zij bij hunne aankomst hier te lande volkomen vrij waren , en dat zij zulks geweest zijn eenigen tijd , nadat zij zich daar ter neder gezet hadden?

JONG. Neen ; de heerschzuchtige Veroveraar Karel de Grootte , onder 't schoon voorwendsel van den Christelijken Godsdienst uitbreiden

den en het Heidendom uitteroeien, deed al-
 len den Volken van 't Zuidelijke gedeelte
 van Duitschland een' openbaaren oorlog aan
 en bracht dezelve te onder, na hen met
 het zwaard in de vuist bekeerd te hebben ;
 onze voorvaderen ontsnapten onder 't zelfde
 voorwendfel niet aan de vervolging van dien
 Vorst, den machtigsten, dien Europa nog
 geien had ; de Opvolgers van Karel den
 Grooten, ten minste die van zijn geslacht,
 maatigden zich over onze Vaderen, al te zwak
 om zich te beschermen, eene soort van heer-
 schappij aan, en eindigden met Graaven aan
 't Volk te geeven ; deze Graaven maakten
 zich dra onafhankelijk van de Keizers en de
 Koningen van Frankrijk, en maakten zich
 eindelijk Oppervorsten van deze Gewesten en
 van die, welke, bij de oprichting van ons
 Gemeenebest, aan 't Huis van Oostenrijk on-
 derworpen bleeven.

GRIJZ Dus zoude het moeielijk vallen te
 bewijzen, dat onze waare voorouders langen
 tijd in bezit zijn geweest van eene *Burger-
 lijke Vrijheid*, uitgestrekt genoeg om met
 recht een *Vrij Volk* te kunnen worden ge-
 noemd?

JONG. Het is zeker, dat zij zulks
 niet geweest zijn onder hunne Graaven,
 welke ten hunnen aanzien waare Oppervorsten
 waren.

GRIJZ. Doch het is onbetwistbaar, Zoon,
 dat

dat het Volk onder de Graaven , vooral onder die van de twee laatste huizen groote voorrechten en groote rechten hadde , het had , bij voorbeeld , eene Vergadering der Staaten enz. Nu dit alles bewijst , dat het onderscheid tussehen een volkomen Vrij Volk en ons Volk zoo als 't onder de Graaven was , zeer gering is.

JONG. Het is integendeel zeer groot. Eenige voorrechten aan de Steden , eene algemeene Vergadering aan t Volk vergund , eenige bijzondere rechten in verschillende tijden door den Vorst toegestaan , maaken geen grondslag vast genoeg , om 'er eene eigenlijk gezegde *Burgerlijke Vrijheid* op te doen rusten ; dit zijn op zijn best enige flukkeringen van *Burgerlijke Vrijheid* ; nu is dit juist het geval , in 't welk ons Volk zich onder de Graaven bevonden heeft.

GRIJZ. Gij zegt , dat deze voorrechten en deze rechten vergunningen zijn geweest in verschillende tijden door verschillende Graaven aan t Volk toegestaan , had het Volk , bij t ontvangen van deszelfs eersten Graaf , zich dezelve dan niet voorbehouden ?

JONG. Het Volk heeft nooit deszelfs eersten Graaf verkooren , en alle de anderen zijn mal-kander' door erfrecht opgevolgd. Het heeft altijd Graaven gehad , maar altijd buiten deszelfs wil , of ten minste is 't zelve nooit geraadpleegd of 't een' Graaf hebben wilde of

niet.

niet. Dus heeft het zich zelve nooit de voorrechten, welken het in vervolg van tijd bezeten heeft, gegeven. De steden hebben de behendigheit gehad om deze voorrechten voor gered geld te koopen van de verschillende Graaven, welken zij gehad hebben, en die, omdat zij geld gebrek hadden, genoodzaakt waren dezelve aan hunne onderdaanen te verkoopen.

GRIJZ. Hoe geschiedde zulks?

JONG. Wanneer de Graaven buitengewoone onderstandgelden noodig hadden om den oorlog te voeren, 't welk zeer dikwijls gebeurde, vooral wanneer de gewesten in verscheiden Vorstendommen, van den anderen onafhankelijk, onder verschillende titels verdeeld en bijna altijd tegen malkander' in oorlog waren, verkreegen zij deze onderstandgelden, *Graavelijke Beden* genoemd, niet dan door 't vergunnen van voorrechten en vrijheden aan de steden; voorrechten en vrijheden, welke somtijds hun gezag over 't Volk verzwakten. Eindelijk werden deze voorrechten zoo groot en zoo menigvuldig, dat, bij 't aankomen van een' nieuwen Graaf, 't Volk hem den gewoone eed van getrouwheid niet deed, voordat de nieuwe Graaf zelf gezworen hadde, dat hij de voorrechten, door zijne Voorzaaten verleend, handhaaven, eerbiedigen en 'er nooit inbreuk aan toebrengen zoude. Doch deze eed van den Vorst, ten voordeele van 't Volk,

bewijst niet meer dat het Volk , onder de Graaven en andere Vorsten der Gewesten , volkomen vrij ware , dan de eed welken de Koning van Frankrijk bij zijne zalving doet , van de grondwetten van 't Rijk in haar geheel te zullen handhaaven bewijst , dat het Fransche Volk een Volk is , 't welk de voordeelen der *Burgerlijke Vrijheid* in alle hunne uitgestrektheid geniet.

GRIJZ. Dus heeft dan 't Volk nooit eene eigenlijk gezegde *Burgerlijke Vrijheid* , onder een' eenigen van deszelfs Graaven of andere Vorsten , bezeten ?

JONG. Neen ; men moet nochtans eene uitzondering maaken ten behoeve der Friezen , welke altijd ten minste onderscheidende kentekenen van een Vrij Volk behouden hebben. En dit Volk behoudt nog tegenwoordig eene veel uitgestrekter *Burgerlijke Vrijheid* dan de andere zes verbonden Gewesten. Deszelfs regeeringsvorm heeft oneindig veel meer van eene Volksregeering dan die der andere Gewesten ; ook heeft dit Volk zich ten allen tijde getoond jaloerscher wegens deszelfs *Vrijheid* te zijn dan het overige gedeelte van Neerlands Volk , gelijk ook standvastiger om dezelve te verdedigen , ook is 't wel waardig dezelve te genieten en anderen tot voorbeeld te strekken.

GRIJZ. Een der onderscheidende kentekenen van een Vrij Volk , is de verkiezing
en

en keuze, welken het doet van zijn eigen Regenten, nu is 't zeker dat de steden van Holland voor de oprichting van 't Gemeenebest het recht van haare eigen Regenten te verkiezen hadden.

JONG. Het is waar, dat Jan van Beieren, een der Graaven van Holland den ingezetenen der steden vergund heeft, om gezamenlijk en bij meerderheid van stemmen hunne Regenten te verkiezen; doch, eerstelijk, maakt dit voorrecht, hoewel groot op zichzelf, alleen de *Burgerlijke Vrijheid* eens Volks niet uit. Ten tweede moest de gedaane verkiezing aan den Graaf of aan zijnen *Stadhouder* ter goedkeuring en bekrachtiging worden overgeleverd; dus kan dit voorrecht dus bepaald en beperkt niet dan zeer onvolkomen een onderscheidend kenmerk der *Burgerlijke Vrijheid* zijn. Ten derde, de gewoonte van jaarlijks de Burgers te vergaderen om gezamenlijk de Regenten te verkiezen duurde slechts een korten tijd, en allengskens namen de Regeeringen der steden over zich deze verkiezing te doen zonder de stemhebbende Burgeren bijeenteroepen, zonder zelf hen te raadpleegen, dit schoone voorrecht door *Jan van Beieren* verleend, liep wel dra op niets uit door de zorgeloosheid des volks, 't welk zijne Regenten omtrent dit stuk laat doen, 't geen zij willen. Deze gewoonte wordt nog heden ten dage onderhouden, en zelf
op

op eene wijze, die met meer misbruiken ge-
paard gaat en schandelijker voor de Regenten
zelve is ; dewijl, onder de Graaven, de ver-
kiezing ten minste aan den Vorst of aan zijn
Verbeelders ter goedkeuring werd overgele-
verd ; daar dezelve tegenwoordig slechts
wordt overgeleverd aan den *Stadhouder*, wel-
ke den Opperheer niet meer verbeeldt ; dat
is te zeggen, dat een Mede- ingezetene, bui-
ten twijfel wel de voornaamste Mede- inge-
zeten van den Staat, in de gewoonte geraakt
is, van de jaarlijksche verkiezingen der Regen-
ten in bijna alle Steden van ons Gemeene-
best, zelf in die geene, welke onder de
onmiddellijke macht der Algemeene Staaten,
rechte Opperheeren der veroverde landen, te-
genwoordig onder den naam van *Generaliteits
Landen* bekend staan, goedtekeuren.

GRIJZ. Gij zijt in dit antwoord veel breed-
voeriger geweest dan ik verwachtte Zoon.
Ik heb u nog niet genoeg onderricht aan-
gaande 't amt van *Stadhouder* en ik ben voor-
neemens met u daarover een bijzonder ge-
sprek te hebben, in 't welk ik u het groot
onderscheid, het welk 'er is tusschen 't geen
de *Stadhouder* onder de Graaven was en 't
geen hij tegenwoordig moet zijn, zal aantoo-
nen. Wat hebt gij mij omtrent het derde tijd-
perk te zeggen ?

JONG. Ik moet u antwoorden, dat onze
Burgerlijke Vrijheid, vooral sedert de jaaren

1747 en 1748 weinig uitgebreider is, dan zij onder het tweede tijdperk, hetwelk wij komen te doorloopen, was.

GRIJZ. Ik twijfel, of gij wel in staat zijt, om mij deze voor een Volk, 'twelk meent vrij te zijn, beledigende stelling, klaarlijk te bewijzen.

JONG. Ik ga de bewijzen, welken gij zelf mij diesaangaande gegeven hebt, eenvoudig opnoemen. Na dat onze voorvaders Philips de II hadden verklaard, vervallen te zijn van zijne oppermacht over dit land, nadat zij aansch Europa hadden kennis gegeven, dat zij zich voor altoos ontslagen rekenden van den eed van getrouwheid, welken zij hunnen laatsten Graaf gedaan hadden, zoo hielden zij zich voor een Vrij Volk en onafhankelijk van alle oppermacht hoe genaamd. Doch deze vrijheid, hoedaanig dezelve ook moge geweest zijn, was hun weldra tot een' last, omdat zij bespeurden, dat zij geen genoegzaame krachten hadden, om dezelve te handhaaven. In dezen kommerlijken toestand booden zij eerst den Koning van Frankrijk aan, zijne onderdaanen te worden: op de weigering van den Franschen Vorst, booden zij der Koningin Elifabeth aan, 't jok, 't welk het haar gelieven zoude hun opteleggen, te draagen, bedingende zoo bij den Franschen Vorst als bij de Engelsche Vorstinne, dat deze hen tegen Spanje zouden verdedigen, en dat zij bij geen verdrag hoe-

ge.

genaamd, weder onder het Spaansche jok zouden worden gebracht, ten tweede, bedongen zij, dat zij onder de heerschappij van Frankrijk of onder die van Engeland overgaande, alle hunne rechten en voorrechten, welken zij onder hunne Graaven hadden gehad, zouden blijven behouden, en vooral de oefening van den hervormden Godsdienst, welke onlangs als de Godsdienst van den Staat was aangenomen. Noch Frankrijk, noch Engeland hadden zin, in de aangeboden oppermacht. Men verzekert, dat Koningin Elifabeth in 't vervolg berouw had, dat zij geweigerd hadde onze voorvaders onder 't getal haarer onderdaanen aanteneemen; dus kunnen wij zeggen, dat het geval ons in die gelegenheid beter gediend heeft, dan wij ons zelve. Door Frankrijk en Engeland afgewezen, en aan ons zelve overgelaaten, doch krachtdaadiglijk door Frankrijk en slaauwelijk door Engeland ondersteund, waren wij genoodzaakt naar de best mogelijke middelen omtezien, om niet weder onder 't jok, 't welk wij kwamen te breeken, te vervallen; onze gewoone toevlucht was Willem I. Prins van Oranje, welke meer dan eens zijn leeven edelmoediglijk blootgesteld had om den nieuwen Staat te beveiligen; Deze groote Vorst had zijne schatkisten uitgeput, om vreemde krijgsbenden in zijn' dienst te neemen, hij had zijne rust en veiligheid ten behoeve der Vrijheid, welke hij zijnen Me-

deburgeren wedergeeven wilde , opgeofferd , hij had zich gelukkiglijk bediend van 't aanzien , 't welk hem zijne doorluchtige geboorte en zijne vermaagfchapping aan de gekroonde Hoofden van Europa gaf , van zijne bekwaamheid in de raadsvergaderingen , van zijne bedreevenheid en van zijne dapperheid in 't beftier over een leger ; van zijnen moed en van zijne standvastigheid ; in een woord , zijne liefde voor 't Vaderland had den moed niet laaten zakken op 't befchouwen van het droevig en beklaagelijk lot der Graaven van Egmond en Hoorn , op 't fchavot geftorven , omdat zij de zaak der Vrijheid voorgeftaan hadden ; dus was Willem I. de eenigfte toevlucht des Volks ; doch 'er is ook eens een hachelijke tijd geweest , in welken die zelfde Willem I. volftrektelijk wanhoopende , den wreedden Spanjaarden , door verfcheiden , het een' voor , 't ander na fpoediglijk behaalde voordeelen hovaardig geworden , te zullen kunnen het hoofd bieden , aan het Volk voorftelde , om gezamenlijk 't Vaderland te verlaaten , alle landen , welke onder water konden worden gezet , te laaten onderloopen , en een ander Vaderland te gaan zoeken . Gelukkiglijk vond deze raad geen' ingang : men bleef bij zijn voorneemen , om 't land niet te verlaaten 'er kwame van wat het woude , volharden , en 's lands zaaken een' beteren en gunftigeren keer genomen hebbende , vergaderden eenige

aan-

aanzienelijke Regenten van sommige Gewesten te Utrecht en stelden daar 't vermaarde Verbond van Unie op, tot hetwelke in 't vervolg alle de Zeven verbonden Gewesten toetraden. Men kan niet zeggen, dat sedert de formeele verdrijving van den laatsten Graaf tot aan den tijd der Unie, 't volk volkomenlijk vrij geweest is, men liet aan 't zelve niet toe eene eenige onderscheidende daad eener *waare Nationaale Vrijheid* te oefenen; het gaf zich ganschelijk over aan het bestier en de beschikking van Willem I, welke in dien tusschentijd, zonder den naam van Opperheer te voeren, 'er al het gezag van had.

GRIJZ. Maar, nadat de Zeven Gewesten het Verbond van Unie hebben aangegaan, heeft het Volk dier Gewesten ten minste eene *Burgerlijke Vrijheid* genooten, uitgebreid genoeg om zich met recht een Vrij Volk te noemen!

JONG. Dit is een staatkundig vraagstuk, 't welk vrij moeielijk valt wel te beslissen. Het is zeker, dat de oppermacht der Graaven geheel en al tot ieder der zeven Gewesten, welke het Bondgenootschap uitmaaken, is overgegaan. Dit blijkt onwederspreekelijk uit het Verbond van Unie van Utrecht; het is ook zeker, dat het Volk veel bij deze verandering van Opperheer, indien ik mij dus uitdrukken mag, gewonnen heeft. Maar heeft

dit Verbond van Unie 't Volk in 't zeker bezit gesteld eener *Burgerlijke Vrijheid*, uitgestrekt genoeg, om te kunnen zeggen, *ik ben volkomenlijk vrij; en ik heb geen anderen Opperheer dan de Wetten, de Grondwet der Regeering?* Zulks is iets 't welk ik niet met ja zou durven beantwoorden. De geenen, welke het Verbond van Unie hebben opgesteld, schijnen meer bedacht te zijn geweest, om de onafhangelijke oppermacht der Staaten van ieder Gewest in 't bijzonder vaststellen, dan de oppermacht van 't Volk dier Gewesten; dewijl dat vermaarde Verbond van Unie, voordat het als eene grondwet van den Staat aangenomen werd, door de afgezonderde Staaten, ten minste van zes Gewesten, niet overgeleverd werd aan het vergaderde Volk in ieder afzonderlijk Gewest, om 'er onderzocht, overwoogen en eindelijk door algemeene toewijding of door stemming te worden aangenomen. De stemhebbende steden van ieder der bijzondere Gewesten raadpleegden, wel is waar, over dat Verbond van Unie, en ingevolge haarer toestemming werd het Verbond van Unie als eene grondwet van den Staat aangenomen, eerstelijk in de Vergaderingen der bijzondere Gewesten en vervolgens in de Vergadering der Algemeene Staaten. Doch de steden raadpleegden, gelijk zij tegenwoordig doen, dat is te zeggen, zonder de Burgers te raadpleegen. Nu schijnt het, dat wanneer het

het

het aankomt, op het maaken eener Grondwet der Regeering voor een' vrien Staat, of, om beter te spreken, wanneer een Volk, hetwelk vrij wil zijn en zich door zich zelf wil bestieren, het schijnt zeg ik, dat het gansche Volk, alsdan behoort samengeroepente worden om door deszelfs stemgeving medetewerken tot de vaststelling van de Grondwet van regeering, welke men aan hetzelfde geheel in orde gebracht, overlevert en voorhoudt. Door 't oefenen van deze eerste daad van deszelfs *Burgerlijke Vrijheid* toont het, dat deze *Vrijheid* geen hersenschim is, hierdoor voornaamelijk legt hetzelfde den grondslag dezer *Vrijheid* en begint er de aangenaame vruchten van te smaaken.

GRIJZ. Is de stilzwijgende aanneeming door 't Volk gedaan, niet van dezelfde kracht als eene formeele aanneeming, na voorgaande rijpe raadpleeging geschied?

JONG. Zonder twijfel, doch echter heeft men op de waardigheid van dat volk geen achtgeflag en zelf 't zelve eenigermate veracht, en 't zelve kan niet zeggen; *Ik zelf heb mij zelve, uit mijne zekere weetenschap, uit mijne macht en met volkomen kennis van zaaken, den regeeringsvorm gegeven, onder welks gezag ik leve.* Dit moet nochtans een volkomenlijk vrij volk kunnen zeggen.

GRIJZ. Gij schijnt mij wel naauwgezet omtrent de *Burgerlijke Vrijheid*.

JONG. Gij hebt mij geleerd, dat een Ingezeten van een vrijen Staat zulks nooit te veel kan zijn. Deze naauwgezetheid, hebt gij mij meer dan eens gezegd, stelt de *Burgerlijke Vrijheid* zeker en behoedt dezelve voor alle overheersching.

GRIJZ. Wanneer de Regeeringsvorm op zich zelve goed is, en dezelve de nationaale Vrijheid op een' vasten en veiligen voet stelt, ligt 'er weinig aan gelegen, of het volk geraadpleegd zij of niet, het zij om den zelve opstellen, 't zij wanneer men dien aan 't zelve aanbiedt, als moettende voortaan den eenigen grondslag van 't bestier van den Staat uitmaaken.

JONG. 'Er is nooit een Regeeringsvorm zoo goed of dezelve kan verbeterd worden, en welke bekwaamheden die geen, welke den zelve opstellen hebben mogen, zij zijn niet onfeilbaar; dus kan het verstandig onderzoek van een Volk in verscheiden vergaderingen verdeeld, altijd ophelderingen en waarneemingen voortbrengen, welke kunnen strekken om den Regeeringsvorm op een' gelijken voet voor de onderscheiden rangen van den Staat te brengen, en bijgevolg den zelve betertemaaken voor 't Volk in 't algemeen. Nu was de onzen zoodaanig, dat aan den zelve verbeteringen konden worden toegebracht, welke den zelve minderonderhevig zouden hebben gemaakt aan
de

de groote zwaarigheden, waaraan dezelve zich in meer dan eene gewichtige omftandigheid onderhevig gezien heeft.

GRIJZ. Wilt gij mij dan doen begrijpen, dat men eenen nieuwen Regeeringsvorm behoorde te maaken!

JONG. Geenszins; diergelijke verrichtingen zijn altijd te gevaarlijk voor een Staat. De onze is, wat het weezen betreft, goed; men zoude slechts eenige weezenlijke gebreken moeten verbeteren, welke dezelve federt deszelfs oorsprong in zich bevat, en denzelven te bevrijden van alle kwaade bijvoegfelen, welken men 'er van tijd tot tijd, tot nadeel *der Burgerlijke Vrijheid* der Maatschappij in 't algemeen en der Burgeren in 't bijzonder, 'er bijgevoegd heeft.

GRIJZ. Gij herhaalt dikwijls in dit gesprek de uitdrukking van *Volksregeering*, gelooft gij dan, dat de Regeeringsvorm van ons Gemeenebest in eene loutere *Volksregeering* bestaa?

JONG. Neen; en zelf moet hij zulks niet zijn in dien zin, dat dezelve in eene loutere *Volkshoofschappij* bestaa. Deze regeeringsvorm is gewoonelijk niet anders dan eene *regeeringloosheid*, en de regeeringloosheid is de grootfte ramp, welke eenen Staat overkomen kan.

GRIJZ. Verklaar mij dan eens op een klare en duidelijke wijze den aart van onzen Regeeringsvorm.

JONG. Gij eischt van mij eene onmogelijke zaak, en gij weet, Vader, dat ik u niet vol-
doen kan. Ik kan u een klaar denkbeeld gee-
ven van 't geen dezelve behoorde te zijn, niet
van 't geen dezelve is.

GRIJZ. Waarom kunt gij mij niet zeg-
gen, wat onze Regeeringsvorm in der daad
is?

JONG. Omdat het Gemeenebest, als slechts
eene eenige Maatschappij uitmaakende, geen
eenpaarigen Regeeringsvorm heeft. Zeven Ge-
meenebesten, voor zoo veel 't bijzonder be-
stier van ieder in 't bijzonder aangaat, vol-
maaktelijk van malkanderen onafhankelijk,
maaken slechts een eenig Gemeenebest uit,
welks regeeringsvorm, die hun gemeen is,
in een' zekeren zin, in eene loutere *Adel-
regeering* bestaat; hetwelk dus noodzaakelijk
moet zijn; doch elk Gemeenebest in 't bij-
zonder, of hetwelk 't zelfde is, ieder der
zeven Gewesten in 't bijzonder, heeft eenen
Regeeringsvorm, welke meer of min ver-
schilt; Friesland heeft eene *Volksregeering*
getemperd door eene gemaatigde *Adelrege-
ring*, de anderen hebben een' Regeeringsvorm,
welke der *Adelregeering* meer of min nabij-
komt; doch het is zeker, dat in allen en
vooral in Gelderland en in Holland, de *Adel-
regeering* de overhand heeft, en zich meer
doet bespeuren dan de *Volksregeering*. Sedert
de jaaren 1747 en 1748, heeft de *Adel-*

regeering groote vorderingen gemaakt in 't bestier der Gewesten en nog grooter en noodlottiger vorderingen in 't algemeen bestier van den Staat.

GRIJZ. Had Willem I., die zoo een groot deel heeft gehad aan de oprichting van onzen Staat, ook geen grooten invloed in het maaken van 't vermaarde Verbond van Unie?

JONG. 'T blijkt niet, dat hij een' grooten invloed daarin gehad hebbe; en 't vervolg zijner Historie, sedert het Verbond van Unie tot aan zijnen dood, bewijst, dat indien Willem I. het Verbond der Unie naar zijn welgevallen had bestierd, hij in 't zelve beter zoude gezorgd hebben voor zijne bijzondere belangen en voor die van zijn nagelacht.

GRIJZ. Op welk een' grond beweert gij eene zoo buitengewoone zaak?

JONG. Men kan niet ontkennen, dat Willem I. heimelijk het oog, op de opperheerschappij gehad hebbe, hoewel hij niets openlijk gedaan heeft, om dezelve met geweld in handen te krijgen; of 't moest zijn, dat hij eenigen tijd voor zijnen dood, in een' brief, den titel van *Graaf van Holland* aangenomen heeft: verwachtende, buiten twijfel, dat hij weldra daar voor erkend zoude worden, gelijk zulks waarschijnlijk zoude geschied zijn, indien hij niet vermoord geworden ware door een' Deugniet, welken men altijd geloofd heeft,

heeft, door den Koning van Spanje omgekocht te zijn, tot het pleegen van deze ondaad.

GRIJZ. Brengt de heerschezucht, welke Willem I. in de laatste jaaren zijns leevens openlijk deed blijken, geen vlek op den roem van dien grooten man, welken het gansche Volk uit erkentenis en uit liefde *Vader Willem* noemde?

JONG. Ja, en, naar mijn oordeel, eene zeer groote. Deze vlek wischt allen den luister van zijn' roem bijna ganschelijk uit. Men kan zeggen, of ten minsten vermoeden, dat zijn liefde voor het Vaderland slechts geveinsd ware, of indien dezelve in den beginne zuiver en belangloos was, zij op eene verbaazende wijze veranderd en eene vermomde heerschezucht geworden is; maar welke zijn de groote mannen die met hunnen roem ten grave daalen? Misschien moet deze vlek den roem van Willem minder verduisteren, dan de vroomheid onzer Vadersen, welke de lafhartigheit hadden de opperheerschappij aan dien Vorst aantebieden of hem de middelen, welke bekwaam waren om hen derwaards te leiden, te laten gebruiken.

GRIJZ. Gij hebt mij gezegd, dat gij in staat waart, om mij klaar en duidelijk te verklaren, wat onze Regeeringsvorm behoorde te zijn, ik ben nieuwsgierig u over dit stuk te hooren.

JONG.

JONG. Dewijl het Volk zich van het jok van den Oppervorst ontslagen had, is 't zeker, dat deszelfs voornemen was, voortaan als een vrij en onafhankelijk Volk teleeven; men moest dan gezamenlijk gaarheid hebben aan eenen eenpaarigen Regeeringsvorm, zoo voor het algemeen bestier van het Gemeenebest als voor het bijzonder bestier der zeven Gewesten, en deze *Regeeringsvorm* had eene **VOLKSREGEERING** door eene *betaamelijke* **ADELREGEERING** *getemperd* behooren te zijn, zoodaanig nochtans, dat de *Adelregeering* nooit de overhand op de *Volksregeering*, welke de grondslag van den *Regeeringsvorm* had behooren te zijn, had kunnen bekomen.

GRIJZ. Maar, Zoon, gij bedenkt niet wel wat gij zegt. Dit ontwerp zekerlijk zeer schoon op zich zelf, kon niet aangenomen worden in deze Gewesten; want niet alleenlijk had elk Gewest deszelfs bijzondere rechten en voorrechten, welke hun dierbaar waren, maar zelf had iedere Stad zoodaanige bijzondere rechten, vooral in Holland, het grootste en rijkste van allen!

JONG. Is het mij geoorloofd u te vragen, Vader, van wien de Gewesten en Steden deze groote, deze schoone en dierbaare voorrechten hadden bekomen?

GRIJZ. Gij hebt het mij zelf reeds in dit gesprek gezegd, van de Graaven en de onder-

derscheiden oppervorsten, welken zij gehad hadden.

JONG. Wel nu! de Gewesten en Steden vrij geworden zijnde, konden zonder eenige zwaarigheid van deze voorrechten, hoedaanig zij ook waren, afstaan, en ik zeg, dat zij dezelve edelmoediglijk hadden behooren opteofferen aan 't algemeene nut. Vrij geworden zijnde, behoorden zij zich eeniglijk te hebben toegelegd, om hunne vrijheid voor altoos in veiligheid te stellen door eene eenpaarigen Regeeringsvorm voor alle de Gewesten en Steden; zij hadden echter malkanderen over en weder zekere rechten, zekere bijzondere voorrechten, zekere bijzondere vrijdommen, betrekkelijk tot de ligging, de grootheid en vermogendheid van ieder bijzonder Gewest, kunnen afstaan; en door middel van deze zeer eenvoudige schikking tot zelf de voetstappen der Oppervorsten kunnen uitwisschen, en op eens wegneemen dat mengsel van Regeeringsvormen schadelijk voor de algemeene welvaart, hetwelk al te dikwijls binnenlandsche oncenigheden veroorzaakt, welke nadeelig zijn voor de broederlijke eendracht, welke de bijzondere Maatschappijen van een Vrij Volk, welke de groote Maatschappij van dat zelfde Volk uitmaaken, aan elkanderen moet verknochten; twelk noodzaakelijk de algemeene belangen van 't Volk verdeelt. Ik zeg, dat de Gewesten dit

on-

onfeilbaar middel van eendracht, moesten werksellig hebben gemaakt, hetwelk alle voorwerpen van naijver van het eene Gewest tegen het andere, van de eene Stad tegen de andere wegneemt, en hetwelk het algemeen bestier ontlast van eene menigte hinderpaalen, welke deszelfs loop tegenhouden en belemmeren; een' loop, welke snel moet zijn in de groote zaaken van den Staat, welken een klein uitstel dikwijls tot nadeel des Volks heeft doen keeren.

GRIJZ. Het schijnt, dat gij niet zoo veel werks maakt van de Voorrechten der Gewesten en Steden als de Gewesten en Steden doen.

JONG. Die voorrechten schijnen mij 1. De gedachtenis der slaavernij, in welke onze voorvaders onder de heerschappij hunner Vorsten geleefd hebben, te veel te doen herleven. Dit herdenken is bitter. 2. Deze voorrechten dienden alleenlijk om de willekeurige heerschappij te matigen en tegentehouden; en zij waren toen in alle opzichten dierbaar; doch nadat de willekeurige heerschappij voor altijd uit deze gewesten verbannen is, heeft men niets meer van dezelve te vreezen: men kan dan niet meer met dezelve een' Dwingeland tekeergaan, welke niet meer voor ons bestaat, men kan dezelve dus niet meer tegen een' dwingeland doen gelden, zij zouden dan nutteloos geworden zijn, indien 't Volk zulks ge-

gewild, en wel om deszelfs belangen gedacht hadde, door eenen eenpaarigen Regeeringsvorm aanteneemen; mij dunkt, dat tegenwoordig de Gewesten in 't algemeen en hunne Steden in 't bijzonder, zich op geen andere voorrechten behoorden te beroepen, dan alleenlijk op die voorrechten en plaatselijke vrijdommen, welken zij malkanderen, bij 't maaken van den Regeeringsvorm, over en weder mogten hebben afgeftaan. Dit zoude meer overeenkomen met de waardigheid van een Vrij Volk, dit zoude deszelfs roem doen herleeven; en 't komt mij integendeel gansch ongerijmd voor, dat een Volk, 't welk federt meer dan 200 jaaren vrij is, nog in 't geval is van zich op deszelfs rechten en voorrechten door de oude Oppervorften van 't land vergund, of van hun gekocht, gelijk ik boven gezegd heb, te beroepen.

GRIJZ. Wij denken niet, dat het tijd is, om weder naar de stad te keeren. Gaanwij, Zoon. Dit is genoeg voor deze reize.

JONG. Indien 't u gelieft onze gesprekken te vervolgen, moet gij de goedheid hebben mij te onderwijzen en mij te voorbereiden; want ik heb u rekenschap gedaan van al wat ik weet.

GRIJZ. Ik zal zulks met vermaak doen; dewijl ik zie, dat ik mijne moeite niet vruchteloos besteede.

VIERDE SAMENSpraak.

Over de Burgerlijke Vrijheid.

GRIJZAARD Hervatten-wij den draad onzer gesprekken, Zoon. In de voorgaande Samenspraak hebt gij zeer wel beweezen, hoe-daanig de aart der *Burgerlijke Vrijheid* zij; en volgens uwe bepaling, gaat het vast, dat het Volk der Zeven Vereenigde Nederlanden nooit de *Burgerlijke Vrijheid* in haare gansche uitgesprektheid bezeten heeft; en dat deze *Burgerlijke Vrijheid*, sedert een groot getal van jaaren, en voornaamelijk, sedert de jaaren 1747 en 1748, op eene verbaazende wijze is bepaald geworden; gij hebt te recht 'er bij gevoegd, dat, sedert dat tijdstip, deze *Burgerlijke Vrijheid* niet meer dan eene *iedele schaduwe*, dan eene *schim* is. Voor dat gij de rechten en voorrechten van een' vrijen Burger ontvouwt, moet gij mij zeggen, welke oorzaken hebben samengeloopen tot verkorting der *Burgerlijke Vrijheid* bij ons.

JONGELING. Gij hebt mij dezelve reeds in de voorgaande Samenspraak aangewezen, en indien ik mij wel herinnere, hebt gij mij gezegd, dat zij de navolgende waren; de *Zorgeloosheid der Volks; de Onachtzaamheid en*

laage Vleierij der Regenten , zoo van den eersten als tweeden rang , en eindelijk de Heerschzucht , welke allerlei gedaanten heeft aangenomen , om zich de schoonste rechten der Burgerlijke Vrijheid toeteegenen , of ten minste om dezelve , ten aanzien des Burgers , nutteloostemaaken.

GRIJZ. Spreek eens klaar en duidelijk van de eerste oorzaak van 't verlies der *Burgerlijke Vrijheid*.

JONG. Alhoewel deze oorzaak schandelijk voor 't Volk is , en dat het hard is , de gedachtenis derzelve weder in geheugen te brengen ; zal het echter mischien zeer heilzaam en voordeelig zijn dezelve weder onder 't oog te brengen van een Volk , 't welk schaamrood moet worden , omdat het door zijne eigen schuld niet is , 't geen hetzelfde zijn moet.

GRIJZ. Deze aanmerking , Zoon , is zeer patriottisch en zeer gepast. Het zekerste middel om een' mensch , die in traagheid en vadzige onverschilligheid gedompeld ligt , weder werkzaam te maaken , is zijne verwaandheid en zijne eigenliefde aanteprikkelen , zulks is altijd hem op de gevoeligste plaats aantasten , en dit is bijzonderlijk waar van een Volk , en vooral van een Volk , 't welk niet slaavelijk onder 't jok der willekeurige Heerschappij bukt ; of hetwelk ten minste niet geschikt

schikt is, om door eene schandelijke slaavernij verachtelijk gemaakt te worden.

JONG. De *zorgeloosheid* van ons Volk omtrent de *Burgerlijke Vrijheid*, is de eerste oorzaak van het bijna gansche verlies van dit kostelijk pand. Terstond, na 't verdrijven van den Dwingeland Filips den II., meende 't zelve een volkomenlijk Vrij Volk te zijn; omdat men tot hetzelfde zeide, dat het zulks inderdaad was; na het aangaan van 't Verbond van Unie, zeide men tot het Volk, gij zijt niet meer, het geen gij eertijds waart, gij zijt Vrije Burgers van eenonaf hanglijk Gemeenebest, uwe Rëgenten zullen voortaan niet meer dan uwe Vrije Medeburgers, en als gij, zijn, even zij zullen slechts uwe Verbeelders in de vergadering des Volks zijn; zij zullen alleen uwe mond zijn, en al 't geen zij plichtshalve zeggen zullen, zullen zij alleen uit uwen naam zeggen; Het Volk geloofde alle deze wonderen, en het heeft daaraan tot op onze dagen geloof geslagen, zonder zelf ooit te denken, om de waarheid van 't geen men hetzelfde de eerste tijden, die op de stichting van 't Gemeenebest volgden, zeide, te onderzoeken; Gedurende 200 jaaren, is 't niet veel nieuwsgieriger, om de uitgestrektheid van deszelfs *Burgerlijke Vrijheid* te kennen, noch waakzamer, om dit recht, hetwelk hetzelfde bezeten heeft, te bewaaren geweest. Het heeft altijd gemeend, dat het, om volkomenlijk vrij te zijn, genoeg ware, 't Spaansche jok

verbroken te hebben. In een woord, federt de oprichting van 't Gemeenebest, heeft het niet eens de proef van deszelfs *Burgerlijke Vrijheid* genomen, indien ik mij dus uitdrukken mag. De meening, of zelfs de overtuiging, waarin het ten allen tijde geweest is, dat het vrij ware, heeft bij hetzelfde de plaats van alles bekleed.

GR IJZ. Maar, Zoon, wanneer gij zegt, dat het Volk nooit, federt de oprichting van 't Gemeenebest, de proef van deszelfs *Vrijheid* genomen heeft, beweert gij eene zaak, die door de Historie openlijk wordt tegengeproken; en zonder hooger opteklimmen, heb ik in de jaaren 1747 en 1748 slechts aantehaalen!

JONG. In de jaaren 1747 en 1748 en in eenige andere gelegenheden, heeft het Volk geen proef van deszelfs *Vrijheid* genomen, het beproefde deszelfs woede, het stond openlijk tegen de goede orde, en de openbaare rust op, en het maakte eene doodelijke inbreuk op deszelfs eigen Regeeringsvorm; het verongelijkte deszelfs Regenten, door dezelve, om zoo te spreken, met de wapenen in de hand, door de ernstigste en vreesverwekkendste bedreigingen te dwingen, om openlijk van den Regeeringsvorm van een Vrij Volk afte wijken, smeedde het voor zich zelve de ketenen, welken 'tzelve federt draagt. Men kan zeggen, dat het Volk, in plaats van gebruik van deszelfs *Burgerlijke Vrijheid* te maaken, dezelve,

na haar voor een geringen prijs aan de Dienaars en Voorstanders der Heerschzucht, te hebben verkocht, met geweld en door de vrijheid zelve te verkrachten, leverde.

GRIJZ. Maar kan het Volk, zoo dra hetzelfde vrij is, niet zoodaanige middelen, als 't zelve goedvindt. in'twerkstellen, om deszelfs oppersten wil ter uitvoer te doen brengen, aan hun, die weigeren mogten aan hetzelfde te gehoorzaamen?

JONG. Een Vrij Volk, kan ongetwijfeld ten allen tijden de overgroote gebreken en mislagen, welke in deszelfs Regeeringsvorm zijn ingesloopen, verbeteren; het kan zelf terugtreeden, zoo hetzelfde te verre gegaan is, in 't verlaaten of afstaan van eenige voorrechten: die geen, welke hem dit recht zoude willen betwisten, zoude een wectniet zijn, welke zelf de eerste algemeene begrippen der rechten van een Volk en vooral van die van een door deszelfs Regeeringsvorm Vrij Volk niet kent.

GRIJZ. Gij antwoordt niet rechtsstreeks op mijne Vraag; ik yraag u, of een Vrij Volk gebruik maaken kan van allerlei middelen, om zich te doen gehoorzaamen, door hen, die zouden mogen weigeren, deszelfs bezwaaren te verbeteren en hetzelfde wederom te stellen in 't bezit der *Burgerlijke Vrijheid*, welker schoonste voorrechten men aan 'tzelve ontweldigd heeft?

JONG. Zie hier mijn rechtsstreeks antwoord.

Indien een Volk in de rechten van deszelfs *Burgerlijke Vrijheid* verkort, deszelfs rechten terug eischt van een' vreemden overweldiger, welke gebruik maakende van de overmacht zijner krachten of van andere voor 't Vrije Volk ongelukkige omftandigheden, het zoo ver gebracht heeft, dat hij't zelve door geweld van deszelfs fchoonfte rechten en de dierbaarfte voordeelen der Vrijheid des Volks doct afstaan, zoo moet dit onderdrukte Volk geen zwaarigheid maaken geweld met geweld tekeertegaan, om weder in 't bezit van deszelfs rechten te geraaken; alle middelen in den oorlog in gebruik zijnde, welke ftrekken kunnen, om den vreemden overweldiger te verdrijven, en om hem te noodzaaken om van zijne overweldigingen aftezien, zijn voor dat Volk geoorloofd, het kan niet alleenlijk van dezelve gebruik maaken, maar het moet dezelve ook met alle den nadruk, welke in deszelfs vermogen is, werkftellig maaken.

GRIJZ. Waarom zoude dit Volk, misleid en onderdrukt door een kleinen Dwingeland of door verfcheiden kleine Dwingelanden in den fchoot van 't Volk zelf geboren, niet wettiglijk gebruik mogen maaken van dezelve middelen, welke zij tegen een' vreemden overweldiger in 't werkftellen kan?

JONG. Ik heb niet gezegd, dat dit onderdrukte Volk het recht niet heeft, om tegen een' of meer Medeburgeren, welke deszelfs
on-

onderdrukkers zouden mogen geworden zijn, door aan hetzelfde de rechten, welken de *natuurlijke Vrijheid* aan 't zelve geeft, te ontnemen of te ontwringen, gebruiktemaaken van geweldige middelen; ik meen, dat een Vrij Volk, aan banden gelegd, of ten minste zeer belemmerd in de oefening van deszelfs vrijheid, zelfs geweld mag gebruiken tegen ieder, wie het ook zijn moge, om weder in 't bezit van alle deszelfs rechten te geraaken, doch in 't 't geval van eene overweldiging van deszelfs rechten door een' of verscheiden Medeburgers geschied, moet hetzelfde niet tot middelen van geweld overgaan, dan nadat hetzelfde een vrij aanmerkelijken-tijd, gebruik heeft gemaakt van alle middelen van zachtheid, van vertoogen, van vermaaning en aanwijzing, welke zich altijd in menigte aan een verstandig Volk opdoen, in 't werk heeft gesteld; nu houde ik staande, dat een wijs, bedaard volk, en 't welk volmaaktelijk deszelfs waardigheidjen deszelfs voortreffelijkheid kent, bijna nooitgenoodzaakt is, tot middelen van geweld overtegaan om zich rechtteverschaffen van een' of verscheiden Medeburgeren, in 't midden van een Vrij Volk, kleine willekeurige Vorsten geworden.

GRIJZ. Verklaar u zelve een weinig duidelijker; dit stuk is van 't uiterste belang.

JONG. Ik hou staande, dat een Vrij Volk, hoedaanig het ook in deszelfs rechten als **Burgers**, verkort moge zijn, nooit moet trach-

ten weder in 't bezit van dezelve te geraaken, door middel van een' schielijken opstand, welke verre van 't kwaad hulp toebrengen, 't zelve gewoonelijk doet toeneemen, en ongeneezelijk voor het toekomende maakt. Al 't geen het kenmerk van een openbaaren opstand draagt, is eene schandelijke vlek voor een Vrij Volk; dit Volk onteert zich zelve in de oogen der overige Volken; en geeft een klaar blijk van deszelfs zwakheid, door op eene oproerige wijze famenterotten, door buitenspoorigheden in 't midden van deszelfs steden te begaan, door deszelfs broeders te beledigen en te mishandelen; men kan niet meer zeggen, dat dit een wijs, verstandig en voorzichtig volk is; zoodra het tot de buitenspoorigheden des oproers overgaat, ontsteekt hetzelve 't vuur des Burgerkrijgs, welks vlammen hetzelve zullen verteeren; in een woord, dit Volk vertoont niet meer dan een Volk, 't welk een dolle, een moordenaar, een brandstichter geworden is, 't welk zich zelf verscheurt, 't welk zich zelf vermoordt, en 't welk den noodlottigen Houtstapel aansteekt, dewelke hetzelve zelf zal verteeren. Een oproerig Vrij Volk, is een Volk, 'twelk altijd ongelijk heeft; om dat het altijd andere middelen in handen heeft, welke duizendmaal krachtiger zijn, om zich te doen gehoorzaamen, en hem of hen van deszelfs Medeburgeren tot zijn' of hun-

hunne plicht weder te doen keeren, welke van denzelfen zouden mogen afgeweeken zijn tot groot nadeel van 't Volk. In 't algemeen, een Vrij Volk heeft maar te zeggen *Ik wil*, en dit *Ik wil* met die standvastigheid en die eensgezindheid uittespreken, welke 't zelve alleen geducht kunnen maaken; de overweldiger of overweldigers, wie zij ook mogen zijn, zullen zidderen en beeven, dit *Ik wil* zal eene bliksemstraal zijn, welke hen zal ter aarde werpen, en men zal hen van zelve al beevende van den hoogen trap van gezag, op welken zij, door de Vrijheid hunner Medeburgeren met voeten te treden, geklommen waren, zien nederklimmen: Het Volk zal zich niet genoodzaakt zien, den troon, dien zij voor zich zelve opgerecht hadden, met hun eigen bloed te besproeien; zij zullen tot hunnen voorigen behoorlijken rang wederkeren, en zij zullen niet meer in de gedachten neemen, om daarbuiten te treden.

GRIJZ. Veroordeelt gij dan ten hoogste, *in een Vrij Volk*, alle oproer en alle volksbe-roerte?

JONG. Ja. De eer in 't algemeen belang van een *Vrij Volk*, kunnen nooit gepaard gaan met het oproer; de reden, de goede orde en de menschlievenheid raaken ten hoogste buitenspoorigheden, welke het bloed der Burgeren doen stroomen, en welke altijd eene verschrikkelijke schok aan 't Vrij Volk geeven, 't welk

zich met deze ondaad bezoedelt ; en welke altijd de ketenen verzwaaren van den laagſten rang des Volks , welken men *h*tewerkgeſteld heeft , om de beroerte aantevangen. Deze elendige rang van Burgeren , is altijd het werktuig , waarvan men zich bedient , om de wanorde te beginnen , en altijd worden deze geringe lieden bedroogen en opgeofferd , nadat het opgeſtaan is. Men laat hen , onder de hand , aan de ſtrengheid der wetten over , en hoe-*d*aanig ook de uitſlag des oproers zij , de ſchande van hetzelve valt altijd op deze geringe lieden , welke een al te gemakkelijk werktuig zijn in de handen der verſtoorders van de algemeene rust. O ! gij , welke door de elende , in welke gij gedompeld ligt , in 't midden van een rijk en vermogend Volk , zoo ligtelijk te verleiden zijt , draagt wel zorg , dat gij u niet laat bedriegen door ſchoone verwachtingen en door beloften , welke men u doet , met voorneemen om alle dezelve niet te houden , nadat men u niet meer noodig hebben zal. Met u zelven ſtil en vreedzaam te gedraagen , zult gij uwen ſtaat als Burgers van een *Vrij Gemeenſchap* verbeteren , met een' opſtand te onderneemen en tot oproer overteſlaan , bederft gij alles , en gij voltooit het verderf des Volks. Uwe belangen , en die van 't gantsche Volk , zijn in goede handen ; overijlt u niet , en alles zal allengskens in orde geraaken. Vergenoegt u den Hemel te bidden , dat gij de reeds in 't
werk

werk gestelde middelen, om het Volk weder in 't bezit en in de oefening van alle de rechten *van 's Lands Vrijheid* te herstellen, moogt zien gelukken. Alles kondigt tegenwoordig aan, dat deze middelen van goeden uitslag zullen zijn; vraagt den Almachtigen om de noodige standvastigheid, onwrikbaarheid en onverzaagdheid, voor die waarlijk patriotische mannen, welke den moed gehad hebben, groote gevaaren te verachten, om hun Land alle deszelfs roem, alle deszelfs aanzien, alle deszelfs achting en vooral alle deszelfs *Vrijheid* weder te doen erlangen!

GRIJZ. Ik zie met vermaak in u, Zoon, die wijze en verstandige vervoering, welke het kenmerk van den vrijen, doch vreedzaam Burger uitmaakt! Maar is 'er in 't geheel geen geval, in 't welk een Vrij Volk zonder deszelfs waardigheid tekortdeden, de wapenen mag opneemen tegen een' of meer binnenlandsche Dwingelanden?

JONG. Men moet een groot onderscheid maaken, tusschen eene weloverlegde en noodzaakelijk geworden opvatting der wapenen, na eene algemeene raadpleeging van 't Volk geschied en door Opperhoofden, ten dien einde benoemd, bestierd wordende, en eene beroerte des Volks, welke nooit anders is, dan het gevolg eener schielijke en kwaalijk
ge-

geregelde opwelling, 'er is ongetwijfeld een geval, in 't welk een Vrij Volk de herstelling van deszelfs Vrijheid, van een' of meer Medeburgenen, deszelfs onderdrukkers, met de wapenen in handen kan afvorderen; en dit geval is dit, wanneer deszelfs onderdrukkers, 's lands krijgsmacht tot hunne beschikking hebbende, zich daarvan zouden mogen bedienen, tegen 't Volk, om zich in hunne overweldigingen te handhaaven.

GRIJZ. Dit is zekerlijk een groot uiterste; doch ik ben 't volkomen met u eens, dat het Volk deszelfs toevlucht daartoe neemen kan, zonder deszelfs eer te benadeelen. Doch teffens komt het mij voor van weinig kracht te zijn, gevolgelijk is het nutteloos daartoe zijn' toevlucht te neemen.

JONG. Een *Vrij Volk* kan, volgens mijn oordeel, zich niet ontslaan, daartoe deszelfs toevlucht te neemen, in 't geval, van 't welk wij spreken; hetzelve zoude zich met schande en oneer overladen, indien de bijzondere leden, uit welken hetzelve bestaat, hun goed en bloed niet opzetterden, om het bezit hunner rechten weder te bekomen; en het staat alleen aan het Volk zelf, eene geregelde noodzaakelijk geworden opvatting der wapenen van nadruk te doen zijn.

GRIJZ. Hoe dat?

JONG.

JONG. Burgers van een' Vrijen Staat, moeten gewapend zijn, en in alle plaatsen, welke eenigszins van aanbelang zijn, zonder zelf de groote vlekken en dorpen uitzonderden, eene gewapende Burgerij uitmaaken.

GRIJZ. Wat kunnen deze soort van huizeijke weinig afgerichte krijgslieden, en welke gewoonlijk in de behandeling der wapenen geheel en al onbedreeven zijn, toch doen?

JONG. Veel, wanneer zij alleenlijk te strijden hebben, binnen den omkring hunner steden en op de wallen, om het inkomen te verdedigen tegen 's lands krijgsbenden, lachhartig genoeg om de oogmerken van een' heerschzuchtigen Burger te ondersteunen. Doch ik ben 't met u eens, dat, om hunnen tegenstand van nadruk te doen zijn, zij 't oogenblik van den nood en van de overweldiging niet moeten afwachten, om zich te wapenen en zich met de wapenen gemeenzaamtemaaken. Een Vrij Volk, en 't welk deszelfs Vrijheid wil behouden en dezelve bewaaren voor alle inbreuk, welke aan dezelve zoude kunnen worden toegebracht van een' Burger, door de heerschzucht bestierd wordende, moet in de behandeling der wapenen geoefend worden; het moet deszelfs wapen oefeningen regulierlijk herhaalen, het moet zich met ijver daartoe begeeven, het

moet

moet overdenken , dat deszelfs *Burgerlijke Vrijheid* als een bijzonder mensch , en dat de algemeene Vrijheid , van 't gansche Gemeenebest , ieder' oogenblik kunnen aangetaft worden ; en dat het ook ieder' oogenblik gereed moet zijn , om , zoo veel in hetzelfde is , toetebrengen , tot de bescherming zoo van deszelfs eigen Vrijheid , als van die des ganschen Volks.

GRIJZ. Vindt gij geen nadeel voor de algemeene rust , dat men in een' Vrijen Staat een gewapend en in den wapenhandel bedreeven Volk dulde ?

JONG. Ik vinde in tegendeel een zeer groot nadeel , voor een' Vrijen Staat , dat dezelve geen talrijke wel gewapende en wel geoefende Burgerij hebbe , welke staat onder 't bevel van Bevelhebberen , uitmuntende door hunne verdienste , hunne liefde voor 't Vaderland en door eene welverdiende aching. Als dan wordt de algemeene rust , verre van gevaartelopen , van gestoordteworden , door een verachtelijk gepeupel , altijd gereed om de oogmerken , van hun die 't zelve doen tewerkgaan , te ondersteunen , beveiligd en gehandhaafd , als dan zal een' heerschzuchtige , ten minste zoo hij niet dwaas is , zich niet onbedachtzaam aan zijne buitenspoorige heerschzucht overgeeven ; als dan zal 't Volk niet kunnen worden verrast en onvoorziens worden aangetaft , als dan ; ja als dan , ik durf

durf het zeggen, loopt 's Lands Vrijheid geen 't minste gevaar. Eene braave gewapende, welgeoefende en welbestierde Burgerij schrikt af en fruit gewoonelijk alle die geenen, welke in den Staat een gezag hebben, van 't welk zij misbruik zouden kunnen maaken. Alle die geenen, welke met de hooge waardigheden van den Staat bekleed zijn, zullen op hunne hoede zijn, in 't bedienen van 't gedeelte van 't algemeen bewind, hetwelk aan hunne zorgen zal toevertrouwd geweest zijn.

GRIJZ. Meent gij dan, dat indien onze onderscheiden gewapende Burgerijen, altijd op den voet geweest waren, op welken zij zich zedert eenigen tijd in verscheiden Gewesten van 't Bondgenootschap stellen, meent gij, zeg ik, dat het Volk zich tegenwoordig niet in dien staat van vernedering en slaavernij, in welken 't zich bevindt en uit welken het beslooten schijnt te hebben, 't koste wat het wille, zich te begeeven, zoude bevinden?

JONG. Dit denk ik, en ik ben daarvan geheel en al overtuigd; ik hoop zelf, dat de edelmoedige en krachtdaadige poogingen, welken het Volk, in bijna alle onze Gewesten doet, om wederom in 't bezit van deszelfs rechten en voorrechten te geraaken, niet vruchteloos zullen zijn.

GRIJZ.

GRIJZ. Hebt gij niet opgemerkt, dat in bijna alle verzoekschriften door verschillende Burgerijen aan hunne Regenten overgeleverd, deze Burgerijen verlof verzoeken, om zich te wapenen en buitengewoonelijk in behandeling der wapenen te oefenen, niet om haare rechten en voorrechten te handhaaven en rechtsstreeks te verdedigen, maar, zegt het grootste gedeelte der Burgerijen, *om de Regenten in hunne rechten en voorrechten te beschermen*, tegen allen, die dezelve zouden durven aantasten?

JONG. Ja, ik heb dit opgemerkt, doch ik heb gemeend, dat deze zonderlinge uitdrukking slechts een slender ware, en eenen vleierende plichtpleeging voor de Regenten, aan welken die verzoekschriften zijn overgeleverd.

GRIJZ. Hebben dan de Regenten der steden geen voorrecht, noch recht als Regenten?

JONG. Verschoon mij, zij hebben een zeer groot, zeer schoon, zeer aanzienlijk en zeer kostelijk voorrecht; naamelijk, dat van zorgvuldig en amtsalven te waaken voor de bewaaring en handhaving der rechten en voorrechten des Volks, 't welk hun de eer heeft aangedaan hen te verkiesen, om de Handhaavers van deszelfs Vrijdommen te zijn. Zij hebben nog een ander voorrecht; dat naamelijk van de vonnissen optemaaken, uittespreken, en een einde te maaken van de rechtsgedingen, wel-

welke tusſchen de Burgers mogen ontſtaan , gelijk ook die , welke tegen de verſtoorders der algemeene ruſt en veiligheid geweezen worden. Dit laaſte is eigenlijk niet hun recht , het is 't recht van 't Volk , 't welk zij in deſzelfs naam oefenen.

GR IJZ. Hebben dan , volgens u , de Regenten der Steden , als Regenten , geen rechten onderſcheiden en afgezonderd van de rechten des Volks ; zoodaanig , dat men met waarheid zeggen moge : *Zie daar de bijzondere rechten der Wethouderſchap , zie daar de bijzondere rechten des Volks?*

JONG. De Wethouderſchap heeft bijzondere voorrechten , welke wijzelijk door het Volk aan dezelve zijn vergund , om aan haar een aanzien te geeven , 't welk zij moet hebben ; doch deze voorrechten , slechts eertitelen en tekenen van onderſcheiding en erkentenis van de zijde des Volks zijnde , zijn geen waare rechten , van de oorspronkelijke rechten der *Burgerlijke Vrijheid* onderſcheiden. Deze laaſte zijn gemeen aan alle Burgereen en behooren den Regent niet meer toe , dan den bijzonderen Burger ; deze zijn 't , waarvan de heerſchzucht zich meester zoekt te maaken ; deze zijn 't , welker behouding dierbaar is ; als deze ongekreukt zijn , loopen de voorrechten der Wethouderſchap geen gevaar , waaruit ik beſluite , dat men zich zeer oneigenlijk in 't grootſte gedeelte dezer verzoekſchriften

heeft uitgedrukt; men moest, zoo 't mij voorkomt, de beweegredenen derzelve, dus inrichten, met te zeggen, *dat men zich ging wapenen en in de behandeling der wapenen oefenen, om in staat te zijn, om den Patriottischen Regent in de bescherming van 's Lands Vrijheid krachtadadiglijk te ondersteunen, en om meer gewichts bij te zetten, aan de wijze besluiten, welke de Regeeringen der Steden omtrent dit stuk zouden mogen neemen, en meer nadruk aan de maatregelen, welke zij zouden mogen noodzaakelijk oordeelen te neemen, om te beletten, dat het juk aër slaavernij niet zwaarder werde, of zelf, om 'tzelve geheel en al aftewerpen.*

GRIJZ. Gaa over tot de tweede oorzaak van 't verlies der schoonste rechten van onze Lands-Vrijheid. Welke is dezelve?

JONG. *De Onachtzaamheid en laage Vleierij van zekere Regenten, zoo van den eersten als tweeden rang van den Staat.*

GRIJZ. Zouden wij Regenten gehad hebben, die zoo weinig liefde voor 't Vaderland bezeten hebben, dat zij de algemeene Vrijheid aan hunne bijzondere inzichten opgeofferd hebben, of welke zoo onachtzaam geweest zijn, dat zij stil en gerust haare schoonste rechten hebben laten overweldigen?

GRIJZ. Sedert de stichting van 't Gemeenebest, zijn 'er altijd dusdanigen geweest, en ongelukkiglijk zijn zij 'er nog; doch, Gode zij dank, hun getal is afgenomen; en de kwaal-
lijk-

lijkgezinden, uitgezonderd een klein getal, welke alle wederhouding en alle betaamelijkheid hebben verlooren, verbergen zich zorgvuldiglijk en vermommen hunne gevoelens zoodaanig, dat zij met de patriottische Regenten, mede instemmen en tegen hunnen wil en dank medewerken tot het neemen der standvastige en stoute besluiten, welke tegenwoordig ten voordeele van 's Lands Vrijheid genomen worden.

GRIJZ. Gij beticht die Regenten met eene zwaare misdaad, en gij behoorde dezelve niet op enkele algemeene geruchten intebrenghen!

JONG. Ik doe zulks ongelukkiglijk niet dan met al te veel gronds. Het zoude niet moeielijk vallen deze misdaad, door met omstandigheden bekleede daaden, te bewijzen: men zoude de Gewesten kunnen noemen, en in dit geval dezelve alle noemen; men zoude de jaaren, de plaatsen, de personen kunnen aanhaalen, men zoude zelf met zekerheid kunnen aanwijzen de verachtelijke beweegredenen, welke laaggezielde en ontrouwe Regenten hebben aangezet, om de algemeene belangen van het Gemeenebest, en de bijzondere belangen der Steden te verraden, door, op hun eigen gezag, afstanden te doen, welken zij geenszins bevoegd waren te doen, en door overweldiging te laten pleegen, tegen welken zij zich openlijk hadden behooren te verzetten, ten einde het Volk gewaarschuwte

wierde, dat men hetzelfde deszelfs rechten ontweltigde.

GRIJZ. Zoudt gij in staat zijn, om, zonder in een haatelijk en niet zeer noodzaakelijk verflag te treden, 't welk gij zegt, op eene algemeene wijze en zonder rechtsfrees de nagedachtenis dezer zwakke, ontrouwe en ten aanzien van het Vaderland, strafwaardige Regenten te beledigen, te bewijzen?

JONG. Ik kan zulks zeer gemakkelijk doen. Bijna alle de Steden klaagen tegenwoordig over eene openbaare overweldiging haarer rechten en voorrechten, een zeer groot gedeelte neemt krachtdaadige maatregelen om weder in het bezit dezer rechten en voorrechten te geraaken; sommigen hebben zelf reeds verklaard, dat zij geen acht meer zullen slaan, op aanbevelingen en aanprijzingen in de begeevening der stads amten; sommigen maaken zeer ernstiglijk toefstel om wederom in 't bezit van 't dierbaar recht van zelve haare eigen jaarlijksche Regenten te benoemen, zonder medewerking, noch invloed van hem, die door misbruik het meest in de Magistraatsbestelling der Steden te zeggen had; Alle de oude titels en bewijsstukken, welke ter bevestiging van de rechten en voorrechten der Steden dienen, worden der vergetelheid onttrokken; men doorzoekt alle 's lands Re-

gis-

gister- en Charterkamers, men haalt daaruit die oude, met stof bedekte perkamenten voor den dag, welken de vadzigheid daar zoo veele jaaren lang begraven gelaaten had, men maakt getrouwe uittreksels uitdezelven, men geeft dezelve in 't licht, om aan 't Volk te toonen, dat het meer dan tijd is, deze ongeregelheden der overveldiging en der ongeoorloofde vergunningen en afftanden te stuiten: in een woord, het Volk schijnt bijna overal uit deszelfs diepe slaapzichte, in welke men de behendigheid gehad had, hetzelfde te doen vallen en te onderhouden, te ontwaaken, bewijst dit alles niet duidelijk, dat laaggezielde Regenten afftanden van voorrechten en rechten des Volks gedaan hadden, welken zij niet doen mogten?

GRIJZ. Maar, Zoon, leveren het verloop des tijds, het onafgebroken en gedurende zeer veele jaaren, niet betwiste bezit, geen onbetwistbaaren titel op, ten voordeele van hem aan wien deze afftanden en begunstigen zijn geschied?

JONG. Ik weet van u zelve, Vader, dat 'er geen verjaaring of bezit geldt tegen de rechten van een Volk; welk 't ook zijn moge, des te meer kunnen de rechten der *Burgerlijke Vrijheid* van een *Vrij Volk*, nooit door verjaaring verloren werden, gij hebt mij zelf gezegd, dat een Volk altijd minder-

jaarig is, en dat hetzelfde altijd deszelfs rechten kan terugeischen, wanneer hetzelfde met grond meent, dat men dezelve verkort heeft; nu is het klaarder dan het daglicht, dat ons Volk ten hoogste in deszelfs rechten van vrijheid verkort is, dat de beste derzelve overweldigd of afgestaan zijn door bijzondere menschen, aan welken men ongelukkiglijk de bewaaring en handhaving derzelve had toevertrouwd, dat het bezit en de oefening dezer rechten; hoewel sedert lange jaaren, al ware 't zelf sedert meer dan eene eeuw niet tegengesproken, geen wettigen titel opleveren, ten behoeve van hem, en van hun, die tegenwoordig zich op dit bezit en op deze oefening zouden mogen of kunnen beroepen.

GRIJZ. Kunt gij mijeenige voorbeelden van deze ongeoorloofde affstanden en overweldigingen van rechten der Burgers aanhaalen?

JONG. Ik heb slechts de hedendaagsche historie onzes lands opteslaan; dezelve is vol van deze soorten van voorbeelden; men zoude een dik boekdeel kunnen schrijven, indien men zich wilde toeleggen, om dezelve met alle hunne omstandigheden te verhaalen, onze hedendaagsche Historie dus gezift, zoude zelf maar een klein boekjen van weinig aanbelang uitmaaken. Zie hier een voorbeeld van slechten handel in hen, welken ik Regenten van den eersten rang noem. Wanneer Prins Mau-

mits overleeden was , werd Prins Frederik Hendrik de eenige erfgenaam der titels en goederen van 't doorluchtige Huis van Oranje. De Algemeene Staaten, zonder de bijzondere Gewesten der Unie te raadpleegen , zonder last van hunnentwegen aftewachten , even als of zij Oppervorsten des Lands waren, benoemden op hun eigen en bijzonder gezag den Prins Fredrik Hendrik tot *Kapitein en Admiraal-Generaal van 't Gemeenebest*, de twee grootste waardigheden van den Staat, waarmede Maurits bekleed geweest was en welken hij met veel roem bediend had. Kan men zeggen , dat Frederik Hendrik het Opperbevelhebberschap over den krijg , zoo te water als te lande , uit krachte eener vrije en vrijwillige daad des Volks bezat ? Neen , hij werd met hetzelfde bekleed door een zeer onwettig gezag, uit krachte van eene daad van willekeurige macht, gepleegd door onderdaanen , als 't ware, in hunne hoedanigheid van voornaamste Regenten, Opperbestieters geworden, die hunne macht te buitengingen, en het Volk in 't algemeen en hunne afzonderlijke Machtigers in 't bijzonder verongelijkten. Deze afzonderlijke Machtigers beginnen zelve een slecht stuk, 't welk hun bijzonder eigen is, door de Afgevaardigden ter Vergadering der Algemeene Staaten, niet te straffen, en door de *Vrijheid des Volks*, waar-

over zij zelve niet, zonder het goedvinden des Volks, konden beschikken, niet door een kracht-daadige daad te bevestigen.

GRIJZ. Wat maakt gij uit dit historisch geval op?

JONG. Uit dit historisch geval en uit veele anderen van dien aart, waarvan ik eene lange optelling zoude kunnen doen, maak ik op, dat de Staatsdienaars van 't Gemeenebest, op welken 't vertrouwen des Volks rust, zich toen schuldig maakten aan het grootste wanbedrijf en dat zij onbeschaamdelyk de dierbaarste belangen des Vaderlands verrieden, door willekeurigh over dezelve te beschikken, door de laagste vleierij* en buiten twijfel bestierd door 't verachtelykste en schandelykste bijzonder belang.

GRIJZ. Hebt gij ook niet gezegd, dat de Regenten der Steden, mede de rechten en voorrechten hunner Medeburgen, welken zij de eer hadden te verbeelden, hebben afgestaan, of dezelve laten overweldigen?

JONG. Ik heb zulks gezegd, ik houde 't zelve staande, en ik ben bereid om daarvan de klaarste bewijzen bijtebrengen, waarvan gij zelve mij eene lange en droevige lijst hebt opgegeeven.

GRIJZ. Zeg mij eens, zonder de nagedachte-

tenis van iemand dezer ontrouwe Regenten schande aanteden, waarin hunne ontrouwheid in 't algemeen bestaa.

JONG. Naauwelijks had het gepeupel in de jaaren 1747 en 1748, de Vrijheid zelve verkracht, indien 't mij geoorloofd is, mij dus uittedrukken; naauwelijks had dit elendige en overtollige uitwas van een Vrij Volk gedreigd in alle de Steden de Tempelen der Vrijheid in brand te steeken, om de Priesters dezer Tempelen te doen bewiligen, om aan hun het gewijde beeld der Vrijheid overteleveren, om haar met schandelijke ketenen te overlaaden en haar van haar outer afteneemen, naauwelijks, in een woord waren de uitsteekendste waardigheden van den Staat door de zeven Verbonden Gewesten erfelijk verklaard, of de Regenten in alle de Steden der zeven Gewesten kwamen als om striid aan den voet van den nieuwen, voor de onverzadelijke heerschezucht, opgerechten troon, rechten en vrijheden nederleggen, van welken zij alleenlijk Bewaarders en Handhaavers, doch geenzins Eigenaars waren. Men zag hen van tijd tot tijd slaavelijk komen nederknielen voor de voeten van den Afgod; nieuwelings geplaatst op 't Outer der Vrijheid, en dezen Afgod optooien met de kostelijkste sieraaden der Vrijheid zelve.

GRIJZ. Spreek zonder verbloeming, Zoon, geef u niet zoo geheel en al over aan 't vuur

uwer verbeelding, zekerlijk door een' branden-
ijver en eene leevende liefde 'ot het Vader-
land verhit!

JONG. Ik moet het u bekennen, Vader, ik
denk aan dit laatste tijdstip van 't volkomen
verlies van 's lands Vrijheid niet, dan beeven-
de van spijt; mijne verbeelding verheft zich,
mijn hart zwelt op, ik weet door de menigte
van fraie denkbeelden, die zich aan mijn ver-
stand opdoen, niet waar ik ben, — doch ik
bespeur, dat ik nog op dezen oogenblik,
waarin gij mij een klaar en eenvoudig antwoord
vraagt, van mijn stuk afdwaale. Ik gaa trach-
ten u dit antwoord te geeven, het zal kort en
klaar zijn. Zie hier 't zelve. Ik zeg, dat
sedert de jaaren 1747 en 1748 de Regenten
der Steden zich bevljigt hebben aan Willem
den IV. en aan zijn' Zoon Willem den V. over-
tegeeven de begeeving der beste Stads amten,
der voornaamste bedieningen in iedere Stad in
't bijzonder, dat zij bloote aanbevelingen en
aanprijzingen, door die twee Stadhouders ge-
daan, schandelijk als oppermachtige bevelen
hebben beschouwd, dat zij hunne Steden en
zich zelve hebben beroofd van de gewich-
tigste voorrechten en rechten, dat deze ver-
gunningen, welke in 't eerst slechts voor dien
tijd schijnen geschied te zijn, tegenwoordig
onderwerpen van een allerernstigt geschil uit-
maaken; en dat aan de eene zijde de Steden
zich weder in 't bezit haarer voorrechten en
vrij-

vrijheden willen stellen en de heerschzucht haar aan de andere zijde een soort van bezit, zoo als zij zegt, door een gebruik van meer dan 30 jaaren, en de niettegenkanting des volks daartegen verjaard, voorwerpt.

GRIJZ. Gij zijt dan van gevoelen, dat de Steden bevoegd zijn haare voorrechten wederom te eischen en zich in de volle oefening haarer rechten te herstellen?

JONG. Ik ben niet alleenlijk van gevoelen, dat zij zulks mogen, maar dat zij het moeten doen, en dat het Volk recht heeft van hunne Regenten te vorderen, dat zij dien gewichtige stap doen; dat indien de Regenten niet aan 't verlangen van 't Volk, tegenwoordig zoo klaar en zoo krachtiglijk te kennen gegeven wordende, willen voldoen, dezelve nog trouwloozelijker handelen dan zij, die hun zijn voorgegaan, en die ongodsdienstige offerhanden, welke tegenwoordig door het gansche volk afgekeurd worden, hebben geofferd.

GRIJZ. Kunt gij wel begrijpen, dat Regenten van een Vrij Volk, tot de laagheid kunnen vervallen, van te kruipen voor de voeten van een' Medeburger, die onder hen machtig is geworden?

JONG. Gij hebt mij gezegd, Vader, dat het *bijzonder belang* altijd de onverzoenelijke vijand van het *algemeen belang* en vooral van 's Volks *belang* is. Dit onbetwistbaar beginsel vastgesteld zijnde, begrijp ik volmaaktelijk, dat van der-

dertig Regenten negentwintig zoo sterk om hunne eigen en bijzondere belangen zullen denken, dat zij kruipen zullen voor de voeten van den eenigen Uitdeeler van alle de groote gunstbewijzen, welken de Staat wil, dat alleen aan de Verdienste gegeven zullen worden, en welken de waare Verdienste niet dan zeer zelden bekomt. Men geeft ligtelijk de begeeving van een stedelijk ampt, waarover men de beschikking heeft, over, om voor een' Zoon, voor een' Bloedverwant, of voor een' Vriend eene aanzienlijke en voordeelige, 't zij krijgs, 't zij burgerlijke bediening, te bekomen, zulks heet de eerampten goedkoop voor zich zelven koopen en dezelve den Burgeren ten duurste doen betaalen. Indien men eene korte wederoptelling konde maaken van alle de bevorderingen, zoo tot de bedieningen van den Staat, als tot de verschillende rangen van den krijgsdienst, sedert den jaare 1748 geschied, ik houde mij verzekerd, dat men tegenwoordig een zeer aanmerkelijk getal van *bevorderden* zoude tellen, welke hunne bevordering alleen te danken hebben aan de ongetrouwheid en laage toegeevelijkheid van de Regenten van Steden, welke weinig te vrede, het Volk *vrijwillig of door dwang* van de gewijde rechten der *Vrijheid* beroofd te zien, zich alle, of bijna alle, onder malkanderen schijnen verstaan, te hebben, om vooraltoos tot den geringsten voetstap en de slaauwste geheugenis der *Vrijheid des Volks*

Volks uitte wischen. Gelukkige krijg! welke, schoon schandelijk voor 't Land, en verdervelijk voor een vrij groot gedeelte van bijzondere lieden, ons den dageraad der Vrijheid wederbrengt, een' lichtrijken dageraad, welks glinsterende, leevendige en van alle kanten op ons halfroond schitterende stralen ons den aller schoonsten dag belooven, den dag der zegepraal, naamelijk, en der herleeving van die *Vrijheid*, welke begraaven lag in de duisternissen van een afschuwelijk kot, in 't welk de Heerschezucht haar had weten te werpen en aan ketenen te kluisteren.

GRIJZ. Gij hebt mij als eene derde oorzaak van 't verlies der rechten en der voorrechten der Steden van 't Gemeenebest opgegeeven, *de maat noch paal kennende heerschezucht, welke bij ons allerlei gedaanten heeft aangenomen, om de Vrijheid in den grond te helpen.* Wat verstaat gij door dit ruime en onbepaalde woord *Heerschezucht*?

JONG. Gij hebt u zelve zelf noch niet klaar genoeg omtrent dit stuk verklaard; en gij hebt mij een bijzonder gesprek of liever eene opzettelijke les over deze gewichtige stoffe beloofd.

GRIJZ. Gij hebt gelijk; wanneer ik u over het Stadhouderschap zal onderhouden, zal ik gelegenheid hebben u te doen begrijpen, tot hoe verre de Heerschezucht haare inzichten bij ons heeft uitgestrekt en welke verschrikke-

kelijke slagen dezelve aan onze *Vrijheid* heeft toegebracht. Het is voor van daag genoeg, Zoon.

JONG. Dit gesprek heeft mij wel kort toegescheenen.

GRIJZ. Zulks is zekerlijk, omdat hetzelfde u ter harte gegaan is.

JONG. Kan een hart zoodaanig gevormd, als gij 't mijne gevormd hebt, onverschillig zijn, bij 't hooren van 't verhaal der rampen, welke onze *Vrijheid* zoo onmededoogelijk verkort hebben!

VIJFDE SAMENSPRAAK.

Over de Burgerlijke Vrijheid.

GRIJZAARD. Ik heb u gezegd, Zoon, dat de Burgers en Ingezetenen van een' *Vrijen Staat*, Voorrechten en Rechten hebben, dat zij als *Vrije Burgers* en Ingezetenen plichten natekomen hebben; Wij hebben vrij omftandiglijk gehandeld over de plichten des Burgers en Ingezetenen; doch wij hebben niet dan zeer kortelijk gesproken over hunne Rechten en Voorrechten. Mijne laatste les heeft geheel en al over deze twee weezenlijke stukken gegaan; ik vorder nu van u een naauwkeurig verslag van deze gewichtige les. Ik begin met u te vraagen, *welke de Burgers en Ingezetenen in een Vrij Gemeenebest zijn, welke deel moeten hebben aan deze Rechten en aan deze Voorrechten der Burgerlijke Vrijheid?*

JONG. Het antwoord op deze eerste Vraag ligt. 1. Alle en een ieder der Inboorlingen des Lands, moeten, uit recht van geboorte, deel hebben aan de Rechten en aan de Voorrechten der *Burgerlijke Vrijheid*. 2. Alle Vreemdelingen bij ons gezeten en als 't wa-
re,

re, tot kinderen des Vaderlands aangenomen, moeten mede, uit kracht hunner aaneeming, op dezelfde wijze als de Inboorlingen aan dezelve deel hebben, wel verstaande, dat de Inboorlingen, de verdienste gelijk zijnde, den voorrang moeten hebben boven de Vreemdelingen, voor zoo veel de amten en waardigheden betreft. 3. De Vreemdelingen, welke 't land slechts doortrekken en alleenlijk voor een' tijd zich in 't zelve ophouden, moeten 'er door de *Burgerlijke Vrijheid* beschermd, en in zekere opzichten als vrije menschen behandeld worden, doch zij mogen 'er niet op zoo een' hoogen toon spreken en met zoo eene uitgestrekte Vrijheid handelen en tewerkgaan, als de bijzondere leden van de twee eerste klasfen.

GRIJZ. Uwe stelling komt mij al te algemeen voor en gij moet dezelve uitleggen en bepalen. Bij voorbeeld, meent gij, dat een Soldaat, dat een Matroos, of zelf een Bevelhebber ter zee of te land, zoo volkomenlijk vrij zijn, en dat zij aan dezelfde Voorrechten der *Burgerlijke Vrijheid* en in dezelfde uitgestrektheid moeten deelen als een gewoon Burger en Ingezetten, welke aan niemand dan zich zelve, van zijne dagelijksche handelingen rekenschap heeft te geeven?

JONG. Een Soldaat, een Matroos en een Bevelhebber in dienst van het Gemeenebest, hebben, door zich te verbinden, om 't zelve
voor

voor een' tijd, of zelf voor hun leeven te dienen, geenszins hunne Rechten en Voorrechten van *Burgerlijke Vrijheid* verkocht; zij hebben de oefening van dezelve alleenlijk in sommige opzichten opgeschort, vooral den tijd, welken hunne verbintenis duurt; zij hebben voor dien tijd alleen afstand gedaan, van alle de uitgestrektheid hunner Rechten en Voorrechten als Vrije Burgers en Ingezetenen; door zich in dienst van den Staat te begoeven, hebben zij zich onderworpen aan de onderhoorigheid van den Krijgsdienst, volstrektelijk noodzaakelijk in alle welgeregelde Staaten, en men kan niet ontkennen, dat, ten dezen aanzien, hunne Rechten en Voorrechten als Vrije Burgers en Ingezetenen van een' Vrijen Staat, veel bekrompener zijn, dan die van een' gewoon Burger.

GRIJZ. Maar hebben de Krijgslieden, ten minste gedurende den tijd hunner verbintenis, niet alle de Voorrechten der *Burgerlijke Vrijheid* verlooren?

JONG. Geenszins, zij hebben alleenlijk eenige dier Voorrechten, welke strijden tegen hunne bijzondere verplichtingen van den Dienst, verlooren; Doch zij hebben recht zich zelven altijd *Vrije Kinderen van een Vrij Vaderland* te noemen!

GRIJZ. Gij weet, dat ik zeer naauwgezet ben, ik neem nooit iet als zeker aan, zom-

H

der

der goede bewijzen; Geef mij 'er dan eenigen, indien gij wilt, dat ik u geloove!

JONG. Ik onderstel, dat een Bevelhebber, wie hij ook moge zijn, aan een' gemeen Soldaat eene straffe opleide, welke 't openbaar was, dat hij niet verdiend hadde; zoo zou de gemeene Soldaat het recht hebben, van zich niet aan dezelve te onderwerpen; of indien men hem dezelve met geweld deed ondergaan, zoo zoude hij 't recht hebben, zich op. zijne Voorrechten, van Vrijen Burger te beroepen en dozelven te doen gelden tegen den kleinen Dwingeland, die op dozelven geen acht geslagen had.

GRIJZ. Dit voorbeeld tot een bewijs bijgebracht, is niet voldoende; Want in alle welgeregelde Staaten, hebben de Krijgslieden immers 't zelfde recht.

JONG. Ik beken, dat zij hetzelfde recht hebben; doch gij hebt mij gezegd, dat dit recht in 't algemeen, in alle eenhoofdige Staaten niet erkend wordt, en dat men 'er bijna nooit geen acht op staat. Ten minste is 'er dit recht zeer wankelbaar, en van hondert Soldaaten of Onderofficieren onrechtvaardiglijk door Opperofficieren gestraft, zoude men 'er nauwelijks een' vinden, welke recht en voldoening zoude bekomen hebben.

GRIJZ.

GRIJZ. Meent gij, dat bij ons een gemeen Soldaat, of Onderofficier, gemakkelijker recht zoude kunnen bekomen, van een' Opperofficier, welke hem onrechtvaardiglijk gestraft had?

JONG. Men moet bekennen, dat 'er bij ons' een' tijd is geweest, in welken 't Krijgsrechtsgebied willekeuriger en uitgestrekter is geweest dan in de overige Staaten van Europa, indien men die geenen uitzondert, in welken een *louter Krijgsbestier* plaats heeft. Doch deze ongelukkige tijd komt te eindigen, door de vernietiging van den *zoogenaamden Hoogen Krijgsraad*, welke zich bij ons, buiten wettig gezag, gevestigd had, en 'er deszelfs willekeurig gebied met eene gestrengheid zoo beledigend voor de Oppermacht, als nadeelig voor die geenen, welke in Krijgsdienst zijn, zelve, deed gevoelen.

GRIJZ. Maar deze Krijgsraad nam geen kennis dan van Krijgszaaken; hoe kunt gij dan zeggen, dat dezelve beledigend voor de Oppermacht ware?

JONG. Deze Krijgsraad, had zig de kennisneeming aangemaatigd, van alle Burgerlijke Zaaken, der in krijgsveldt zijnde, zelf van die hunner vrouwen, hunner kinderen, en hunner dienstboden. Deze ingedrongen Rechtbank, bestaande uit Krijgslieden, waarvan het grootste gedeelte geen kennis had, van 't

Burgerlijke of Roomfche Recht, noch ook van de Burgerlijke Wetten en Gewoonten van ons land, freek floutelijk vonnis over Burgerlijke Zaaken; daaruit volgt, dat 'er zelden goed recht gedaan wierde, en dat indien fomtijds de vonnifen bij dit Krijgs-Gerechts-hof geweest, billijk waren, zulks alleenlijk bij bloot geval toekwam. Ik zou tot een bewijs der achteloosheid en laage vleierij onzer Staatsdienaaren en onzer Regenten, hebben kunnen bijbrengen, het laakbaar geduld, hetwelk zij gehad hebben, van deze Rechtbank, van den jaare 1748 tot 1783, in weezen te laaten.

GRIJZ. Dewijl wij op 't ftuk der Krijgs-lieden zijn, zoo moet ik u, eer wij van 't zelve aftappen, vraagen, voor wien dat zij te recht moeten ftaan?

JONG. Wegens loutere krijgsmisdaden, moeten zij terechtftaan, voor den Krijgsraad der plaats, waar zij in bezetting liggen, wegens louterlijk Burgerlijke misdaden, moeten zij betrokken worden voor de Rechtbank, binnen welker ban de misdaad bedreeven is, indien 't eene crimineele zaak is, indien de zaak louterlijk burgerlijk is, en 'er slechts gefchil is over goederen, erfenifen en in 't algemeen, over tijdelijke belangen, zijn zij aanspreekelijk voor de Rechtbanken, in welker rechtsgebied de goederen over welken men pleit enz. gelegen zijn.

GRIJZ.

GRIJZ. Dit begrijp ik wonderlijk wel; doch ik heb u, nog eene zwaarigheid voortstellen, voor wien moet een Generaal, in dienst van 't Gemeenebest, wegens loutere krijgszaaken, terechtstaan?

JONG. Indien zijn geval een genoegzaam waarschijnlijk verraad is: is hij alleen betrekkelijk voor de Hooge Overheid, welke zijne Rechters moet benoemen, of eene Commissie, om de zaak te onderzoeken, van dezelve verflag te doen, en de Hooge Overheid zelve moet het vonnis uitspreken of doen uitspreken: indien zijn geval een zwaar misdrijf tegen den dienst is, gelijk ongehoorzaamheid aan hoogere bevelen, gebrek van waakzaamheid enz. moet hij terecht worden door Opperofficieren daartoe door de Hooge Overheid benoemd en aangesteld; de Hooge Overheid kan het houden van dezen Krijgsraad doen voorgaan, door het aanstellen eener Commissie, gelast deze zaak te onderzoeken en dezelve van alle soorten van belemmeringen en beletzelen te bevrijden, en haar eindelijk in een' staat van klaarheid te brengen, welke de opmaking van 't krijgsvonnis, hetwelk den beschuldigten of de beschuldigten moet veroordeelen of uitspreken, voor den Krijgsraad deste gemakkelijker maakt. Dit is de partij, welke de Hooge Overheid komt te neemen, ten aanzien van den altebruchten tocht naar Brest.

GRIJZ. Hebben wij in den Staat geen Krijgs-

Bevelhebber van een' zoo verheven rang, dat dezelve hem bevrijde van aan de Hooge Overheid van zijn gedrag als Krijgs-Bevelhebber, rekenschap te geeven?

JONG. Neen zekerlijk niet: Alle onze Krijgsbevelhebbers, welke zij ook mogen zijn, zijn in hunne hoedaanigheid van *Krijgs-Bevelhebbers*, onderdaanen van den Staat; de Staat kan dan van hun rekenschap afvorderen, wegens hunne krijgsverrichtingen, en hen straffen, zoo zij misbruik gemaakt hebben van de macht, welke hun in die hoedaanigheid is toevertrouwd geweest. De Veld-Marschalk, de Kapitein-Generaal zelf zijn onderdaanen van den Staat, zij zijn aan den Staat rekenschap schuldig, wegens de bediening hunner uitsteekende waardigheden, en deze verplichting tot het geeven van rekenschap, onderwerpt hen geheel en al aan de Hooge Overheid; welke van hun altijd rekenschap wegens hun bedrijf kan afvorderen, en hen kan straffen naar, maate van de grootheid der misdrijven, welke zij begaan hebben, en deze misdrijven zijn gewoonlijk misdaden van Staat.

GRIJZ. Wij zullen op een' ander' tijd, dit stuk eens hervatten. Zeg mij tegenwoordig eens, welke de Rechten van een' Vrij Volk in een Vrij Gemeenebest zijn?

JONG. Zie hier dezelve, zoodaanig als gij mij die zelf hebt opgegeeven.

I. Ieder Vrij Volk, zich tot een lichaam van

van Volk samenvoegende, heeft het recht, om alleen den *Regeeringsvorm* te regelen, onder welken 't zelve voortaan wil leeven.

II. Ieder Vrij Volk heeft het recht, om te bepaalen, welke Godsdienst het wil, dat voortaan voor den heerschenden Godsdienst, of voor den Godsdienst van den Staat gehouden moet worden.

III. Ieder Vrij Volk, heeft het recht, om zoodaanig getal van Staatsdienaaren, als 't zelve noodzaakelijk oordeelt, aantestellen, om de gemeene zaak te bestieren; derzelver verrichtingen, wedden, voordeelen en voorrechten, te bepaalen.

IV. Ieder Vrij Volk, heeft alleen 't recht, om zoodaanig een' vorm van rechtsgoedeheid aantencemen, als aan 't zelve behaagt, de Rechters of Wethouders aantestellen, aan welken hetzelve de handhaaving der burgerlijke en lijfstraffelijke wetten, en het inwendig geregeld bestier, zoo van den Staat, in 't algemeen, als van de bijzondere Genootschappen, welke het gantsche Volk uitmaken, toevertrouwt.

V. Ieder Vrij Volk, heeft alleen het recht, om de hoeveelheid en hoegrootheid der belastingen, welken hetzelve voor het onderhoud, de eer, den roem en het nut van 't Land, noodzaakelijk oordeelt, te bepaalen.

VI. Ieder Vrij Volk, heeft alleen het recht, om te beslissen, of men oorlog moet voeren of

vrede maaken: en zoodaanige verbonden aantegeaan, als aan hetzelfde 't voordeeligst, zullen toefschijnen, en 't meest met deszelfs roem overeentekomen.

GRIJZ. Zijn dit alle de Rechten van een Vrij Volk?

JONG. Het zijn ten minste de voornaamste, die, van welken alle andere noodzaakelijk afvloeien; die, uit welken men kennen kan, dat een Volk waarlijk vrij is, en die, zonder welken een Volk niet anders is dan de onderdaan van hem of hun, die deze rechten over hetzelfde oefenen.

GRIJZ. Ik vrees zeer, Zoon, dat wij op dien voet moeite zullen hebben, om een eenig Vrij Volk in Europa te vinden; echter noemen wij, en eenige andere Volken ons zelve Vrij!

JONG. Gij hebt mij reeds doen bemerken, dat dat onze Vrijheid slechts in de verbeelding bestond; of liever hebt gij mij aangetoond, dat wij nooit zoodaanig vrij geweest zijn, als een Volk vrij moet zijn, en nog minder zoodaanig, als wij zulks meenen te zijn.

GRIJZ. Om u daarvan des te meer te overtuigen, Zoon, zoo verklaar mij eens een weinig omstandiglijker, de zes voornaamste Rechten van een waarlijk Vrij Volk, welken gij mij daar komt optenoemen. Wat verstaat gij, I. daardoor, wanneer gij zegt, *dat een Vrij Volk*

Volk alleen recht heeft, om deszelfs Regeeringsvorm te regelen?

JONG. Eene Maatschappij van menschen, welke zich vereenigen, om onder een gemeen bestier te leeven, moet eerstelijk met malkander eenpaariglijk of ten minste met eene zeer groote meerderheid van stemmen, overeenkomen wegens den aart van dat bestier; dit is 't geen men noemt *zich eenen Regeeringsvorm kiezen*.

GRIJZ. Hoe is 't mogelijk, dat een talrijk Volk, waarvan de zeven achttedeelen, gewoonlijk onkundig, plomp en zonder beschaaftheid en doorzicht zijn, zich eenen goeden Regeeringsvorm kunne kiezen, die vrij is van de grootste ongemakken aan alle menchelike inrichtingen verknocht, en bekwaam, om een Volk, zoo binnen als buiten 's lands, gelukkig en geducht te maaken?

JONG. Als men zegt, dat een Vrij Volk zelf deszelfs Regeeringsvorm moet regelen, zoo verstaat men daardoor niet, dat alle de bijzondere leden, waaruit dit Volk bestaat, daaraan arbeiden, en ieder in 't bijzonder, daartoe medewerken moeten.

GRIJZ. Wat verstaat gij dan daar door?

JONG. Ik verstaat daardoor, dat dit Volk bij bijzondere deelen, indien hetzelfde talrijk is, tesamenvergaderd, Verbeelders bij de algemeene Vergadering des Volks, moet benoemen, en dat deze Verbeelders hunne stemmen moeten geeven in de verkiezing, welke daar

zal geschieden van hun, welken men uit hoofde van hunne kundigheden en hunne oprechtheid, en vooral uit hoofde van hunne liefde voor 't algemeen belang, het best in staat zal oordeelen te zijn, om een Wetboek voor 't Volk, in een woord, die *Grondwetten* optestellen, welke tot een grondslag moeten dienen voor den vorm van bestier, welken men voorheeft, aanteneemen.

GRIJZ. Heeft deze *Regeeringsvorm*, op de wijze als gij komt voorteschrijven, opgesteld, daardoor zelf genoegzaame kracht van wet, zoodaanig, dat dezelve, zonder tegenspraak, van 't gansche Volk moet worden aangenomen?

JO V G. Neen, dezelve moet gebracht worden, in de bijzondere Vergaderingen, der bijzondere deelen van 't Volk, om in dezelve gelezen, overwogen en onderzocht te worden, om aldaar bij meerderheid van stemmen, aangenomen te worden, indien dezelve goedgekeurd wordt; na dus onderzocht en aangenomen te zijn, moet dezelve, uit naam van 't gansche Volk, afgekondigd worden, en alsdan word dezelve eene wet, en is voor allen en ieder in 't bijzonder, van hun, die 't Volk in 't algemeen uitmaaken, verbindend. Alsdan kan 't Volk met recht zeggen, dat het zich eenen Regeeringsvorm gekoozen heeft; alsdan alleen kan het den Regeeringsvorm van 't Gemeenebest *deszelfs eigen* Regeeringsvorm noemen.

GRIJZ.

GRIJZ. Heeft onze Regeeringsvorm de dierbaare voorrechten, van op de bovengemelde wijze, aangenomen te zijn?

JONG. Wij hebben boven gezegd, van neen: Het Volk heeft geen 't minste deel aan 't regelen van denzelven gehad. Zoodra dezelve geregeld en aangenomen was, alleenlijk door de onderscheiden Staaten der Zeven Gewesten, die denzelven aannamen, met bewilliging der bijzondere Steden, daartoe niet bijzonderlijk gemachtigd door de onderscheiden gedeelten des Volks van ieder Gewest, werd deze Regeeringsvorm niet plechtiglijk afgekondigd, dezelve werd slechts gedrukt en 't Volk bekwam 'er geen kennis van dan door gedrukte Afchriften, en wanneer de Regenten denzelven reeds als den grondslag van 't bestier des Lands, hadden aangenomen. Deze Regeeringsvorm, is dan 't werk eener zeer doorsteekende *Adelregering*.

GRIJZ. Heeft een Vrij Volk zelfs, na de plechtige aanneeming zijns Regeeringsvorms, recht om in denzelven veranderingen te maken, welken de omstandigheden, waarin 't zelve zich bevindt, vorderen, en welken hetzelfde niet had kunnen voorzien.

JONG. Zonder twijfel; het kan dien geheel en al hervormen en een' anderen verkiezen; doch het moet tot deze droevige uitersten niet komen, dan in de uiterste noodzaakelijkheid. Men kan van den Regeeringsvorm van een Vrij Volk

Volk zeggen, 't welk men gemeenlijk van den kanker zegt, *noli mi tangere* (roer mij niet) omdat men zeer dikwijls, wanneer men denzelven wil snijden, om 't kwaade en bedorven vleesch wegteneemen, met oogmerk, om den lijder verligting van smert toetebrengeu, de woude verergert, en men de smerten des lijders, welke weldra daardoor bezwijkt, vermeerdert.

GRIJZ. Is dit het geval niet, van onze Regeeringsvorm?

JONG. Ja; men heeft denzelven zoodaanig veranderd, dat bijna al 't goede, 't welk hij konde hebben, zich tegenwoordig zonder kracht en werking bevindt. Ik weet niet of zij, die deze veranderingen gemaakt of doen maaken hebben, of welke daarin bewilligd hebben, daar zij 'er zich krachtdaadiglijk tegen konden verzetten, goede oogmerken hebben gehad, of niet; doch ik weet, dat de staat, waarin zich 't Volk tegenwoordig bevindt, zoo met opzichte tot deszelfs Vrijheid, als met opzichte tot deszelfs welvaart en deszelfs roem, niet verbeterd is, dat dezelve veel beklagelijker is, dan hij ooit geweest is; en dat hij de naauwste oplettenheid van 't Volk, bijna verachtelijk in de oogen van alle andere Volken geworden, verdient.

GRIJZ. Hebben de Staatsdienaars of de Regenten der Steden alleen 't recht, om te bepaalen, welke Godsdienst voor den heerschen-

schenden in den Staat gehouden moet worden?

JONG. Neen, dit is een recht, hetwelk aan 't Volk toebehoort, hetwelk het Volk, als een lichaam uitmaakende, alleen kan oefenen. Ik meen, dat wij breedvoerig genoeg over *Godsdienstige Vrijheid* gehandeld hebben in de tweede Samenspraak.

GRIJZ. Gij hebt gelijk. Gaan-wij over tot het derde Recht des Volks. Gij hebt gezegd, dat het Volk alleen het recht heeft, om de Staatsdienaars en de overige Overheden, welke last hebben, de Grondwetten van den Staat, als mede de burgerlijke en lijfstraffelijke Wetten, en eindelijk ook de reglementen van burgerlijk bestier, ter uitvoering te doen brengen, te benoemen, waarop grondt gij dit recht des Volks?

JONG. Op 't recht van Oppermacht, nu is een vrij Volk de eenige en waare Opperheer van den Staat.

GRIJZ. Hoe moet de benoeming der eerste Dienaars van den Staat geschieden?

JONG. Door eene vrije en vrijwillige keuze van 't Volk, bij 't regelen van den Regeeringsvorm en op dezelve wijze, als 'er plaatsen komen opentevallen, indien door den Regeeringsvorm zelve, 't Volk dit recht niet aan de Leden, welke de *Vergaderingen der Staaten des Volks* uitmaaken, heeft afgestaan.

GRIJZ.

GRIJZ. Kan het Volk niet een' of meerdere eerste Staatsdienaars - amten erfelijk maaken?

JONG. Hetzelve kan zulks, buiten twiifel, doen, doch het gaat niet verstandiglijk te werk, zoo het zelve dit doet, door dezen onvoorzichtigen flap, zoo loopt hetzelve het grootste gevaar van zich zelve meesters te geeven, en altijd stelt het zich zelve klaarblijkelijk bloot voor 't onherstelbaar ongeluk van onbekwaame Staatsdienaars en weinig geschikt, om zoodaanige gewichtige posten te bekleeden, te hebben. Want de Weetenfchap, de Bekwaamheid, de Oprechtheid, de Vaderlandsliefde, de Gemaatigdheid en Genegenheid voor 't Volk, zijn niet erfelijk, deze zedelijke en burgerlijke deugden zijn echter volftrektelijk noodzaakelijk in een' eerften Staatsdienaar en vooral in een Vrij Gemeenebest.

GRIJZ. Is een Staatsdienaar, welke deze uitfteekende waardigheid, uit hoofde van erfelijk recht bedient, aan 't Volk rekenfchap van zijn bestier verfhuldigd?

JONG. Men kan zulks niet in twiifel trekken. Een Staatsdienaar, hoedaanig hij ook zijn moge, is nooit anders dan de Dienaar van den Staat; ieder Dienaar is daar door, dat hij een *Dienaar is*, aan zijn

Mees-

Meester rekenschap verschuldigd, wegens de wijze, op welke hij hem dient en zijne bevelen ter uitvoering brengt. Indien dit zoo niet ware, zou deze Dienaar Opperheer in 't gedeelte van zijn bijzonder bestier zijn, hetwelk tegen het gezond verstand en de reden aanloopt, en eene openlijke tegenstrijdigheid in de woorden bevat.

GRIJZ. Kan een Staatsdienaar, welke zulks door erfelijk recht is, in geval van eene wel beweezen misdaad gestraft worden?

JONGE. De erfelijke opvolging, tot de eerste bedieningen van een' Staat, kan nooit iemand aan eene verdiende straffe onttrekken; want zoo dra beweezen is, dat deze erfelijke opvolging niet belet, dat men rekenschap van zijn gedrag als Staatsdienaar verschuldigd is, is daar door zelf teffens beweezen, dat dezelve ook onderhevig maakt, aan de berisping en aan de straffe, ingeval eener vrijwillig bedreeven misdaad. Deze verantwoordelijkheid wegens zijn gedrag, zoude eene kinderachtige zaak zijn, indien hij, die verantwoordelijk is, niet onderhevig was aan straffe.

GRIJZ. Kan een' erfelijk eerste Staatsdienaar, afgezet worden, en kan zijne nacomingschap verklaard worden, vervallen te zijn, van haar erfelijk recht, om in de
Staats-

Staats - amten hunner Voorvaderen optevolgen?

JONG. De Koningen en Oppervorsten, onder welken eene benaaming zij ook de oppermacht bezitten mogen, kunnen afgezet worden, zoodra zij weezenlijk 't maatschappelijk Verdrag, tussehen hen en 't Volk, over 't welk zij heerschen, aangegaan, niet nakomen; hunne nakomelingschap, kan voor altoos van deze zelfde oppermacht, welke erfelijk was, uitgeslooten worden; waarom zoude een erfelijke Staatsdienaer van een' Vrijen Staat, niet aan dezelve afzetting onderworpen zijn, en waarom zou de nakomelingschap van dezen Staatsdienaer meer voorrechts hebben, dan de nakomelingschap van een' Oppervorst, die verdiend heeft van den troon zijner Voorvaderen te worden gejaagd. Hebben onze Voorvaders Filips den II. hunnen laafsten erfelijken Graaf niet afgezet; hebben zij zijne nakomelingschap niet voor altijd van de Opperheerschappij over onze Gewesten vervallen verklaard? Hebben alle Volken, door derzelver plechtige erkentenis onzer onafhankelijkheid, deze daad van Volks oppermacht, welke onze onderdrukte Vaderen roemruchtiglijk tegen Filips den II. en zijne nakomelingschap oefenden, niet, om zoo te spreken, gewettigd? Welk erfelijk Staatsdienaer zoude

er,

er, na zoodanig een voorbeeld gevonden kunnen worden, welke zoude durven be- weeren, dat hij niet konde worden afgezet, zelf dan niet, wanneer 't Volk hem over- tuigde van schreeuwende misdaden, van stoute onderneemingen tegen s Volks Vrij- heid, van zwaare plichtverzuimen in de oef- ning der bediening van zijn amt, van eene doorslaande kwaade geneigdheid, van slagen van gezag, welken hij geenszins recht had toetebrengeu; van eene geheime of openlijke verstandhouding met de vijanden van den Staat, in een woord, van vrij stoute stappen, welke een vastgesteld voorneemen aanduiden, om zijn gezag ten nadeele der oppermacht des Volks te vermeederen; van een gebrek van ijver voor den dienst des Vaderlands, enz. enz.!

GRIJZ. Heeft een Vrij Volk recht, om aan een' erfelijken eersten Staatsdienaer, welke, hoewel hij inderdaad een eerlijk man is, echter gebrek aan de vereischte be- kwaamheid; om zijn amt op eene nuttige en voor den Staat roemruchtige wijze te bedie- nen heeft, een' raad, bij hetzelfde zelf verkoo- zen, toe te voegen?

JONG. Dit recht is onbetwistbaar; hetzelfde is gegrond op het belang en op den roem van den Staat.

GRIJZ. Dat komt dan hier op uit, dat een erfelijke eerste Staatsdienaer niet altijd recht heeft,

heeft, om zich een' geheimen raad naar zijne eígen zinnelijkheid te kiezen?

JONG. Neen, dit recht heeft hij niet, en vooral niet in hachelijke tijden, in welken de bestiering van 't Roer van den Staat, blijkbaarlijk eene ten hoogste moeielijke zaak is.

GRIJZ. Kan een vrij Volk dan, wanneer hetzelfde wil, deze soorten van afzettingen in 't werk stellen?

JONG. Wij hebben daarvan boven gesproken en wij hebben gezegd, dat een Volk, tot deze droevige uitersten niet moet komen, dan wanneer het heil van het Gemeenebest, deze slagen van gezag des Volks vordert; en niet, dan nadat hetzelfde alle mogelijke middelen van herstel nutteloo's, en tot uitputtens toe, heeft aangewend.

GRIJZ. Gij hebt gezegd, dat een vrij Volk alleen recht heeft, om deszelfs Regenten te verkiezen, ik meen zulks mede; doch hoe moet deze verkiezing geschieden?

JONG. De Regenten der Steden, der Burgten en der Dorpen, welke het geheel van alle de bewoonde plaatsen van het Gemeenebest uitmaaken, bedienen deze amten of voor een jaar of voor drie jaaren, of voor hun leeven; in alle deze gevallen moet het Volk, bij deszelfs verdeelingen, in de onderscheiden Steden, Burgten en Dorpen, ten tijde der

ver-

vernieuwing der Regeeringen vergaderen, en het moet zelf deszelfs Medeburgers, welken hetzelfde der eere om te waaken voor de handhaving der wetten en der openbaare veiligheid waardig oordeelt, verkiezen en in bediening stellen. Deze verkiezing moet, om vrij te kunnen worden genaamd, geschieden zonder invloed van vreemd gezag. Dit recht van Verkiezing, is een van de kennelijkste teekenen der *Burgerlijke Vrijheid*, vruchteloos roemt een Volk op deszelfs Vrijheid, zoo het geen meester is, om zelf deszelfs eigen Regenten te kiezen en aantestellen.

GRIJZ. Welk een' voet moet men in deze verkiezingen houden?

JONG. Dien van de stemmen van allen die recht van stemming hebben, hoofd voor hoofd opteneemen.

GRIJZ. Hebben alle de Inwoonders van eene plaats, Stad, Burgt of Dorp enz. geen stem in die verkiezing?

JONG. Gewoonelijk niet: men heeft het wijfelijk zoo geschikt, dat alleenlijk stemmende Hoofden der huisgezinnen, die door hunne vaste goederen, door hunnen koophandel of door hunne nijverheid, een meer rechtsfreesch belang in 't algemeen welzijn hebben, dan de Inwooner, die slechts zijn brood bedelt, of welke geen kunst noch ambacht oefent; deze laatste is ten minste een zeer onnut Lid

voor de Maatschappij, en hij wordt altijd geacht zeer onverschillig omtrent haare welvaart te zijn, dewijl hij niets te verliezen heeft.

GRIJZ. Wanneer 't Volk vergadert, bij deszelfs bijzondere Verdeelingen, of bij Gilden om te raadpleegen over zaaken, die hunne bijzondere Maatschappij aangaan, of welke 't belang van 't gansche Volk betreffen, moeten dan alle de bijzondere leden van de afzonderlijke Verdeelingen in de algemeene vergadering der bijzondere Maatschappij eener Stad enz. stemmen?

JONG. Neen; deze wijze van stemmen zoude langwijligheden en verwarring na zich slepen; het is genoeg, dat iedere Verdeeling een' haarer leden afvaardigd, om van haarwegen de algemeene Vergadering bijtewoonen, en aldaar te stemmen, overeenkomstig den last, welken men hem in de Vergadering zijner Verdeeling gegeven heeft.

GRIJZ. Is deze verstandige gewoonte bij ons aangenomen?

JONG. Men vindt noch eenige ligte voetsporen van deze gewoonte in de eene of andere bijzondere Stad van Holland, doch alleenlijk ten aanzien van eenige bijzondere en buitengewoone gevallen; doch het is zeer twijfelachtig, of deze gewoonte, bij de oprichting van 't Gemeenebest, wel algemeenlijk aangenomen en gevolgd geworden is, ten min-

ste wat de benoeming tot de regeering en der groote amten der Hollandsche Steden en van bijna alle de Steden der Zeven Vereenigde Gewesten aangaat. De onderscheiden Gilden, welken men in dezelve heeft, hebben wel het recht behouden, om te vergaderen, over de zaaken en 't bijzonder bestier van derzelver Gilden, onder 't gezag der Regenten, doch zij hebben te niet laten gaan, of liever verwaarloosd, (want de Rechten van een Vrij Volk gaan nooit te niet) het beste van alle derzelver rechten, dat naamelijk van te vergaderen en te stemmen over de zaaken van gewicht, van de bijzondere Maatschappij, waarvan deze Gilden, integreerende Leden zijn.

GRIJZ. 'Er hebben dan in de Verkiezing der Regenten misbruiken plaats?

JONG. 'Er hebben zekerlijk zeer groote in dezelve plaats; ik zal 'er eenigen in de laatste Samenpraak aanwijzen, en ik zal ondertuschen zeggen, dat in verscheiden Steden van 't Gemeenebest, vooral in Holland, de Regeeringsamten bijna erfelijk geworden zijn, de Regenten verkiezen zich zelven, vernieuwen en maaken zich altoos aanblijvende, zonder dat het Volk 'er deel in heeft, zij zeggen tegen hunne gelijken, tegen hunne Medeburgeren, *Zie ik ben uw Regent, ik maak u zulks bekend, niet om uwe goedkeuring te bekomen, maar om dat gij niet onkundig*

*zoudt zijn , dat gij u zelven aan mij moet ver-
 voegen in alle gevallen , in welken gij verplicht
 zult zijn , uwe toevlucht tot de Wetten te nee-
 men.*

GRIJZ. Hoe komt het , dat in alle de Steden van een en 't zelfde Gewest , bijzonderlijk in Holland , de Verkiezing der Regenten , niet op een' eenpaarigen voet geschiede ?

JONG. Ik twijfel , of zulks niet daardoor komt , dat de Regeeringsvorm niet aan 't Volk der onderscheiden Steden overgeleverd zijnde , om aldaar onderzocht en zorgvuldiglijk overwoogen te worden , 't Volk nooit gelegenheid gehad heeft , om dit gewichtig stuk , mischien met opzet , door de makers van den Regeeringsvorm zelven verwaarloosd , te regelen. In een woord , de Verkiezing der Regenten geschiedt tegenwoordig , gelijk dezelve onder de Graaven en hunne Stadhouders geschiedde , met dit onderscheid echter , dat deze Verkiezingen , toen haare bekrachtiging bekam van den Opper-Vorst , of door zichzelven , of door zijnen Stadhouder , die denzelven verbeeldde , en dat tegenwoordig de Opper-Vorst , dat is te zeggen , het Volk , 'er geen 't minste deel in heeft , en dat zeer dikwijls deze Verkiezingen slechts haare bekrachtiging bekomen van den Stadhouder , welke den Opper-vorst niet meer verbeeldt. Het onderscheid

scheid is dus tot nadeel van de *Burgerlijke Vrijheid*.

GRIJZ. Kan men de Inwooners van d eene Stad niet verkiezen tot Regenten eener andere Stad ?

JONG. Deze soorten van Verkiezingen, zijn niet natuurlijk, zij zijn beledigende voor de geboren Burgers der eene Stad, welke na de eer der Regeering kunnen staan.

GRIJZ. Doet men dan nooit dusdanige Verkiezingen ?

JONG. Het smert mij, dat ik u niet met neen kan beantwoorden, en dat ik gedwongen ben u te zeggen, dat door middel van een' anderen schijn aan de zaak te geeven, de Regenten onzer Steden, maar al te dikwijls tot hunne Medeleden verkiezen lieden, die alleen door aanneeming hunne Medeburgers zijn !

GRIJZ. Wat wilt gij daarmee tekenen geeven ?

JONG. Dat een Regent of rijk man, inboorling van eene bijzondere Stad, verscheiden kinderen hebbende, welken hij voorziet, dat hij niet allen zal kunnen plaatsen in de Regeering of in de aanzienelijke Amten zijner Stad, de voorzorg gebruikt, van den een' of anderen derzelven, Burger eener andere Stad te laten worden, in welke hij hoopt, dat zij door zijne vrienden en machtige aanbeveelingen tot waardigheden en aan-

zienelijke en voordeelige amten zullen kunnen geraaken. Op deze wijze zijn in veele Steden, vooral van Holland, een goed getal Regenten, geheel vreemd aan de Steden, in welken zij de voornaamste posten bekleeden. Zelden hebben deze Regenten, welken ik bijna *ingedrongenen* zoude noemen, het algemeen welzijn van een Volk, de voorrechten der Steden en 't bijzonder belang der bijzondere lieden zoo zeer ter harte, als de Regenten, welke Inboorlingen der Stad zelve zijn, en met hunne Medeburgeren zijn opgevoed, en in hunne jeugd derzelve speelmakkers geweest zijn; zeer zelden draagen zij in hun hart eene zoo oprechte liefde voor hunne aangenomen Stad, als voor die, in welke zij inderdaad geboren zijn. Want alhoewel de liefde tot het Vaderland zich in een rechtgeaart gemoed met veel kracht doet gevoelen, de liefde voor de geboorteplaats, indien ik mij dus mag uitdrukken, doet 'er zich noch veel krachtiger gevoelen.

GRIJZ. Houdt gij dan deze aanneemingen tot aanzienelijke Burgers, wanneer dezelve met oogmerken van een bijzonder belang, voor den aangenomen geschieden, voor een misbruik?

JONG. Ik houde dezelve voor een recht kwaad: en ik ben zedelijk verzekerd, dat het grootste gedeelte der Steden, de oefening haarer schoonste Voorrechten alleenlijk verloorren

gen hebben, door de achteloosheid en strafbaare oogluiking dezer vreemde Regenten en aangenomen Burgers der Steden, in welken zij aanzien genoeg gehad hebben om zich te doen aanneemen.

GRIJZ. Maar deze aanneemingen tot Burgers, geschieden immers met bewilliging des Volks?

JONG. Zeg liever, dat zij met bewilliging des Volks behoorden te geschieden; doch 't Volk wordt nooit hierover geraadpleegd, zoo min als in alle andere zaken.

GRIJZ. Spreek mij nu eens van 't recht des Volks, ten aanzien der belastingen, gij hebt mij gescheenen van gedachten te zijn, dat het Volk alleen recht heeft, om zich belastingen ten behoeve van den Staat opteleggen.

JONG. Indien 't Volk dezer Gewesten, dit recht heeft gehad, onder de Graaven, welke alleen beden deden, beden, welke meest altijd door 't Volk tot eene zekere somme bepaald werden, is het dan natuurlijk, dat dit Volk, vrij, en Opperheer geworden, dit recht, een' der kostelijkste rechten, 't welk een Volk behouden kan, heeft verlooren? In Engeland, heeft het Volk, door het Huis der Gemeenten verbeeld wordende, hetzelfde ongeschonden behouden, in de tien Gewesten, aan 't Huis van Oostenrijk verknocht gebleeven

of door Frankrijk veroverd , behouden de Volken , ten minste nog de uiterlijkheden van dat recht ; in Frankrijk zelf , in alle Gewesten , in welken Staaten zijn , vordert de Koning slechts jaarlijksche beden van de Vergaderde Staaten , en hier onder eene Vrije Regeering , leggen de Staaten der bijzondere Gewesten , naar goedvinden , de algemeene belastingen op 't Volk , en de Regenten der Steden volgen de Staaten na , leggen naar hun welgevallen , zonder het Volk te raadpleegen , en zonder aan 't zelve de dringende noodzaakelijkheid der vermeerdering der oude belastingen aantetoonen , nieuwe belastingen op !

GRIJZ. Maar behoort men niet in de wijsheid en bescheidenheid der Regenten te berusten ?

JONG. Ja , zonder twijfel . Maar de Regent heeft zelf opzicht over zich noodig ; dit opzicht maakt hem oplettend en bezadigd . Niets is zoo gevaarlijk als een Regent volkomenlijk aan zich zelve overgelaaten ; het is zoo zoet over anderen te gebieden en wanneer men ons niet indachtig maakt , dat dit gebied van een' oppersten afhankelijk is , zoo vergeeten wij ligtelijk , dat wij een' oppersten hebben ; en gevoeliglijk doen wij ons zelve gelooven , dat wij over onze eigen onderdaanen gebieden , zelf , wanneer zij , die wij voor onze onderdaanen houden , onze eigen heeren en meesters zijn .

GRIJZ.

GRIJZ. Maar 'er zijn belastingen noodig, om de lasten der Burgermaatschappij goed te maaken!

JONG. Zonder twijfel zijn 'er belastingen noodig! doch deze belastingen moeten evenredig zijn aan de vermogens der bijzondere lieden, welke dezelve moeten opbrengen en de behoeften der Maatschappij; en niemand kent de vermogens van een Volk en de behoeften der Maatschappij beter, dan het Volk zelf. Men moet hetzelfde dan ten minsten raadpleegen, en deszelfs gedachten over deze twee onderwerpen inneemen; en indien dit in alle Staaten, in welken geen louter krijgsbestier plaats heeft, waar is, zoo is zulks bijzonderlijk waar in een vrij Staatsbestier, gelijk als 't onze behoorde te zijn. Echter heeft het Volk bij ons geen kennis van de belastingen, dan wanneer 'tzelve 't plakaat leest, op de gewoone plaatsen angeplakt, na eene afkondiging, welk eene bloote plechtigheid is, van de peule van 't Stadhuis geschied, of wanneer de Gaarders dier belastingen hunne Deurwaarders aan de huizen der Burgeren zenden, om hen te waarschuuwen, dat de tijd der betaaling verstreken is, of om hen te executeeren, zoo zij zoo ongelukkig zijn, dat zij niet in staat zijn om hun aandeel te voldoen.

GRIJZ. Op welk eene wijze gaat men bij ons te werk, in 't schatten van de Steden, welke geen stem in Staat hebben, van de Vlekken en van de Dorpen?

JONG.

JONG. Op eene ten hoogste beledigende wijze. De Bailliuw of Schout, gemeenelijk verzeld van een' of twee gemachtigden, vergadert, alleen voor de fleur, de kleine en elendige Regeering der plaats, en kondigt op een' gezaghebbenden toon aan, dat het aandeel der schattingen, welke door de schatbaaren dezer plaats moet worden opgebracht, dit jaar eene dusdanige somme bedraagt; deze aankondiging geschied zijnde, begeeft men zich naar de plaats, alwaar de maaltijd bereid is, de Bailliuw of Schout, de Gemachtigden en de Burgemeesters der plaats gaan er met het storten van den beker de belasting bezegelen, en vergeeten dra, dat zij daar gekomen zijn, om eene der gewichtigste zaaken voor de Ingezetenen, naamelijk de jaarlijksche belasting, te regelen

GRIJZ. Heeft een Burgemeester van 't geringste Dorp van 't Gemeenebest, het recht niet, om uit naam der Gemeenschap, van welke hij Regent is, zijne toestemming te weigeren tot het heffen der zoo willekeurlijk opgelegde belastingen?

JONG. Ongetwijfeld heeft hij dit recht, doch hoe zal hij 't zelve doen gelden tegen eenen Bailliuw, of Schout, welke meent dat hij alleen in zijn Dorp meer te zeggen heeft, dan de Groote Heer aan de Ottomannische Porten. De boer, die Burgemeester is, buigt altijd
voor

voor de iedele beeltenis van 't oppergezag van den Bailliuw of Schout, en hij kiest de partij van vreedzaamelijk zijn deel aan 't jaarlijksche feest te neemen en met hem de talrijke gewoone gezondheden te gaan drinken, welken 't ceremonieel bij ons vordert, dat men drinkt. Zie daar op wat wijze wij vrij zijn! Maar vooral, zie daar op wat wijze onze Opgezetenen ten platten lande vrij zijn!

GRIJZ. Hebben de Opgezetenen ten platten lande, de Bewooners der vlekken en kleine steden in Holland, Verbeeders in de Vergadering der Staaten van 't Gewest?

JONG. Geenszins; zij zijn onderworpen aan de Oppermacht der Staaten, bestaande uit de Afgevaardigden der Steden, stem in Staat hebbende en uit de Ridderfchap. Hierin hebben deze, van Verbeeders verftoken, en echter *Vrije* Ingezetenen minder voorrecht dan de bewooners van zekere Gewesten van Frankrijk, onder welker Staaten, de *derde Staat*, dat is, 't gedeelte, 't welk 't Volk uitmaakt, altijd door Afgevaardigden der Gemeenschappen, die stem in de Vergadering der Staaten zelve hebben, verbeeld wordt. Men ziet daar een' Boer met een grof kleed aan en een wollen muts op 't hoofd, zitten naast een' Baron en een' Bisschop en 'er zoo wel zijne stem geeven als deze twee prachtiglijk gekleede Machtigen der Aarde.

GRIJZ.

GRIJZ. Gij hebt, voor zeker gesteld, dat ieder Vrij Volk recht heeft te beslissen, of het noodzaakelijk is vredetemaaken of oorlogtevoeren, en verbonden met andere Mogendheden aantegaan; ik geloof, dat gij zulks niet met grond vaststelt, en ik vrees, Zoon, dat gij de rechten van een Vrij Volk wat al te breed uitmeet.

JONG. Dit recht is even zoo onbetwistbaar als de anderen, het is onwedersteekelijk een recht der oppermacht; nu is een Vrij Volk in deszelfs land, de eenige Oppervorst; derhalven heeft hetzelfde het recht van vredetemaaken, oorlogtevoeren en verbonden aantegaan.

GRIJZ. Het Volk is niet genoeg bedreeven in de Staatskunde, en kent niet algemeen genoeg de belangen der Volken, om een wijs besluit omtrent de keuze van vrede of oorlog te kunnen doen.

JONG. Dat is waar, ook moet hetzelfde nooit dan in zekere buitengewoone gevallen, dit recht door zich zelf oefenen. Het moet de zorg der Staats- en buitenlandsche zaaken overlaaten aan Staatsdienaars, welke deszelfs vertrouwen verdienen; deze Staatsdienaars cohter altijd verplichtende om niets door zich zelve te doen; maar zich striptelijk aan de besluiten in de algemeene Vergadering des Volks, dat is, in die der algemeene Staaten genomen, te houden. Het onderzoek dezer netelachtige en gewichtige

fige zaaken de kundigheden van een Volk te-
 bovengaan; dit heeft nooit schrandereid
 genoeg, om de groote belangen der Volken te
 onderzoeken en uittepluizen.

GRIJZ. Gij hebt zoo even gezegd, dat het
 Volk, in zekere buitengewoone gevallen, door
zich zelf kan beslissen, of het noodzaakelijk zij
 vredetemaaken of oorlogtevoeren of verbonden
 aantegaan, welke zijn deze buitengewoone ge-
 vallen?

JONG. Wanneer het klaarblijkelijk, of zelf
 zeer waaaschijnlijk is, dat een Staatsdienaar,
 of dat de Staatsdienaars der buitenlandsche za-
 ken, uit eigenzinnigheid, uit onkunde of uit
 eigen belang, 't besluit neemen geen oorlog te
 voeren, wanneer 't blijkbaar belang en de roem
 van 't Volk eene oorlogsverklaring tegen een
 vijand die 'tzelve tergt, vorderen; wanneer inte-
 gendeel het gemeen belang van den Staat de
 noodzaakelijkheid van den vrede duidelijk doet
 zien, en dat een heerschzuchtig en in aanzien
 staande Staatsdienaaf zich voor de voortzetting
 des krijgs verklaart, wanneer een Staatsdienaar,
 uit vooroordeel, uit persoonlijken haat en uit
 andere even laage beweegredenen overhelt tot
 een verbond, klaarblijkelijk nadeelig voor den
 Staat, en dat hij vrij openlijk arbeidt, om een
 ander verbond, hetwelk klaarblijkelijk nutti-
 ger en roemrijker voor den Staat is, niet tot
 stand te doen komen, in deze bijzondere dier-
 gelijke en andere gevallen, moet een Vrij Volk,
 zij-

zijnen Verbeelders in de algemeene Vergadering des Volks , bijzonderlijk gelasten deszelfs opperften wil te doen gelden , tegen hem , die denzelven zoude durven krachteloos maaken , wie het ook zoude mogen wezen.

GRIJZ. Zie daar Zoon , nu zijt gij vrij wel onderweezen in de *fundamenteele rechten der Burgerlijke Vrijheid* , en gevolgelijk in de oorsprongelijke rechten van een Vrij Volk , hetwelk gezamentlijk een Gemeenebest uitmaakt. Welk eene misdaad zouden zij begaan , die openlijk op dezelve geen acht sloegen en die rechtsstreeks tegen deze kostelijke rechten aangingen ?

JONG. Een buitenlandsch Vorst , die dezelve met voeten zoude mogentreden , zoude een onrechtvaardig Vorst zijn ; indien hij zocht het *Vrije Volk* van dezelve te berooven ; omze zichzelve aantemaatigen , zoude hij een Overweldiger en Dwingeland zijn ; Ieder bijzonder Ingezeten van 't Gemeenebest , 't zij hij eerste , 't zij hij Onder - Staatsdienaar , 't zij hij Regent , 't zij hij iemand anders , wie hij ook zijn mogte , ware , zoude door openlijk tegen de fundamenteele Rechten der *Burgerlijke Vrijheid* aantegaan , zich schuldig maaken , aan de misdaad van *gekwetste Hoogheid* , en hij zoude als een Staats - misdadiger , zonder eenig acht op zijnen rang , op zijne geboorte , noch op zijn aanzien , hoe groot hetzelve ook mog-

mogte weezen, te slaan, door 't Volk behooren te worden gestraft.

GRIJZ. Dit gesprek schijnt mij lang genoeg, ook heb ik u noch niet onderricht, omtrent de verdere en ondergeschikte gevolgen, welke van deze zes Hoofdrechten van een Vrij Volk afvloeien. Ik ben voornemens u dezelve in mijne volgende Les te doen opmerken. De hitte van dezen schoonen dag is over; staan - wij op en neemen - wij elk ons gietertjen, en besproeien - wij deze naar vocht haakende planten, welken de brandende Zonne - stralen hebben doen verdroogen; ik neem op mij ons kleine bloemperk te besproeien, en gij, Zoon, gaa die salade en die tedere groentens, welke reeds alle haare frischheid verlooren hebben, begieten.

JONG. Ik gehoorzaam u met vermaak; deze kleine lichaams - oefening zal mij gelegenheid geeven, om mij zelven meer en meer te overtuigen, hoe zeer ik zelf uwe zorge nog noodig hebbe, want even als deze zwakke planten, zoude ik aan mijnen steel verdorren, indien gij mij in dezen ontstoken ijver des Volks, welke van dag tot dag snelle vorderingen maakt, mij-zoo dra aan mij zelven overliet. Ik heb meer dan ooit uwe wijze onder-richtingen noodig.

ZESDE SAMENSPRAAK.

Over de Burgerlijke Vrijheid.

GRIJZAART. Tot hier toe, Zoon, had ik u alleenlijk de *Burgerlijke Vrijheid*, in 't groot afgemaald; ik had u eenige algemeene toepaslingen op de *Vrijheid*, welken wij in ons Gemeenebest genieten, laten maaken; ik had u, als in 't voorbijgaan, doen opmerken, dat het geen, welk wij bij ons *Vrijheid* noemen, alleen in een niet te sterk gelijkend zweemfel der *volkomen Burgerlijke Vrijheid* bestaat. In mijne laatste les ben ik overgegaan tot een kort verslag, van den tegenwoordigen staat van ons Vrij Staatsbestier. Ik zal u met vermaak deze laatste les hooren herhaalen. 'Er ligt u veel aangelegen, dezelve wel onthouden te hebben; want de eerste lessen, welken ik u gegeven heb, zouden u maar ten halve nuttig-zijn, indien gij niet in staat waart, dezelve op het tegenwoordig bestier van ons land toetepassen.

JONGELING: Ik moet bekennen, Vader, dat uwe laatste les mij verbaasd heeft doen staan. Zij is diep in mijn geheugen geprent en ik hoop, dat gij niet minder voldaan zult

zult zijn, over deszelfs getrouwheid, met opzicht tot deze gewichtige les, dan gij ten aanzien der anderen schijnt geweest te zijn.

GRIJZ. Ik hoop zulks ook. Begin met mij te zeggen, wat een Willekeurig of *Despotiek* Staatsbestier is?

JONG. Het is een Staatsbestier, in hetwelk de Vorst al doet, hetwelk hem gelieft. In een dusdanig Staatsbestier, staan het leeven en de goederen van den onderdaan ter bescheidenheid van den willekeurigen Heerscher. Dit wreed en ontaart Staatsbestier is het onze niet; het is nooit dat van onze Voorvaderen geweest, en 't was, omdat onze laatste Graaf, hetzelfde dusdanig wilde maaken, dat onze Voorvaders het juk van dien Filips den II afwierpen, om weder in 't bezit der natuurlijke rechten van elk redelijk scepel te treden.

GRIJZ. Wat is een Eenhoofdig of *Monarchisch* Staatsbestier?

JONG. Dat, in 't welk de Vorst, onder de benaaming van Koning, Prins, Hertog, Graaf of eenigen anderen naam, alleen 't Volk bestiert, zonder de rechtsstreekse tuschenkomst des Volks, door nauwkeuriglijk alle de artikelen van 't oorspronkelijk verdrag aangaan, of geacht wordende aangeaan te zijn, tuschen hem en 't Volk, 't welk hij regeert;

geert, natekomen. Dit was ons Staatsbestier onder de Graaven.

GRIJZ. Wat is een Vrij of *Republicainsch* Staatsbestier?

JONG. Het is dat Staatsbestier, in hetwelk verscheiden voornaamte Staatsdienaars de gemeene zaak bestieren. Hetzelve heeft verscheiden soorten; maar dit Staatsbestier, wordt altijd in een' meer of min ruimen zin, voor een Volksbestier gehouden.

GRIJZ. Verklaar mij eens duidelijk, deze onderscheiden soorten van Vrij Staatsbestier.

JONG. De eerste soort wordt eene loutere *Adelegeering* of zuiverlijk *aristocratisch* Staatsbestier genoemd. Het is een Staatsbestier, in 't welke de Grooten des Volks een' Landraad uitmaakende, naar hunne zinnelijkheid regeeren, zonder het Volk over iets te raadpleegen. Dit hard Staatsbestier is een samengestelde willekeurige Heerschappij of *Despotismus*; ik weet niet of de enkele willekeurige Heerschappij niet boven dezelve te verkiezen is; want de menigte van Dwingelanden door een gemeen belang vereenigt, is drukkender voor een Volk, dan het willekeurig gebied van een' eenig' mensch. 'Er kan somtijds een menschlievend Willekeurig Heerscher, of een min wreede dan de Willekeurige Heerschers in 't algemeen zijn, ter wereld komen, doch de

de natuur heeft tot nogtoe niet het wonderwerk verricht van alle de willekeurige Heerschers in een' eenigen Staat vereenigd, ter wereld te doen komen met gevoelens van menschlievendheid en gemaatigdheid voor 't Volk, over 'twelk zij gebieden. Naar dezen regel moet men oordeelen over 't geluk en over de Vrijheid der *Venetiaanen* enz.

GRIJZ. Welke is de tweede soort van Vrij Staatsbestier?

JONG. Dit is de waare *Volksregeering* of 't *Democratisch* Staatsbestier. In 't zelve bestiert het Volk, een lichaam uitmaakende, zich zelf; alle de geenen, welke deel aan 't bestier van 't Gemeenebest hebben, zijn alleenlijk eenvoudige Bewindslieden of voor een' tijd dienende Staatsdienaars van 't Volk. Een zuiver Volksbestier is aan zeer groote ongemakken, aan verwarring en aan regeeringloosheid onderhevig. Dusdanig was 't bestier der *Atheniëzen* en dat van alle de kleine Steden van Griekenland, alwaar het Volk alle dagen, om de geringste zaak vergaderde, en bij meerderheid van stemmen, bijna altijd blindelings over allerlei zaaken oordeel velde. Dit bestier is, op zijn best genomen, alleen draagelijk voor een Volk in eene eenige stad vereenigd, en welker grondgebied in een zeer kleinen omtrek bepaald is. Hamburg, Dantzig, Geneve enz. hebben omtrent een louter Volks of *Democratisch* Staatsbestier,

GRIJZ. Welke is de derde soort van vrij Staatsbestier?

JONG. Het welk uit de Adelregeering (*Aristocratie*) en de Volksregeering (*Democratie*) bestaat; welk men, om die reden, een *gemengd* bestier noemt.

GRIJZ. Wordt deze soort niet wederom in andere soorten verdeeld?

JONG. Vergeef het mij. 'Er zijn gemengde Staatsbestieren, in welken de Adelregeering (*Aristocratie*) de overhand heeft op de Volksregeering (*Democratie*), dusdanig was 't Staatsbestier van Rome, na 't verdrijven van den laatsten Koning *Tarquijn den trotschen*. Het Roomsche Volk had in den aanvang van dit tijdperk slechts een' zwakken, hoewel groot-schen en schitterenden invloed in 't bestier van het Gemeenebest, tot op de aanstelling der Gemeensmannen, en tot dientijd toe, bestierde de Roomsche Raad 't Gemeenebest bijna naar deszelfs wil. Dusdanig is tegenwoordig ons Staatsbestier bijna geworden; met dit weezenlijk onderscheid echter, dat het Volk bij ons, uitgezonderd in Friesland, niet vergadert bij *Tribusfen*, noch bij *Comitia*, gelijk als te Rome geschiedde.

GRIJZ. Ga voort mij de andere soorten van gemengd Staatsbestier, te verklaren.

JONG. 'Er zijn gemengde Staatsbestieren, waarin de Volksregeering (*Democratie*) op de Adelregeering (*Aristocratie*) de overhand heeft,
dus-

dusdaanig is in veele opzichten het Staatsbestier der Engelfchen dusdaanig was zekerlijk 't Staatsbestier van Rome, van de aanstelling der Gemeenslieden af tot aan de Keizers, en dusdaanig behoorde het onze, sedert de Oprichting van 't Gemeenebest, te zijn.

GRIJZ. Zijn 'er geen Gemeenebesten, welke een Koning aan derzelve hoofd hebben?

JONG. Ja, dat van Poolen, en dat van Engeland, en nog onlangs dat van Zweeden; doch deze Koningen moeten alleenlijk worden aangemerkt als de eersten van 's lands Grooten, en als verfiert zijnde met den eertitel van Bestiëders van 't Gemeenebest.

GRIJZ. Tot welk eene van deze soorten van Vrij Staatsbestier, brengt gij onzen Regeeringsvorm?

JONG. Indien gij mij vraagt, wat onze Regeeringsvorm tegenwoordig is, en wat dezelve reeds sedert langen tijd is, meen ik u te kunnen antwoorden, dat die veel meer van de Adelregeering dan van het Volksbestier heeft, en dat dezelve hoe langs hoe meer naar eene volkomen Adelregeering overhelt; indien gij mij eenvoudiglijk vraagt, welk eenen Regeeringsvorm onze Voorvaderen terstond, na de volkomen verdrijving van Filips den II, hebben willen verkiezen, het is onwedersprekelijk, dat hun oogmerk is geweest, eene Volksregeering door eene verstandige Adelregeering,

en welke geen 't minste nadeel aan 's Volks tot een' zoo dierren prijs gekochte Vrijheid, konde toebrengen, getemperd, aanteneemen; ik voeg 'er zelf bij, dat zij voorneemens waren de Grooten, aan de bestraffing des Volks te onderwerpen, wanneer dezelve de paalen huns gezag overschrijden mogten.

GRIJZ. Bepaalt het vermaarde Verbond van de Unie van Utrecht, niet duidelijk de Rechten des Volks en die van 's Lands Grooten, welken men anders *Aristocraten* pleegt te noemen?

JONG. In den tijd, waarin dit vermaarde Verbond van Unie werd opgesteld, kende men de Burgerlijke Vrijheid slechts bij naam; de rechten der Volken waren toen bijna geheel onbekend; in dien tijd van onkunde waren het woord *Volk* en het woord *Slaaven*, bijkans woorden van dezelfde beteekenis, het is overzulks niet te verwonderen, dat de goede Regenten, gemachtigd om de Unie van Utrecht te ontwerpen, vergeeten hebben duidelijk de rechten des Volks te bepalen, en dezelve genoegzaam te onderscheiden van de rechten der Regeeringen der Steden en van die der onderscheiden Gewesten, welke voorhadden zich met elkander' te vereenigen, en slechts een enig Gemeenebest van zeven kleine ganschelijk van malkander' onafhangelijke Gemeenebesten te maaken,

GRIJZ. Wilt gij mij daar door niet doen begrijpen, dat men te Utrecht meer gedacht heeft om de rechten der Grooten dan om de rechten van 't Volk van ons Gemeenebest?

JONG. Men heeft het Verbond van Unie alleen te leezen, en men zal zich daarvan gemakkelijk overtuigen, doch nog eens dit verzuim is eer te wijten aan de onbeschaafdheid d'er eeuw dan aan de kwaade geneigheit der Gemachtigden, die 't Verbond hebben gemaakt, zij meenden alles gedaan te hebben, zoo voor de Staaten der Gewesten, als voor 't Volk, met de grondslagen van een Gemeenebest, het ware dan zoodaanig het mogte, te leggen; zij meenden 't Volk vrijtemaaken door de Gewesten onafhankelijk, zoo van een Opperhoofd als van malkanderen te maaken. Zij verwarden, overeenkomstig met de begrippen van die tijden, de Vrijheid des Volks met de Vrijheid der Regenten van dat Volk; zij behielden voor de Regenten den titel van *Vaderen des Vaderlands* met al 't vaderlijk gezag, en schijnen vergeeten te hebben, dat, na de oprichting van het Gemeenebest, de Regenten slechts *Broeders* van 't Volk behoorden te zijn; dat indien men hen somtijds met den naam van *Vaderen des Vaderlands* vereert, zulks maar geschiedt door een openbaar eerebewijs, 'twelk zij verdiend hebben door hunne burgerlijke deugden, en vooral door hunne uitsteekende liefde voor 't Vader-

land. Ten dezen aanzien werd Willem de I., door eene algemeene drift des Volks *de goede Vader Willem* genoemd.

GRIJZ. Zoudt gij mij niet een eenigzins duidelijk en omftandig denkbeeld van den waaren vorm van ons Staatsbestier kunnen geeven?

JONG. Ik zal mijn best doen, om u te herhaalen 't geen, welk gij zelf mij 'er van geleerd hebt. Ik moet het u bekennen, mijne denkbeelden, zijn omtrent dit stuk, zoo verward, dat ik uwe hulp nog noodig heb, om dezelve te ontwarren.

GRIJZ. Ik gaa voort u te ondervraagen. In hoeveel deelen of klasfen wordt ons Volk verdeeld?

JONG. In twee deelen. De klasfe der Ede-len, welken wij gemeenelijk *de Ridderfchap* noemen, en de klasfe des Volks. Doch deze laatste is tegenwoordig eigenlijk gefproken, niet anders dan de klasfe der Regenten. Deze klasfe, zegt men, verbeeldt het Volk in alles en overal.

GRIJZ. Heeft de Ridderfchap, afzonderlijke rechten en onderscheiden van die der Regenten, als zoodaanig aangemerkt?

JONG. De Ridderfchap maakt in alle de Gewesten, in welken 'er eene is, een bijzonder lichaam uit, en dezelve stemt afzonderlijk in de Vergaderingen der Staaten van die Gewesten.

GRIJZ.

GRIJZ. Is de invloed van deze Ridderſchap, in de raadpleegingen der Staaten der Geweſten, groot?

JONG. De invloed van de Ridderſchap, is zeer groot, in de Vergadering der Staaten van Gelderland en Overijſel, alwaar dezelve zeer talrijk is, dewijl de zoonen der Edeleu dier Geweſten, wanneer zij een' zekeren bepaalden ouderdom hebben bereikt, toegang tot en ſtem in de Vergadering der Staaten, even als hunne Vaders, hebben. Het getal der Baronnen van die twee Geweſten is zeer aanmerkelijk, omdat de jongere zoonen van eene familie mede Baronnen zijn, omdat zij Baronnen voortteelen en deze wederom anderen, enz. De invloed dezer Baronnen is des te grooter, dewijl zij in Gelderland voor het grootſte gedeelte, Regentsplaatſen in de Steden bekleeden, Bailliuwen, Droſfaarden enz. der Dorpen zijn, in een woord, teffens hunne Ridderſchap, en 't Volk, welks Regenten en Rechters zij zijn, verbeelden.

GRIJZ. Heeft de Ridderſchap in alle de Geweſten, niet denzelfden invloed?

JONG. In Frieſland is 'er geen afzonderlijke Ridderſchap, die ſtem in Staat heeft, de drie Kwartieren, waarin het ganſche Geweſt verdeeld is, uit verſcheiden Grietenijen beſtaande, hebben elk eene ſtem in de Ver-

gadering der Staaten, en de vierde stem is die der Steden, van 't Gewest, tefamengenomen, welker Regenten, 't Volk, in die Steden woonende, verbeelden of geacht worden te verbeelden. De Edelen aldaar zijn gemeenlijk Grietmannen der Grietenijen, in welken hunne goederen gelegen zijn, zij zijn verkiezelijk en zij hebben alleen hunne bijzondere stem in de Grietenij, gelijk de minste Fries, die stem in 't Kwartier heeft.

GRIJZ. Heeft het kleine Gewest van Groningen en de Ommelanden, eene Ridderfchap?

JONG. Herzelve heeft eenige Edelen, doch die geen afzonderlijk lichaam uitmaaken, zij stemmen hoofd voor hoofd, op dezelfde wijze als de Friefche Edelen, in hunne bijzondere Kwartieren.

GRIJZ. Heeft Utrecht geen Ridderfchap?

JONG. Het heeft 'er eene, welke als zoodanig stem in STAAT heeft en *het tweede Lid* van STAAT genoemd word.

GRIJZ. Welk is dan het eerste Lid van STAAT?

JONG. De *Geeftelijkheid*, welke order bestaat uit Leden, welke Kanoniken zijn van éene der vijf Eccleziën, of Capittulen.

GRIJZ.

GRIJZ. Is 'er dan in Utrecht, noch eene Geestelijkheid, die Kerkelijke diensten verricht?

JONG. Neen, zekerlijk niet, het is alleen een misbruik, dat men noch de *Utrechtsche Geestelijkheid* zegt. Het zijn wereldlijke personen, voor 't grootste gedeelte Edellieden, welke kerkelijke beneficiën bezitten, en die de oude Geestelijken, die van den Roomschen Godsdienst waren, verbeelden. Deze hedendaagsche Kanoniken, genieten de inkomsten van hunne oude Voorzaaten, zonder als zij, aan het doen van Geestelijken dienst onderhevig te zijn. Er zijn zelf Prebenden, die als eene lijfrente verkocht worden.

GRIJZ. Waarom heeft Utrecht dezen Geestelijken Staat, nadat dit Gewest de Hervorming omhelsd had, behouden?

JONG. Ik weet de waare beweegreden daarvan niet. Doch ik geloof, dat dit Gewest, daardoor de gedachtenis van 't aanzien, 't welk de oudheid en de luister van deszelfs Bischoppelijke Kerk en van deszelfs oude Vorsten, welke tot op *Karel den Vijfden* toe, alle zelve Bisschoppen van desze's Hoofdstad geweest zijn, aan 'tzelve in dit Land gaven, te vereeuwigen. Want men kan aan de Stad Utrecht niet betwisten, dat zij, om zoo te spreken, de wieg en bakermat van het Christendom in deze Gewesten is geweest.

weeft. Willebord, haar eerste Bifchop, is onwederfprekelijk de eerste Apostel geweest, die aldaar den standaard van den Christelijken Godsdienst heeft geplant, welke de afgoden der Heidenen nedergeworpen en die er outaaren ter eere van den waaren God heeft opgerecht.

GRIJZ. Hoeveel ftemmen, telt men in de Vergadering der Staaten van Utrecht?

JONG. Drie. Die der Geëligeerden of het eerste Lid, der Ridderfchap en der Steden.

GRIJZ. Heeft Zeeland eene Ridderfchap?

JONG. Ja; maar dezelve is niet zeer talrijk; De Erfgenaam van 't Huis van Oranje maakt deze Ridderfchap alleen uit. De Steden Vlifingen en Veere en haar klein grondgebied, hebben den titel van Markgraafffchap; en dit Markgraafffchap is aan de Hoofden van dit Doorluchtig Huis gekomen; in hoedaanigheid van Markgraaf, heeft Willem de V, tegenwoordig Hoofd van 't Hujs van Oranje, ftem in de Vergadering der Staaten van Zeeland, en in geval, dat de ftemmen der Steden fteeken, de beflifende ftem, dat is te zeggen, dat wanneer drie Steden met hem ftemmen, het befluit der Staaten een Staatsbefluit is; 'twelk in Zeeland bijna altijd gefchiedt door den grooten invloed, welken de Markgraaf van Vlifingen en Veere altijd in 't gantsche Gewest heeft. Hij woont de Ver-

gadering der Saaten nooit zelf bij; maar hij laat zich altijd verbeelden, en hij verliest nooit zijn gezag door zijne afwezenheid.

GRIJZ. Holland heeft, zonder twijfel, eene Ridderfchap?

JONG. Zekerlijk heeft het 'er eene, doch dezelve is niet zeer talrijk. De Prins van Oranje, Erfstadhouders van 't Gewest, is de eerste Edele van 't zelve, eene eere, welke hem in alle opzichten toekomt?

GRIJZ. Heeft deze Ridderfchap eenen grooten invloed in de raadpleegingen der Staaten van dit groote Gewest?

JONG. Zij heeft slechts eene eenige stem tegen achttien, om dat achttien Steden van Holland stem in de Vergadering der Staaten van dat Gewest hebben. De rechtsstreekfche invloed, welken deze Ridderfchap in 't neemen der Staatsbeſluiten zelve heeft, heeft weinig te bedieden, doch haar min rechtsstreekfche invloed in de voorbereiding dier Staatsbeſluiten is vrij aanmerkelyk door den grooten invloed, welken de Prinſen Stadhouders van 't Gewest, tot hiertoe in de onderscheiden ſtemmende Steden gehad hebben, en vooral den grooteren invloed, welken zij zich altijd in de Vergadering der Algemeene Staaten en in alle de andere laagere Vergaderingen, in welken zij in perſoon voorzitten, hebben weeten te behouden.

GRIJZ.

GRIJZ. Zie daar een algemeen begrip van 't bijzonder bestier van ieder klein Gemeenebest der Verbonden Gewesten. Deze zoo van malkander' verschillende Bestieren, loopen samen, om een algemeen bestier voor 't groote Gemeenebest te maaken. Indien dit bestier zonder zwaarigheid of ongemak was, zulks zoude een wonderstuk van Staatskunde zijn; maar hoe hetzelfde ook weezen moge, doe uw best, om mij een denkbeeld van 't zelve te geeven.

JONG. Hier sta ik inderdaad verlegen. Dit Bestier is zoo ingewikkeld, dat het zeer moeielijk valt, 'er zich een denkbeeld van te maaken, 't welk juist genoeg is om het met nauwkeurigheid aan een' ander' medetedeelen.

GRIJZ. Het Verbond van Unie van Utrecht moet u in dit gewichtig stuk zekerlijk tot een' veiligen leidman strekken; want dit Verbond schijnt alleen gemaakt te zijn, om dit algemeen bestier van 't Gemeenebest te regelen.

JONG. Dat is waar, doch dit Verbond zelf is niet vrij van duisterheden, en men heeft 'er zoo veel aan veranderd, dat het onmogelijk is tegenwoordig te zeggen, tot hoe verre de Oppermacht van ieder verbonden Gewest, met opzicht tot de Unie zich uitstrekke, en tot hoe verre 't gezag der Al-

gemeene Staaten, over de bijzondere Gewesten, zich uitstrekt.

GRIJZ. Wat zijn de *Algemeene Staaten*?

JONG. De Algemeene Staaten zijn de mond der zeven oppermachtige Gewesten, in de zaaken, welke het Verbond rechtstreeks aangaan.

GRIJZ. Hebben zij zelve geen oppermacht?

JONG. Het is zeker, dat zij geen oppermacht hebben over ieder Gewest in 't bijzonder, en zelfs niet over geheel 't Bondgenootschap, zij verklaaren in hunne Vergaderingen slechts den oppersten wil van het verbonden Geenebest; deze wil is hun eigen wil niet, maar die der zeven, ieder in hun bijzonder grondgebied, oppermachtige Gewesten en deelgenooten der oppermacht in 't algemeen bestier van het Bondgenootschap. De Algemeene Staaten zijn Opperheeren der veroverde Landen, bekend onder den naam van de *Generaliteit*. De Zeven Gewesten hebben zich vrijwilliglijk ontdaan van 't opperbestier dezer landen, en de Vergadering der Algemeene Staaten, is aan de Gewesten geen rekenfchap verschuldigd, wegens de wijze, op welke zij de burgerlijke Regeering in de Generaliteits landen bestiert.

GRIJZ. Indien dan de Algemeene Staaten goedvonden, om het bestier dezer veroverde landen, in 't geheel of ten deele aan cenige vreemde Mogendheid afteftaan, zouden zij dit uit hun oppergezag kunnen doen, zonder des-

wegens reekenschap aan de Gewesten verschuldigd te zijn?

JONG. Geenszins, de oppermacht over 't grondgebied komt het Bondgenootschap toe, en niemand anders dan het Bondgenootschap kan daarover beschikken.

GRIJZ. Waaruit bestaat de Vergadering der Algemeene Staaten?

JONG. Uit de Afgevaardigden, die elk Gewest tot dezelve afvaardigt.

GRIJZ. Hebben deze Afgevaardigden voor hun gansche leeven, in dezelve zitting?

JONG. Alleen, die van Zeeland, hebben voor hun leeven zitting in dezelve, de overige alleen voor een' tijd, die van Holland veranderen om de drie jaaren.

GRIJZ. Heeft ieder Afgevaardigde tot de Vergadering der Algemeene Staaten, zijn afzonderlijke stem in dezelve?

JONG. Neen, ieder Gewest heeft slechts eene stem, en bij gevolg hebben de Afgevaardigden van ieder Gewest te samen maar eene eenige stem, deze stem, is zelf de hunne niet eens, dezelve is niet anders dan de stem, die 't besluit van de meerderheid der stemmen, in de Vergaderingen der Staaten, der bijzondere Gewesten verklaart.

GRIJZ. Kunnen de Afgevaardigden ter Vergadering der Algemeene Staaten niets uit zichzelf doen?

JONG. Neen, ten minste niet in zaaken van eenig gewicht; nochtans gebeurt het zeer dikwijls, zelf in zaaken van 't grootste aanbelang, dat zij over zich neemen, te stemmen, buiten de bewilliging hunner Machtigers.

GRIJZ. Zoudt gij mij voorbeelden van eene zoo schreeuwende trouweloosheid kunnen geeven?

JONG. Ongelukkiglijk levert onze hedendaagsche Historie 'er niet dan maar al te veel op, en om niemand te beledigen, zal ik mij vergenoegen, 'er een te verhaalen, dat oud genoeg is, om geen oneer aantedoën, aan hedendaagsche familien, welken dit openbaar verwijt, natuurlijker wijze met schaamte moet bedekken.

GRIJZ. Wat is dat voor een voorbeeld?

JONG. Zie hier hetzelfde. PLOOS, Afgevaardigde ter Vergadering van de Algemeene Staaten, wegens Utrecht, door eigen belangen erkentenis aan 't Stadhouderlijk huis verknocht, stelde uit eigen beweging, en zonder daartoe van zijne Machtigers lastte hebben, voor, *het amt van Generaal der Ruitery*, van het Gemeenebest aan Willem den II., slechts drie maanden oud zijnde, optedraagen; dit voorstel, door dezen ontrouwen Afgevaardigden gedaan, vondt tegenpraak in de Vergadering, maar dewijl Ploos, vante vooren zorg gedraagen had, zich van de sneerderheid der stemmen, in die Vergadering

te verzekeren, ging zijn voorstel, in weertwil van de tegenkanting van drie Gewesten, en in 't bijzonder van Utrecht, door. Na een' zoo welgelukte proef, maakte diezelfde *Ploos* geen zwaarigheid, eenigen tijd daarna, in de Vergadering der Staaten van Utrecht, den stouten Voorslag te doen, om aan den jongen Prins de opvolging, na 's Vaders dood, in alle aanzienlijke en voordeelige ampten, waarmede zijn Vader, bekleed was, toetestaan. De Staaten van Utrecht, zich door *Ploos* hebbende laten overreden, deed deze van hun wegen den belachelijken voorslag, daartoe in de Vergadering der Algemeene Staaten. Vier Gewesten stemmen, ten voordeele van den jongen Vorst en vergunnen hem de gezegde opvolging, drie, onder anderen, Holland, het aanzienlijkste van allen, weigeren dit onwettig en tegen den Regeeringsvorm aanlopend besluit goedtekeuren; deze tegenkanting liep op niets uit, en sommige maanden daarna zag Holland zich genoodzaakt zich bij de andere zes Gewesten te voegen, en een besluit te bekrachtigen, hetwelk een eenige Afgevaardigde tot een gelukkig einde had gebracht voor dezen noch in de wieg liggende Prins.

GRIJZ. Zijn alle onze Stadhouders, niet op deze wijze, tot den trap van verbaazend gezag, op welken men hen in 't Gemeenebest, heeft, gekomen?

JONG. Ik maak geen zwaarigheid, ja te zeggen, en de Historie bewaarheidt zulks. Het Volk is allengskens en bij trappen gebracht, tot het punt *van nieghheid van rechten*, waarin wij het zelve tegenwoordig zien. Alle de groote affanden, welken 't zelve aan 't huis van Orange gedaan heeft, kunnen niet *zuiverlijk vrijwillig* worden genoemd van de zijde des Volks, 't welk nooit is geraadpleegd, als een onafhankelijk en oppermachtig Volk, had behoord geraadpleegd te worden.

GRIJZ. Hoe kunnen de Algemeene Staaten eindelijke besluiten over zekere zaaken neemen, buiten kennis der Staaten der Gewesten?

JONG. Door middel van eene geheime afzonderlijke vergadering, welke dikwijls vergadert, om te raadpleegen, men neemt besluiten, waarvan de beweegredenen alleen bekend zijn, aan de Leden, welke dezen kleinen, oppersten Raad uitmaaken. De Raadpensionaris van Holland en de Griffier der Algemeene Staaten zijn altoos Leden van deze afzonderlijke geheime Vergadering. In den jaare 1668, sloot men op deze wijze, drie Verbonden van 't grootste belang, met Karel den II. Koning van Groot-Britannië, zonder dat de zeven Gewesten over dit onderwerp werden geraadpleegd. Eene aanmerkelijke inbreuk tegen 't Verbond van Unie. *Janiçon*, noemt deze handeling al te *gewichtich*, om buiten kennis der Ge-

westen te worden afgedaan, welke de Ridder Temple slecht verschoont door de blijkbaare noodzaakelijkheid, die'er was, van dezelve spoediglijk te sluiten.

GRIJZ. Welke zijn de overige Lands Vergaderingen, welke deel hebben aan 't algemeen bestier van ' Gemeenebest?

JONG. 'Er zijn 'er verscheiden, aan welken men afzonderlijke gedeelten, van 't zelve heeft afgesiaan.

GRIJZ. Welke zijn de voornaamste?

JONG. De Raad van Staate. Deszelfs bezigheden zijn 't bestier van al 't geen het Krijgsweezen en de geldmiddelen van den Staat aangaat.

GRIJZ. Is deze Raad in de zaaken, welke tot denzelven behooren, oppermachtig?

JONG. Neen, dezelve is in alle mogelijke gevallen verplicht rekenfchap van alle deszelfs verrichtingen aan de Algemeene Staaten, te geeven.

GRIJZ. Heeft dezelve nooit naar de onafhankelijkheid gestaan?

JONG. Sedert dat het Stadhouderschap erfelijk is gemaakt, heeft deze Raad eenige poogingen gedaan, om zich eeniger maate aan een volstreckte onafhankelijkheid aan deze Staaten te onttrekken, doch deze poogingen zijn denzelven niet gelukt.

GRIJZ. Geeft mij 't een of ander voorbeeld.

JONG.

JONG. Ik zal 'er u een eenig geeven, 't welk gansch versch is. De Staaten van Holland en West-Friesland hebben onlangs Gemachtigden benoemd, om den werkelijken toestand van onze Grens-steden in Vlaanderen te onderzoeken; deze Gemachtigden hebben ophelderingen verzocht aan den Generaal *Du Moulin*, Opperopzichter over de Vestingwerken van 't Gemeenebest, en aan den Generaal *Martfeld*. De Raad van Staate heeft goedgevonden van aan deze twee Bevelhebberen te verbieden aan iemand, wie 't ook weezen moge, ophelderingen, aangaande den toestand onzer Grens-steden te geeven, op straffe van zich de verontwaardiging van den Raad van Staate op den hals te haalen. Gelukkiglijk hebben de Staaten van Holland en West-Friesland, misnoegd over eene zoodaanige stoutte onderneeming, tegen 't gevoelen der Ridderschap, een sterk besluit genomen, bij 't welk zij de twee Generaalen onder hunne onmiddelijke en oppermachtige bescherming genomen, en dezelve gelast hebben om alle ophelderingen te geeven, welken de Gemachtigden door Hunne Edele Groot Mogendheden benoemd, van hun zullen verzoeken.

GRIJZ. Is de Raad van Staate de eenigste van 's Lands Vergaderingen, die onder de Algemeene Staaten staat?

JONG. Neen; 'er is nog een *Reken-Kamer* in den jaare 1609 opgericht. Deze Vergadering neemt alle rekeningen van den Algemeenenen van de overige Ontvangers der Generaliteit op, en sluit dezelve, en in een woord, alles wat eenige betrekking tot den ontvang en de uitgaaf der penningen van de Generaliteit heeft, behoort tot deze kamer. 'Er is ook nog eene *Kamer der Finantien*, welker werk zich bepaalt tot het regelen der rekeningen der legerkosten, van de hooge en laage Bevelhebbers, Leveranciers van het leger, enz. Deze kamer, hoewel voor de *Reken-Kamer* opgericht, schijnt echter alleenlijk te bestaan, om voor dezelve het werk te verligten, gelijk de *Reken-Kamer* alleenlijk ingesteld is, om den Raad van Staate deszelfs werk ligter te maaken.

GRIJZ. Wat is de Admiraliteit van het Gemeenebest?

JONG. Eene Vergadering, tot welke alle zaaken behooren, die eene weezenlijke betrekking tot de Zeemacht van den Staat hebben, 't bouwen, het uitrusten en bemannen der oorlogschepen, het werven van Zeelieden, de benoeming der Zeeofficieren tot de Kapiteinen toe, doch voor zoo veel de Kapiteinen aangaat, het maaken van een dubbeld getal, uit hetwelk door de Algemeene Staaten een wordt verkooren. Dit alles be-

behoort tot het bewind der Admiraliteit. De Admiraliteit is verdeeld in vijf Collegien, een' te *Rotterdam*, een' te *Amsterdam*, een' beurtelings te *Hoorn* en te *Enkhuizen*, een' te *Middelburg* en een' te *Harlingen*, dat is drie Collegien in Holland, een in Zeeland en een in Friesland. De Heer Admiraal-Generaal van 't Gemeenebest, zendt de bevelen, welken hij zelf van de Algemeene Staaten ontvangt, rechtsstreeks aan deze Admiraliteits-Collegien. Ten minste moet hij in zaaken van eenig gewicht, nooit bevelen op zijn eigen gezag aan dezelve zenden.

GRIJZ. Wie benoemt diegeenen, welke hoogere trappen in den Zeedienst moeten bekleden?

JONG. De Staaten van 't Gewest, in 't welk 't Collegie ter Admiraliteit zit, benoemen den Luitenant-Admiraal, den Vice-Admiraal en den Schoutbijnacht, ten minste moet het zoo zijn; doch alle deze benoemingen geschieden tegenwoordig naar 't welgevallen van den Admiraal-Generaal, welke sedert hij erfelijk is, allengskens eene soort van volstrekte oppermacht over de Admiraliteits-Collegien, welke hem bijna nooit tegenspreken, bekomen heeft. Eene zeer slechte gewoonte, bij een Vrij Volk en welker noodlottige gevolgen zich tegenwoordig op de gevoeligste wijze

doen gevoelen, tegen de eer, den roem, de onafhankelijkheid en het nut van den Staat.

GRIJZ. Wie benoemt den Admiraal-Generaal van 't Gemeenebest?

JONG. Door deze hooge bediening van den Staat erfelijk te maaken, vindt het Volk zich tegenwoordig beroofd van dit Voorrecht, hetwelk weezenlijk aan een *Vrij Volk* eigen is, men heeft voor 't zelve in den jaare 1748, voor altoos voorzien in de benoeming van den Admiraal-Generaal van 't Gemeenebest. Alle deszelfs hoop is tegenwoordig, ten dezen opzichte gevestigd, op het doorluchtig bloed van 't Huis van Oranje; het zal zonder twijfel, gelukkig zijn, zoo lang dit achtbaare Huis Helden en Heldinnen zal voortbrengen, want de vrouwen die erfgenaamen van 't Huis van Oranje zijn, zijn door de afte, bij welke deze erfelijkmaking geschied is, toegelaaten tot het oppebevel onzer Land- en Zee-macht.

GRIJZ. Wie benoemde voor den jaare 1748 den Admiraal-Generaal?

JONG. De Algemeene Staaten verrichtten deze groote en gewichtige benoeming in den naam der Zeven Verbonden Gewesten, op deze wijze liep men geen gevaar van een' Admiraal-Generaal te hebben, onbedreeven in de moedelijke kunst der Zeevaart

vaart en vooral in onderneemingen ter Zee, in Zeeslagen, in 't voorzien der schepen van 't geen zij noodig hebben, in derzelver uitrusting en bemanning, in de Aardrijkskunde, die tot de Zeevaart betrekking heeft, enz. enz. enz. en men konde zich vleien, in de groote onderneemingen, het Opperhoofd der Zeemacht, aan 't hoofd der Zeemacht van 't Gemeenebest te zien, 't welk altijd een zeer aanmerkelijk voordeel geeft, van 't welk zeer dikwijls de goede uitslag van groote Zeeslagen afhangt.

GRIJZ. Gij weet genoeg voor uwe jaaren, Zoon, van het bijzonder Staatsbestier der Gewesten en van 't algemeen Staatsbestier van 't Gemeenebest, naar maate, dat gij in jaaren zult toeneemen, zult gij u door u zelve omstandiger kunnen onderrechten. Maar dewijl gij slechts bestemd zijt, om een eenvoudig Burger in den Staat te zijn, gelijk uwe Voorvaders zulks altijd geweest zijn, en ik zelf ben, zoo zeg mij iets aangaande de mindere Rechten van een' Burger van een' *Vrijen Staat*, waartoe brengt gij deze bijzondere Rechten?

JONG. Een Vrij Burger, een eerlijk, vreedzaam, rechtvaardig, zijne plichten als Burger naauwkeuriglijk nakomend man zijnde, heeft het recht, gerust en vreedzaamelijk zijne goederen te bezitten, zijnen koop-

han-

handel, zonder belemmering te drijven, zijne kunst of zijn handwerk te oefenen, zonder gestoord te worden, niet met geweld uit zijn huis gehaald te worden, niet gebannen te kunnen worden, zonder een wel en behoorlijk in rechte bewezen misdaad; niet in de gevangenis te kunnen worden gezet, indien hij niet tegen de wetten der Maatschappij gezondigd heeft, niet met geweld of list in den land- of zeedienst getrokken te kunnen worden, en in een woord, hij heeft het recht van te klaagen en recht te eischen, tegen allen en een' iegelijk van zijne Medeburgers, die hem in zijne eer en goederen verkort mogt hebben, al ware hetzelfde tegen den voornaamsten Regent van de bijzondere Maatschappij, van welke hij een bijzonder Lid is: hij heeft het recht om zich aan dezen Regent met eene eerbiedige vrijheid te vervoegen, zoo menigmaalen als zijne bijzondere zaaken zulks vorderen, hij is bevoegd om te verwachten, dat hij van denzelven met vriendelijkheid, zonder trotschheid, en zonder bitschheid en met alle tekenen van achting welke men aan een' braaven Burger schuldig is, behandeld zal worden, eindelijk hij heeft het recht, om openlijk te klaagen, indien deze Regent, zichzelven in zoo verre mogt komen te vergeeten, van hem op eene stuurfche wijze van de hand te wijzen en op een meesterachtigen toon te behandelen.

GRIJZ. Heeft een vrij Burger, als een eenvoudig persoon, geen recht tot de amten en bedieningen van den tweeden rang, welke voordeel geeven, welke hem kunnen doen aan zijn brood komen en zijn huisgezin helpen onderhouden?

JONG. Wanneer hij de vereischte hoedanigheden heeft, zoo heeft hij 't recht naar dezelve te staan, en 't is eene schreuwende onrechtvaardigheid een' vreemdeling, een' dienstbode, en in een woord, ieder' welke slechts bij geval, en niet als hij door geboorte, Burger is, hem voortetrekken.

GRIJZ. Behoort de begeeving dezer Stedelijke Amten, van rechtswege aan de Regenten der Steden toe?

JONG. Neen. De Regenten der Steden, hebben niet dan de Voorrechten, welke 't Volk hun moet toestaan om hen schadelooststellen, wegens de moeite en den last aan hunne altijd moeilijke en lastige amten verknocht; het is billijk, dat men hun de begeeving dezer kleine amten en bedieningen vergunt, en hen daarvan te berooven, zoude eene ondankbaarheid zijn. Doch de Regenten moeten indachtig zijn, dat het hun niet geoorloofd is, daarvan misbruiktemaaken en dat het Volk, hetwelk hun deze aanzienlijke Voorrechten vergunt, hen, ingeval zij dezelve

ven komen te misbruiken, wederom daarvan kan berooven.

GRIJZ. Heeft een vrij Burger geen recht om te jaagen en te visfchen op 't Grondgebied der ftreck, waarvan hij een Inwooner is?

JONG. De Heeren der Heerlijkheden, hunne heerlijke rechten, zelfna het oprichten van 't Gemeenebest, in dezelfde uitgestrektheid, als zij dezelve onder de Graaven bezaten, behouden hebbende, zoo fchijnt het onwederfprekelijk, dat een vrij Burger geen recht heeft, om te gaan jaagen en visfchen in de Heerlijkheden, welke in de ftreck, waarin hij woont, gelegen zijn, maar ook fchijnt het, van de andere zijde, onbetwistbaar, dat ieder vrij Burger mag gaan jaagen en visfchen, uitgenomen in den verboden tijd, op alle landen, welke tot de heerlijke goederen van den Vorst behoorden, en welke de heerlijke goederen van 't Gemeenebest zijn geworden; want deze niet tot bijzondere Heerlijkheden behorende landen, zijn overgegaan onde weezenlijk Oppermacht des Volk, 'twelk, na 't verdrijven van den Vorst, Leenheer van alle de heerlijke goederen van 't Gemeenebest geworden is, welverftaande, 1. dat ieder vrij Burger dit recht alleen heeft op 't grondgebied van 't bijzonder Gemeenebest, waarvan hij een afzonderlijk Lid is; 2. dat hij geen
de

de minste schade, hoegenaamd, zal toebren-
gen, noch aan den eigenaar, noch aan den
bebouwer der landerijen, 3. eindelijk, dat
z j zich naauwkeuriglijk zal gedraagen naar de
regelementen op de jacht en visfcherij, wel-
ke reeds gemaakt zijn, om de groote mis-
bruiken, welke natuurlijker wijze uit een on-
onbepaald recht van jaagen en visfchen, zou-
den ontftaan, voortekomen.

GRIJZ. Wat moet men dan denken van deze
verloven om te mogen jaagen, welke jaarlijks
voor een zekere fomme gelds worden verleend?

JONG. Dit is een flecht gebruik, 'twelk
voor de Burgerlijke Vrijheid beledigend is, 't
is een blijkbaare Monopolie, 't is, in een
woord, een onrechtvaardigheid, welke men
bij 't getal van zoo veel anderen moet voe-
gen, waarvan de vrije Burger, tot hier toe,
het flachtoffer is geweest.

GRIJZ. Wat dunkt u, zoon, van de ge-
woonte, tot hiertoe, voornaamelijk door de Re-
geering van Amsterdam geduld, eene gewoon-
te, door welke flechte en verachtelijke men-
fchen bevoegdheid bekomen, om een' handel in
menfchen te drijven, welken de natuur af-
keurt, welken het goed burgerlijk beftier ver-
oordeelt, en welke rechtftreeks aanloopt te-
gen tegen de veiligheid van den Burger en
bijzonderlijk tegen 't recht van gasterijheid,
zoo heilig bij de Ouden, en 'twelk zulks he-
des

den ten dage nog is , bij het grootſte gedeelte der Wilden in Amerika?

JONG. Gij wilt , zonder twijfel , ſpreken van de Zielverkoopers , Vader. Ik zidderde , toen ik , voor de eerſte reize hoorde ſpreken van deze onderneeming tegen de natuurlijke Vrijheid , ik ben nog niet recht bekomen van mijne verbaasdheid , en in weerwil van alle redenen van Staat , of liever in weerwil van alle voorwendſelen , welke men bijbrengt , om deze misdaad te verſchoonen , blijf ik volharden te denken , dat deze woefte gewoonte den Regenten , die dezelve dulden , tot verwijt ſtrekt , en ſchandelijk is voor een Volk , hetwelk op dezelfs *Burgerlijke Vrijheid* pocht , en ten hoogſte onrechtvaardig , ten aanzien der droevige ſlachtoffers der begeergerlijkheid en der ſchandelijke gierigheid der Oost-Indiſche Maatſchappij , voor welke deze gedwongen wervingen dagelijks geſchieden.

GRIJZ. Verliest een Burger , die naar Indië vertrekt , om zich daar nedertezetten , zijne burgerlijke Vrijheid !

JONG. Hij behoorde dezelve niet te verliezen , wanneer hij derwaards vertrekt , zonder zich in dienst te begeeven ; doch , eilaas ! door een beklagelijk misbruik wordt hij 'er de slaaf der Maatſchappij , welker Staatsbeſtier het wilkeurigſte is , 't welk 'er ooit geweest is.

GRIJZ. Is de uitsluitende-koophandel , zoo
der

der Oost- ala West- Indische Maatschappijen niet strijdig met de *Burgerlijke Vrijheid* van een Vrij Volk?

JONG. Ik zal deze vraag niet stelliglijk beslissen. In den eersten opslag schijnt deze uitsluitende koophandel te strijden met de *Burgerlijke Vrijheid* nadien dezelve aan de beide Maatschappijen niet verleend is bij een Oecroti van 't Volk: maar van de andere zijde, dewijl 't Volk in 't algemeen groote voordeelen vindt in den koophandel, welken deze Maatschappijen in de Indiën drijven, is dit misbruik, zoo 't zelve 'er een is, van geen groot belang. Want deze koophandel voor alle Ingezetenen vrij gesteld zijnde, zoude niet met zoo veel ijver gedreeven worden, noch ook niet kunnen gedreeven worden, als die nu gedreeven wordt, noch zoo veilig, noch zoo voordeelig zijn voor 't Land. De Bezittingen in Indiën zouden zonder bescherming zijn, en door den Staat niet beschermd wordende, zouden zij zeer onderhevig zijn van door andere Volken begeerig naar winst, overmeesterdeworden; alhoewel dus deze uitsluitende handel, frikt genouen, eenigermate de *Burgerlijke Vrijheid* der bijzondere lieden van den Staat benaedeelt, zoo wordt dit kwaad vergoed door zeer groote voordeelen, het ware maar te wenschen, dat de Staat, wat meer 't oog over deze Maatschappijen liet gaan, en dat haare Bewindslieden in die verafgelegen Gewesten wat meer

onder haar stonden, dan zij doen, want die kleine Dwingelanden veroorlooven zich wilkeurige daaden, waarvan een Vrij Volk een afgrijzen moet hebben; men kan zeggen, dat de onderscheiden Bevelhebbers der Bezittingen in de beide Indiën, en vooral in Oost-Indië, oppermachtiger zijn, dan de Staat zelf.

GRIFZ. Zeg mij, Zoon, voor dat wij dit Gesprek eindigen, of een Vrij Volk het verdrag, hetwelk hetzelfde met een' eersten Staatsdienaar mogt hebben aangegaan, 't zij door hem zijne waardigheid voor zijn leeven toestaan, 't zij door dezelve in zijne familie erfelijk te maaken, mag vernietigen?

JONG. Ieder Volk mag 't verdrag, hetwelk hetzelfde met zijn' Vorst heeft aangegaan, tenietdoen, zoodra dezelve de verbintenissen, welken dit verdrag hem oplegt, en die hij op eene vrije wijze en vrijwilliglijk heeft aangenomen, niet nakomt; dat is te zeggen, dat ieder Volk het recht heeft deszelfs Vorst afzetten, ingeval de Vorst eene inbreuk op de Regeeringsvorm maakt; des te meer mag een Vrij Volk, en 't welk als een lichaam van een Vrij Volk leeft, hoedaanig een' Staatsdienaar 't ook moge zijn, afzetten, wanneer deze Staatsdienaar, doof voor de stem des Volks, alleen naar zijn' zin wil tewerkgaan, en slechts zijn eigen hoofd wil volgen, wanneer hij niet anders dan zijne eigen persoonlijke belangen raadpleegt, en dat

in

in een woord, alle zijne handelingen 't kenmerk der kennelijkste onafhankelijkheid draagen, dit is inderdaad het geen welk onze Voorvaderen, ten aanzien van Filips den II, onzen laatsten Graaf, hebben gedaan.

GRIJZ. Hebt gij nog in uw geheugen, Zoon, het geen dat een vriend, nu acht dagen geleeden, van Leyden komende, ons van een' zeker' Hoogleeraar dier vermaarde Hooge School verhaalde; erinnert gij u, dat hij ons zeide de Redenvoering te hebben gehoord, welke de Heer *Kluit*, den 9den van Sprokkelmaand dezes jaars, gedaan heeft, brengt gij u te binnen, dat hij ons verzekerde, dat deze Hoogleeraar in de Diplomatische Historie beweezen heeft, *dat het verdrag tusfchen het Volk en den Vorst aangegaan, heilig en in alle mogelijke gevallen, onverbreekelijk ware, indien de Vorst en 't Volk niet oñderling bewilligden 't zelve teniettedoen en krachteloostemaaken?*

JONG. Ik erinner mij zulks zeer wel, Vader, maar staa mij toe, dat ik u vraage, of gij vergeeten hebt, dat deze Vriend, ons zeide, dat deze Hoogleeraar alle zijne Toehoorders geërgerd heeft, door de valscheheid en stoutheid zijner grondbeginzelen, als door den spotachtigen en onbetaamelijken toon, op welchen hij zijne valsche geleerdheid uitgevent heeft. Gij hebt zonder twijfel niet vergeeten, dat onze Vriend 'er bijvoegde, dat deze Redenaar

tot twee reizen toe , door gefluit uitgejouwd is ; op den oogenblik , dat hij van den Spreek-
 spoel afklom , om weder plaats onder zijne
 Amtgenooten te gaan neemen ; Dus is het ge-
 zag van dezen Leeraar , dien men te recht
Anti-Brutus - Junius zoude mogen noemen , van
 geen groot gewicht , en kan het gezag van de
 Natuur , van 't gezond Verftanden van de Re-
 den niet opweegen . Het hardnekk'g ftilzwijgen ,
 welk 'er in de Gehoorplaats heerschte , zodra
 hij ophield met fpreken , is een onwederspre-
 kelijk bewijs van 't misnoegen der Toehoorde-
 ren . Ik twijfel , of deze Hoogleeraar wel aan-
 hang bij ons zal maaken , ten minfte , zoo hij
 zich geen aanhangers maakt in de laafte Klasse
 des Volks , in die onkundige Klasse welke noch
 haare eigen rechten noch die van de Staatsdie-
 naars , welke den toom der zaaken van 't Ge-
 meenebest , in handen hebben , kennen .

GRIJZ. Maar kan hij geen aanhangers maa-
 ken onder zijne Leerlingen ; gij weet en ik
 heb 't u meer dan eens gezegd , Zoon , dat
 de jonge lieden hunne meesters bijna altijd
 voor Godspraaken aanzien ?

JONG. Onze Vriend , wien ik deze tegen-
 werping maakte , terwijl gij ons voor een
 oogenblik alleen gelaaten had , antwoordde
 mij , dat men niets van die zijde te vreezen
 had , om dat zijn Collegie gelukkiglijk wei-
 nig bezocht wierd , en dat zulks zekerlijk

nog minder zoude geschieden, na de onvoorzichtigheid welke hij op den dag, opwelken hij zijne redevoering deed, begaan heeft.

GRIJZ. Het gezag van den Heer *Kluit*, is dan in dit bijzonder geval, niet krachtig genoeg, om u te doen gelooven, dat een Volk eens aan een' Vorst verbonden, zulks voor altoos is, indien de Vorst hetzelve niet van deszelfs verbintenissen wil ontslaan?

JONG. Neen, Vader, dit gezag is in mijne oogen niet krachtiger dan dat van dien Predikant, die daags voor dat de Heer *Kluit* zijne redevoering stond te doen, goedvond voor hem op den Predikstoel te bidden, en van den Heiligen Geest te vraagen om de noodige verlichting, krachten en geheugen voor den Hoogleeraar, die 's anderendaags openlijk de Burgerlijke Vrijheid stond te smaaden, en aan een Volk, 't welk op deszelfs Vrijheid jaloersch is, inteprenten, dat hetzelve het recht verlooren heeft, om zich in veele opzichten op dezelve te beroepen.

GRIJZ. Hoe weet gij dit geval?

JONG. Van onzen Vriend zelve, deze zeide mij, dat een zekere Ds. *De Haas*, den 8sten van Sprokkelmaand, in de Pieterskerk te Leyden predikende, dit fraaie gebed gedaan heeft; hij voegde 'er bij, dat hij dienzelfden Ds. *De Haas*, in diezelfde preek, een staatkundige dwaaling, niet min

ongerijmd dan die van den Heer *Kluit* had hooren voortbrengen.

GRIJZ. Herinnert gij u, welke deze dwaaling is ?

JONG. Dezelve is al te lomp, dan dat ik dezelve zoude hebben vergeeten, zie hier dezelve. Deze Prediker predikende over de *Natuurlijke Vrijheid* van den mensch, zeide, dat de mensch van deszelfs natuurlijke vermogens, door de zonde verlooren hebbende, verplicht was zekere Geboden Gods, welker nakoming zijne krachten te boven ging, natekomen, maar dat de mensch, niettegenstaande dezen dwang, niet minder vrij was; uit dit Godgeleerd beginsel trok hij dit staatkundig gevolg; *dus, zeide hij, moet in ons Gemeenebest een Burger den PRINS en zijnen Overheden in alles wat hem gebooden wordt, gehoorzaamen, zonder zich te bemoeien, of de PRINS, of de Overheid, wel of kwaalijk gebieden, EN DIT DOENDE, KAN EEN BURGER ZEGGEN, DAT HIJ WAARLIJK VRIJ IS.*

GRIJZ. Heeft onze Vriend u niet gezegd, of de Prediker even als de Hoogleeraar uitgejouwd geworden is ?

JONG. Neen, omdat men in de Kerk niet fluit noch uitjouwt. Daarenboven bestonden zijne Toehoorders slechts uit het gemeenste Volk en eenige Burgerlieden van de derde klasse, welke bestendiglijk zijne preeken bijwoonen, en welke mischien goede

de lieden zijn , die 'er geen erg in hebben.

GRIJZ. Heeft u onze Vriend niet gezegd , of de overige Predikanten ook openlijk voor den Hoogleeraar *Kluit* gebeden hebben ?

JONG. Hij heeft mij integendeel gezegd , dat zij de roekeloosheid van hunnen Amtgenoot ten hoogste afgekeurd hebben ; aanzien dat dit openlijk gebed , voor een' ongewijden Redenaar gedaan , eene ergerlijke nieuwigheid , eene smaad der Hooge Overheid aangedaan , en eene soort van misbruik van gewijde zaaken is ; dewijl men nooit de Godheid moet aanroepen , dan om van dezelve gunsten te bekomen , welke eene rechtsstreeksche betrekking hebben tot de zaligheid der menschen en de welvaart van Rijken en Staaten.

GRIJZ. Wel nu , Zoon , ik gaa u voorlezen een stuk , eener Redenvoering van een' Burgemeester van Rome , welke op zich genomen had , de vrijheid des Volks te verdedigen tegen den Roomschen Raad , welke poogde dezelve te vernietigen , dit gedenkstuk van de zuiverste Vaderlandsliefde zal zich in uw geheugen kunnen prenten , naast die krachtige Redenvoeringen , welke treffelijke mannen van raadsheerlijke waardigheid , in ons Gemeenebest , alle dagen in onderscheiden Vergaderingen der Staaten

van ons Gemeenebest doen. Deze krachtige en waarlijk patriotische Redenvoering is van den Burgemeester *Valerius Coriolanus* was door de Gemeenslieden beschuldigd, in den Raad op eene zoo voor de Volksoverheden, als voor 't Volk zelf, beledigende wijze gesproken te hebben; dezetrotsche Edelman, zich een weinig te veel laatende voorstaan, uit hoofde van zijne doorluchtige geboorte, want hij stamde af van de oude Koningen van Rome, met zijne eigen verdienste en zijne krijgsdaaden vooringenomen, te veel steunende op zijn groot aanzien, in een woord, had zich aan meer dan eene zijde verdacht gemaakt; en de Gemeenslieden, toen te machtig in 't Gemeenebest, om getrotseerd te worden, hadden zijn verderf gezworen, en betrokken hem in rechte; 't grootste gedeelte des Raads, de jonge Edellieden, vooral, weigerden *Coriolanus* aan de Gemeenslieden overteleveren, onder voorwendsel, dat een *Patricius* niet kon worden terechtgesteld, dan voor den Raad zelven. Dit geschiedde Rome in brand zetten, en stroomen van bloed langs deszelfs straten doen vlieten. Maar *Valerius*, toen Burgemeester zijnde, zoo eerwaardig door zijnen ouderdom, als door zijne talenten en zijne patriottische deugden, deed den Raad terugkeeren, tot de gezonde staat kunde, reden, en tot de billijkheid. Zie hier, op welke wijze deze waarlijk patriottische Burgemeester zich uitdrukte; „ Men „ wil ons doen vreezen, (riep *Valerius* uit), „ voor

„ voor de algemeene Vrijheid, indien wij aan
 „ het Volk zoo veel machts geeven, en in-
 „ dien wij aan t zelve de rechtspraak over die
 „ geenen van onze orde, welken door de Ge-
 „ meenslieden beschuldigd zullen worden,
 „ overlaaten. Ik ben integendeel overtuigd,
 „ dat niets bekwamer is, om dezelve instand-
 „ tehouden. Het Gemeenebest bestaat uit twee
 „ orden, die der Edellieden en die van htm, die
 „ geen Edellieden zijn; Er moet beslist wor-
 „ den aan welke van beide deze orden de be-
 „ waaring van t gewijde pand onzer Vrijheid
 „ veiligst kan worden toevertrouwd. Ik houde
 „ staande, dat hetzelfde veiliger is in de handen
 „ des Volks, twelk niet anders verlangt dan niet
 „ onderdrukteworden, dan in die der Edelen,
 „ welke alle eene hevige drift om te heerschen
 „ hebben. Deze Edelen, bekleed met de eerste
 „ Overheidsamten, uitmuntende door hunne
 „ geboorte, hunne rijkdommen en hunne waar-
 „ digheden zullen altijd machtig genoeg zijn,
 „ om't Volk in deszelfs plicht te houden; en't
 „ Volk, door de Wetten gemachtigd, achtgee-
 „ vende op de handelingen der Grooten, natuur-
 „ lijker wijze een vijand, en jaloersch wegens
 „ alle verheffing van deszelfs vromissen doen
 „ vreezen, aan die geenen der Edelen, wel-
 „ ken de lust mogt bekruipen, om zich tot
 „ dwingeland optewerpen.

„ Hoemeer 't Volk het oog
 „ zal laten gaan over 't gedrag van ieder'
 „ bijzonder' Burger, zoo veel te meer zal on-
 „ ze vrijheid in veiligheid zijn, en zo veel te
 „ meer zal onze Regeeringsvorm in veiligheid
 „ zijn (2). ” De toepassing is gemakkelijk te
 maaken Zoon. Maar indien onder ons eens een
 andere *Coriolanus* opstond, en dat het Volk eische-
 te, dat dezelve voor hen terechtgesteld
 wierd, zouden wij een' *Valerius* hebben, om de
 zaak des Volks te bepleiten! Ja, Zoon, ik durf
 mij verzekeren, dat meer dan een deugdzaam
 Edelman den spreekstoel zoude beklimmen,
 om de oppermacht des Volks te erkennen!
 Maar zouden zij zulks met denzelfden goeden
 uitslag, als de Romeinsche Burgemeester doen,
 dit is iets, dat ik niet zou durven verzekeren; de-
 ze *Coriolanus* zoude, zoo hij in weezen was, on-
 der ons mischien een' hardnekkiger en 't Volk
 min genegen voorstander in de orde van onze
 Edelen vinden dan de trotsche Romein vond,
 die door eene openbaare snoodheid, zijn per-
 soonlijk geschil wilde wreeken met het vuur
 en het zwaard in Rome zelf te brengen, nadat
 hij genoodzaakt was geworden hetzelfde te ver-
 laaten, omdat hij de Hoogheid des Roomschen
 Volks had beledigd.

JONG.

(2) Histoire des Revolutions de la Republique de Rome par Mr. l'Abbé de VERTOT, Tom. I. 3me. Ed. a la Haye 1721. p. 138, 139--141.

JONG. Gij hebt mij eenige lessen over het *Stadhouderschap* beloofd, Vader, deze zo uitstekende waardigheid in ons Gemeenebest; ik brande van ongeduld, om van u zelve te leeren, 'wat het *Stadhouderschap* in ons Gemeenebest is; want ik meende, voor 'thouden van onze gesprekken altijd, dat de *Stadhouder* onze Vorst ware.

GRIJZ. Zulks is niet te verwonderen; het grootste gedeelte der *Vreemdelingen* kwaalijk onderricht aangaande onzen regeeringsvorm, hebben zulks gemeend en meenen zulks nog of ten minsten meenden zulks drie of vier jaaren geleeden, de gemeene man bij ons hondt zulks nog voor iets zekers, omdat in deze ongelukkige tijden laaggezielde wel onderriete ingezetenen van 't *Geemenebest*, die een zeker aanzien hebben, hun uiterste best doen, hem zulks meer en meer te doen gelooven.

JONG. Welke inzichten mogen die verachtelijke lieden hebben?

GRIJZ. Eigenbelang, heerschzucht, haat, wraakzucht, en trouweloosheid bestieren deze laage zielen. Deze werktuigen der willekeurige macht kruipen voor de voeten van de *Afgoden* der Fortuin, en om de gunst van deze te verwerven, offeren zij de kostelijkste rechten der *Vrijheid* aan haar op; deze verfoeielijke guiten maaken zelf openlijk genoeg aanhang en misleiden, onder een schoon-

schij-

schijnend uiterlijk voorkomen, 't gemeen, aan 'twelk zij de allergelukkigste dagen belooven, onder een bestier, 't welk zij als 't gelukkigste en 't meest met onzen Regeeringsvorm overeenkomende afmaalen. Ik zal u dan in ons eerstkomende gesprek, 't welk 't laatste over de *Burgerlijke Vrijheid* zal zijn, onderrichten, aangaande 't Stadhouderschap.

ZEVENDE SAMENSPRAAK.

*Over het STADHOUDERSCHAP,
met betrekking tot de Burgerlijke Vrijheid.*

GRIJZ. Wel, Zoon! hebt gij mijne les over het Stadhouderschap wel onthouden, zijt gij ter deeg bereid, om mij met duidelijkheid over deze gewichtige stof te antwoorden?

JONG. Ik vrees, Vader, dat mijn geheugen hier te kort zal schieten; deze stoffe is mij op zichzelve, en met betrekking tot de hachelijke omstandigheden, in welchen wij ons bevinden, zoo gewichtig voorgekomen, dat het wel zoude kunnen gebeuren, dat mijne eigen bedenkingen een gedeelte der uwen, welchen ik zoo juist en welgegrond vond hebben uitgewischt.

GRIJZ. Laaten wij eens zien: zeg mij wat is het Stadhouderschap?

JONG. Het Stadhouderschap is uit deszelfs aard en volgens zijne eerste instelling een burgerlijk amt, toevertrouwd aan een bijzonder lid
der

der Burgermaatschappij, welke hem machtigt, om uit naam der Hooge Overheid, het opzigt te hebben over het algemeen burgerlijk bestier, dat is te zeggen, te zorgen voor de slijpe handhaaving des rechts, als zijnde het Opperhoofd van 't rechts-bestier, voor de goede orde, de rust en 't algemeen welzijn van de streck, die door de Hooge Overheid zelve aan zijn rechtsgebied onderworpen is geworden.

GRIJZ. Is het Stadhouderschap dan eenvoudig eene Burgerlijke Waardigheid?

JONG. In deszelfs oorsprong, gelijk ook volgens deszelfs oorspronkelijke beteekening is het niets anders.

GRIJZ. Kan men het Stadhouderschap ook niet vergelijken bij het bestier van een bijzonder Gewest van een Rijk en zeggen, dat de Stadhouder niet anders is, dan een Bevelhebber door de Hooge Overheid in een bijzonder Gewest aangesteld, om diezelfde Hooge Overheid te verbeelden en om aldaar alleenlijk in haaren naam tewerktegaan?

JONG. Zonder twijfel, en dit is in zekere opzichten 't naauwkeurigste begrip, welk men van hetzelfde geeven kan.

GRIJZ. Wordt dus de Amtenaar, welken men bij ons Stadhouder noemt, in Frankrijk, bij voorbeeld, Gouverneur der Provintie genoemd?

JONG.

JONG. Ja; het is ten minste waarachtig, dat het Stadhouderschap, in deszelfs oorsprong, niet anders dan een enkel bevelhebberschap over een Gewest is.

GRIJZ. Zoudt gij in staat zijn, deze waarheid, welke het tegenwoordig van zoo veel aanbelang is, tegen de al te groote voorstanders van het Stadhouderschap en de vergrooters van deszelfs voorrechten, in een klaar daglicht te stellen, te bewijzen?

JONG. Niets komt mij zoo gemakkelijk voor.

GRIJZ. Zeg mij dan. 1. Wat de Stadhouders in deze Gewesten voor en onder de Graaven waren. 2. Wat zij na de stichting van 't Gemeenebest tot in den jaare 1747 geweest zijn. 3. Wat zij sedert den jaare 1747 tot op dezen tijd toe zijn. 4. Wat zij behoorden te zijn, om van eene weezenlijke nuttigheid voor 't Gemeenebest te zijn?

JONG. Zie daar een ruim veld, over de Stadhoudelijke Waardigheid te doorloopen: maar ik hoop, dat gij mij helpen zult, deze vier Tijdperken der Historie onzes lands te ontvouwen. Want ik bespeur, dat ik geen krachts genoeg hebbe, om eene aaneengeschakelde reden over deze gewichtige stof te voeren.

GRIJZ.

GRIJZ. Ik ben niet voorneemens u in eene zoo met distelen en doornen bezette loopbaan en in welke het zoo ligt is, van t rechte spoor afte dwaalen, aan u zelven overtelaaten. Tot welk een' tijd klimt de oorsprong van 't Stadhouderfchap in onze Gewesten op?

JONG. Men kan Letzelve brengen tot den tijd der verovering dezer landen door *Karel den Grooten*, dat is te zeggen, tot den tijd, dat onze echte voorouders van hunne Vrijheid werden beroofd, door dien heerschezuchtigen Keizer, welke ook daarvan alle de Volken, welken, hij aan zijne heerschappij onderwierp, beroofde.

GRIJZ. Heeft Karel de Grooten dan *Stadholders* in deze Gewesten aangesteld?

JONG. Ja; maar hij gaf hun den titel van Graaven, dat is te zeggen, Bestieters, Bevelhebbers.

GRIJZ. Maar, Zoon, verwacht gij niet verkeerdelijk de Graaven met de Stadhouders?

JONG. Ik verwar slechts de titels, maar niet den aart der amten, door deze titels beteekend wordende.

GRIJZ. Hoe! zijn dan de Graaven en de Stadhouders in onze oude Historie niet van elkander onderscheiden?

JONG. Zij waren zulks niet onder Karel den Grooten en onder zijne afkomelingen, zoo lange zij getrouwe onderdaanen hunner Vorsten

sten waren , maar zij waren zulks , wanneer zij van eenvoudige onderdaanen Oppervorsten werden ; dat is te zeggen , wanneer zij hun voordeel doende , met de uitgestrektheid der macht , welke de Oppervorsten hun hadden verleend , met het zeer groot aanzien , hetwelk zij verkreegen hadden , en met enige andere voor hunne heerschzucht niet minder gunstige omstandigheden , zich onafhankelijk verklaarden en zich goedwillig of met geweld voor Oppervorsten van een land , van 't welk zij alleenlijk Stadhouders , dat is te zeggen , Bevelhebbers , onder den naam van Graaven waren , deeden erkennen.

GRIJZ. Stelden deze oude Graaven , Oppervorsten geworden zijnde , Stadhouders aan , om hen in de streken , waar zij zelve geest verblijf hielden , te verbeelden ?

JONG. Het blijkt niet , dat de eerste oppermachtige Graaven , Stadhouders onder zich hebben aangesteld , of zoo zij 'er aanstelden , waren deze Amtenaaren niet zeer beroemd. Deze eerste oppermachtige Graaven waren in den beginne zeer klein , zij waren geduuriglijk onderling in oorlog ; zij hadden meest altijd geschillen met hunne Edelen , eindelijk men moet hen onder de twee eerste Huizen niet anders aanmerken , dan als kleine Dwingelanden , eeniglijk bezig met zich ten kosten van anderen te vergrooten.

— GRIJZ. Op welk tijdstip zijn de Stadhouders aanzienlijk geworden ?

JONG. Onder de twee laatste Huizen en bijzonderlijk onder de Graaven van 't Huis van Oostenrijk. Karel de Vijfde, het oppergebied over de Zeventien Gewesten der Nederlanden vereenigd hebbende, met de uitgestrekte Staaten, waarvan hij Oppervorst was, was genoodzaakt de Stadhouders te vermeerderen, om hem in de onderscheiden Gewesten te verbeelden; daarenboven had hij door de Stadhouders te vermeerderen, gelegenheid om de Grooten van 't land aan zich te verbinden, door hen met eene zoo aanzienlijke waardigheid te bekleeden; want de Grooten zijn altijd op waardigheden gezet, en zijn onverzaadelijk van eeramten.

GRIJZ. Wat waren dan de Stadhouders onder de Graaven en bijzonderlijk onder de Graaven, uit de twee laatste Huizen ?

JONG. Zij waren bijna 't geen, 'twelk de Graaven onder Karel den Grooten en zijne nakomelingen, Oppervorsten dezer Landen, waren, dat is te zeggen, dat de Stadhouder van een Gewest, of een Landstreek eigenlijk gesproken, *de Bewindsman van den Vorst*, zijn Verbeelder, zijn mond en zijn opperste Amtenaar in de handhaving van 't algemeen burgerlijk bestier van 't Gewest of van de Landstreeken, in welken hij, in den naam van den Vorst bevel voerde, was.

GRIJZ. Aan wien waren de Stadhouders van dien tijd rekenſchap van hun gedrag verſchuldigd?

JONG. Aan de Vorſten, even gelijk alle de onderdaanen, van den Staat.

GRIJZ. Dit ſpreekt van zelf. Merkt gij niets bijzonders omtrent de Stadhouders door de Graaven aangesteld, aan, hebben zij nooit tegen de meening of de bevelen van den Vorſt aangegaan?

JONG. Zij zouden zulks niet hebben durven beſtaan; en zoo zij 't zelve beſtaan hadden, zoude dit niet ongeſtraft zijn geſchied, ten minſte niet onder Karel den V.

GRIJZ. Maar ging Willem de I., Stadhouder van Holland, onder Filips den II., niet tegen den zin van dezen Dwingeland te werk, met het eerſt onder de hand bevorderen en naderhand openlijk voorſtaan en onderſteunen van den opſtand, welke aan de Zeven Vereenigde Geweſten de dierbaare *Vrijheid*, welke zij tegenwoordig meenen te bezitten, bezorgde?

JONG. Ja gewiſſelijk, maar ik merk aan, dat Willem de I., langen tijd de uiterlijkheden der gehoorzaamheid aan zijnen Vorſt behield, en dat hij zelf, ſchoon tegen den zin van den Vorſt tewerkgaande, betuigde alleenlijk tewerktegaan in naam van dienzelfden Vorſt. Eindelijk Willem de I., erkende in ſchijn de oppermacht van Filips,

tot op den oogenblik , op welken het Volk en de Steden zich onafhankelijk en vrij hadden verklaard.

GR IJZ. Waarom maakt gij deze aanmerking?

JONG. Om te bewijzen , dat het gezag van een' wettigen Vorst , door alle de onderdaanen van een' Staat , tot welk een' trap van verheffing zij ook mogen opgeklommen zijn , moet geëerbiedigd worden , zoo lange het Volk zich beschouwt als aan den Vorst onderworpen. Willem de I. moet hier allen in eer en aanzien verheveringezetenen van den Staat tot voorbeeld strekken , ten minste ten aanzien van de uiterlijke gehoorzaamheid , hij kan hun ook ten voorbeeld strekken , omtrent den ijver , dien hij deed blijken om het haatelijk juk van Filips te verbreeken. Hij bediende zich van zijn groot aanzien , om dit land van de slaavernij te verlossen , en hoedaanig ook zijne geheime oogmerken geweest mogen zijn , het is altijd zeker , dat hij roemruchtiglijk en krachtiglijk 't zijne tot het verdrijven des Dwingelands heeft toegebracht , indien hij naar de oppermacht heeft gestaan , men kan hem niet verwijten , zich met geweld meester van dezelve te hebben willen maaken. Hij is overleeden , met het vermoeden dat hij naar den troon stond , waarvan men Filips den II. hier te lande

afgestooten had , maar hij is niet in 't graf
gegaan met de schande , dat hij de aan den
laatsten Graaf ontweldigde Kroon , met
geweld op zijn eigen hoofd heeft willen
zetten.

GRIJZ. Was de macht der Stadhou-
ders , onder de Graaven , wel zeer uitge-
strekt ?

JONG. Dezelve had geen andere paalen
dan die , welken de Vorst zelf daaraan stelde ,
doch de Stadhouders eerbiedigden dezelve en
overschreedenze zelden , ten minste niet in zaa-
ken van 't grootste aanbelang.

GRIJZ. Wat was het Stadhouderschap terstond
na de stichting van 't Gemeenebest ?

JONG. Juist hetzelfde , hetwelk het onder
de Graaven was , wat de weezenlijke bezig-
heden van wethouderschap , en burgerlijk be-
stier aangaat ; maar de Stadhouder was *de*
Bewindsman van den Opperheer , deszelfs Ver-
beelder , deszelfs mond , niet meer in die
uitgestrektheid , als hij zulks onder de Graaven
was.

GRIJZ. Waarom niet ?

JONG. Omdat de Zeven Gewesten , zich ieder
in 't bijzonder , oppermachtig en van malkan-
der onafhankelijk hebbende verklaard , deze
zeven nieuwe Opperheeren in alles en over-
al , zichzelf verbeeldden ; zij waren zelve
ieder in hun Gewest hunne monden en gelastten
den Stadhouders niet meer hunnen wil te ver-

klaren, dewijl verscheiden Gewesten zonder Stadhouders bleeven.

GRIJZ. Het Stadhouderschap, werd dan na de oprichting van 't Gemeenebest een min gewichtig amt dan 't onder de Graaven geweest was?

JONG. Zoo is 't: want, indien men de Stadhouders denzelfden invloed in 't bestier der algemeene zaaken en dezelfde macht, die zij onder de Graaven hadden, had laten behouden, zou het werk der Vrijheid onvolmaakt gebleeven zijn.

GRIJZ. Gij wijkt van de waarheid onzer hedendaagse Historie af, Zoon, hebt gij dan vergeten, welk een' trap van gezag en macht Willem de I., Stadhouder van Holland en Zeeland, na het oprichten van 't Gemeenebest, bereikt heeft, het gezag, hetwelk hem toevertrouwd werd, kwam zeer na aan de Oppermacht?

JONG. Mij is niet onbewust, Vader, dat Willem de I., na de oprichting van 't Gemeenebest, in deze Gewesten duizendmaal machtiger is geweest, dan hij in hoedaanigheid van Stadhouder des Graafs geweest was. Doch ik heb niet vergeten 't geen dat gij mij gezegd hebt, dat men in Willem den I., zorgvuldiglijk twee zedelijke perfoonen onderscheiden moet, dien van enkelen Stadhouder en dien van *Herstelder, Wreker en Beschermer* van 's Lands Vrijheid. In zijne hoedaanigheid
van

van enkelen Stadhouder, had Willem niet anders dan een bepaald en aan de Hooge Overheid der bijzondere Gewesten zeer onderhorig gezag; even als de Stadhouder van Friesland en Groningen. In zijne tweede hoedanigheid kwam zijne macht en zijn gezag zeer nabij de oppermacht, niet alleenlijk in de afzonderlijke Gewesten van Holland en Zeeland, maar in alle de Zeven Gewesten van de Unie, vooral in de hachelijke tijden, en in welken 't Gebouw der Vrijheid nog wankelende op deszelfs grondslagen, dreigde in te storten en deed vreezen voor eene slaaverij, welke des te ondraagelijker zoude geweest zijn, omdat het juk van den verdreeven Vorst zich, uit hoofde van den haat en van de wraakzucht van een' om deszelfs onttrooning verbolgen Dwingeland, te zwaarder zoude hebben doen gevoelen.

GRIJZ. Werd dan Willem de I., bij ons zoo machtig niet uit hoofde zijner waardigheid van Stadhouder?

JONG. Neen; en het bewijs daarvan is klaar. Willem de I., is nooit Stadhouder van de *Unie* geweest; dewijl hij nooit de Stadhoudersschappen der Zeven Gewesten tefamen vereenigd bezeten heeft, en al had hij deszelfs tefamen vereenigd bezeten, zoude men nog niet kunnen zeggen, dat hij Stadhouder der *Unie* geweest ware, indien hij niet door

eene eenige en zelfde Acte van 't Bondgenootschap 't algemeene Stadhouderschap bekomen had. Ik zeg meer, en ik houde volgens uwe stelregelen staande, dat zelf tegenwoordig het Bondgenootschap, als zoodaanig aangemerkt, geen Stadhouders heeft, hoewel de Zeven Gewesten een' en denzelfden Stadhouders hebben.

GRIJZ. Deze stelling, zal nieuw schijnen, Zoon, en ik vrees, dat dezelve niet algemeenlijk zal worden toegestaan.

JONG. Het is geen nieuwe stelling, het is eene onbetwistbare staatkundige waarheid, en indien iemand dezelve betwisten wilde, zoude men hem maar hebben te wijzen, naar de zeven bijzondere Lastbrieven, welken de Zeven Gewesten aan de twee laatste Stadhouders gegeven hebben, om het Stadhouderschap van ieder Gewest in 't bijzonder, in dat Gewest zelf, te bedienen. De tegenwoordige Stadhouders, heeft geen algemeenen Lastbrief als Stadhouders, door de Gevolmachtigden der Zeven Gewesten ondertekend, hij heeft zeven afzonderlijke Lastbrieven, ieder' ondertekend door de Verbeelders van 't Gewest, hetwelk dien Lastbrief heeft gegeven; dat is te zeggen, dat 'er tegenwoordig zeven afzonderlijke Stadhouderschapen, op een en hetzelfde hoofd vereenigd, zijn, doch dat 'er geen algemeene Stadhouders

der der Unie is, omdat de Unie geen algemeen Lastbrief aangaande dit onderwerp gegeven heeft.

GR IJ Z. Gingen al 't gezag, van Willem den I., en al zijn invloed op de zaken van den Staat niet op zijne navolgers over?

JO NG. Neen: zijne Opvolgers hadden, wel is waar, bij ons niet veel minder machts, dan hij; maar dit onderscheid is 'er, dat zij tot dien trap van gezag, op welchen men hen gezien heeft, niet gekomen zijn, dan door looze treken en kuiperijen, en zelf door zekere stoutte daaden van geweld, welchen de Verbeelders des Volks, in plaats van krachtdaadiglijkte keertegaan, niet alleen stilzwijgend goedgekeurd, maar zelfs somtijds door de Stadhouders tot dezelfen te machtigen en hen daar toe te verzoeken, schandelijk ondersteund hebben. Daar Willem de I., de oefening van al zijn gezag bezat met bewilliging en dikwijls zelf op verzoek des Volks, welks afgod hij was.

GR IJ Z. Hebben dan de Opvolgers van Willem de I., somtijds de wezenlijke rechten des Stadhouderschaps overtreden?

JO NG. Fredrik Hendrik is de eenige, wien men dit verwijt met zoo veel grond, niet dan aan Maurits, zijn Broeder, en aan Willen den II. zijn Zoon, kan doen. In den grond zoo heerschzuchtig als zij, ging hij langzaam naar de opperste macht, het zij uit eerbied voor de Vrijheid, 't zij uit gebrek van

moed of stoutheid, het zij uit vreeze van niet te zullen slaagen; hij wachtte tot dat het Volk hem een volstrekt gezag opdroeg, naar 't welke hij haakte, maar 't welk hij zich niet met geweld dorst aanmaatigen. Zijne nauwe verbintenissen met Frankrijk, zijne al te blijkbaare verknochtheid aan die Mogendheid, zijne partijdigheid voor die Kroon, zelf na 't huwelijk van zijn' Zoon met eene Engelsche Prinses, waren een ware hinderpaal voor zijne vergrooting bij ons, omdat de onzen niet zoo gunstig omtrent de Fransche Heerschappij dachten dan hij; ook brachten de Algemeene Staaten altoos hinderpaalen in den weg aan eene volkomen goed verstandhouding, welke Frankrijk gaarne met ons zoude onderhouden hebben; eeniglijk, omdat Frederik Hendrik, voorgestaan door den Kardinaal de Richelieu, in 't vervolg zijn voordeel zoude hebben kunnen doen met deze opentlijke bescherming, indien men alle de samengevoegde oogmerken van den Prins en van den eersten Staatsdienaar des Konings van Frankrijk ondersteund hadde.

GRIJZ. Wat was dan 't Stadhouderschap waarlijk na de oprichting van 't Gemeenebest?

JONG. Het Stadhouderschap, na de oprichting van 't Gemeenebest, onafhankelijk van de waardigheden van Kapitein en Admiraal-Generaal beschouwd, was niet anders dan *eene waardigheid, welke hem, die met dezelve voorzien was,*

was, tusſchen het Volk en de Hooge Overheid plaatſe, om voor de belangen des Volks en voor de rechten der Hooge Overheid te waaken.

GRIJZ. Verklaar uw antwoord, Zoon, het is niet duidelijc genoeg.

JONG. Ik verſtaa daardoor, dat de Stadhouder als Stadhouder een Staatsdienaar is, welke door den Regeeringsvorm zelve recht heeft met dezelfs gezag tusſchenbeidetekomen, en zijne goede dienſten in'twerkteſtellen, wanneer de Hooge Overheid de rechten en de voorrechten des Volks zoude willen verkorten, of, wanneer 't Volk zich aan 't rechtvaardig en wettig gezag der Hooge Overheid zoude willen onttrekken; in deze gevallen, welke zeer zeldzaam zijn, moet de Stadhouder eerbiediglijk de Hooge Overheid waarſchuwwen, haar met nadruk haare verplichtingen, ten aanzien des Volks, voorhouden; en aan de andere zijde, moet hij het Volk wederhouden, en 't zelve, zoo veel in hem is, beletten tot oproeren en miterijen, welke 't vuur des burgerlijken oorlogs in den Staat ontfieeken, overteſlaan?

GRIJZ. Heeft de Stadhouder ook niet het recht van bemiddeling tusſchen de onderscheiden oppermachtige Geweſten der Unie?

JONG. Ja, en 't is hierin, dat hij meeft gelegenheid heeft, zijn gezag te oefenen; het ſchijnt zelfs, dat dit het voornaame oogmerk van 't Verbond der Unie geweest is. De zeven Ge-

westen hebben zoo verschillende en zelf zoo strij-
dige belangen, dat het ligt te voorzien ware, dat
zij zeer dikwijls onderwerpen van geschil on-
der malkanderen zouden hebben; het was
dan voorzichtig een' aanzienlijk' persoon in
den Staat te verkiezen, die door zijn aanzien
en het gezag, hetwelk men aan hem zoude
toevertrouwen, in staat was, om de geschif-
ten in 't vriendelijke en door den weg van
bemiddeling te doen eindigen, zonder deze
voorzorg zouden de Gewesten zich aan eeu-
wigduurende geschillen blootgesteld gezien heb-
ben, en 't algemeen welzijn van 't Gemeen-
tebest zoude er door geleden hebben.

GRIJZ. Is deze bemiddeling van den Stad-
houder altoos wel van kracht?

JONG. Zij behoorde zulks te zijn, zij is het
ook somtijds, doch zelden geweest.

GRIJZ. Waardoor komt dat?

JONG. De zeven Gewesten zich stijf en
sterk houdende aan hunne van elkander' on-
afhangelijke oppermacht, en volstrektelijk niets
omtrent deze onafhangelijkheid willende toe-
geeven, zoude 't gevaarlijk voor de Unie en
voor de gemeene rust zijn; het een of ander
derzelven te dwingen zich aan de uitspraak in
het geval, waarover men twistte, te onder-
werpen, en indien somtijds de Stadhouder ge-
machtigd is geworden, om geweld te gebruiken
tegen eenig gewest, 'twelk weigerde zich in
eenige opzichten, aan eene uitspraak tegen het-
zel-

zelve gedaan, te schikken; zoude het tegenwoordig gevaarlijk zijn tot dat uiterste te komen; daarenboven is 't onbetwistbaar, dat de Stadhouder alleenlijk 't recht van bemiddeling en overreding heeft.

GRIJZ. Geeft het IX art. van de *Unie van Utrecht* niet meer machts aan den Stadhouder dan gij aan denzelven geeft?

JONG. Neen; ik meen zelf, dat ik 'tzelve zeer gunstiglijk voor den Stadhouder heb uitgelegd, al 't gezag zijner verrichtingen vloet ganschelijk van de Staaten, welker Dienaar hij is, af. Dus bepaalt het Verbond van Unie zelf met de veelheid der Stadhouders toetelaaten en formeeljk vaststellen, dat in het geval, waarin de Stadhouder en de Raaden, welken men hem geeft, het niet konden eens worden over eene uitspraak, men eene andere vergadering, om 't voorgestelde geschil, verder te beslissen, zoude aanstellen.

GRIJZ. Heeft de Stadhouder niet het recht om in de Vergaderingen der Algemeene Staaten, voortstellen, al wat hij voor 't algemeen welzijn der Unie voordeeligst oordeelt?

JONG. Ja, ongetwijfeld; het is zelf zeer natuurlijk en zeer billijk, dat men veel acht slaa, op de voorstellen, welken hij met betrekking tot het welzijn van het Gemeenebest doet, doch hij heeft slechts het recht van voordraging en nooit dat van dwang. De
Al-

Algemeene Staaten, de bijzondere Staaten der Gewesten de Regeeringen der Steden zelve, in welken hij voorstellen betrekkelijk tot het algemeen of bijzonder welzijn, zoude mogen doen, hebben 't recht om zijne voorstellen te overweegen, te raadpleegen en een besluit te neemen, zoo over de aanneming, als over de bepaaling, of verwerping zijner voorstellen.

GRIJZ. Hebben de Stadhouders zich altijd met dit eenvoudig recht van voordracht, en bemiddeling, 't welk hun de Regeeringsvorm geeft, vergenoegd?

JONG. Neen, en vooral niet, zoo men 't zeggen mag, na de Verandering in de Regeering, in de jaaren 1747 en 1748 voorgevallen.

GRIJZ. Wat verstaat gij door de Verandering in de Regeering in de jaaren 1747 en 1748, voorgevallen?

JONG. Ik versta daardoor, dat in die jaaren, welke altijd een bijzonder tijdstip in onze Historie zullen uitmaaken, 't Stadhouderschap, zoo als ook de bediening van Kapitein- en Admiraal-Generaal, in den persoon van Willem den IV., en zijne nakomelingen voor eeuwig, zoo in de mannelijke als in de vrouwelijke linie, bij gebrek van de eerste, erfelijk verklaard wierde. Zie daar, 't welk ik eene Verandering, en eene zeer buitengewoone Verandering in de Regeering noem, waarvan onze nakomelingen, de bittere vruchten, welken zij

zij t'een' of t'ander' tijd, zal voortbrengen, wel zouden kunnen smaaken, God geeve, dat door deze verbaazende Verandering de voornaamste wortel onzer dierbaare Vrijheid niet moge afgesneden zijn!

GR IJZ. Gij zegt, dat sedert dien tijd de macht en 't gezag van 't Stadhouderschap tot zoodaanig een' trap zijn toegenomen, op welken zij nooit te vooren, zelf niet onder de Graaven zijn geweest.

JONG. Ik zeg nog meer; en ik houde staande, dat het Stadhoudelijke gezag tegenwoordig weinig minder dan 't oppergezag is.

GR IJZ. Is dit groot gezag, tot hetwelk de Stadhouder gekomen is, gegrond op een recht, hetwelk, sedert de Verandering van de jaaren 1747 en 1748, onbetwistbaar is geworden?

JONG. Neen waarlijk niet. Deze Verandering heeft niets anders gedaan, dan de misbruiken van 't Stadhoudelijke gezag te bevorderen, misbruiken, welken men had behooren te voorzien, misbruiken, welken men toen niet voorzag, of welken men voorziende, niet genoeg vreesde, of welken men vreezende, de zwakheid had te laten invoeren, misbruiken eindelijk, welken men tegenwoordig poogt te verhelpen, en welken het te vreezen is, dat men niet ganschelijk verhelpen zal, noch op eene wijze die vast
en

en duurzaam genoeg is om 's Lands Vrijheid te beveiligen.

GRIJZ. Welke zijn die misbruiken?

JONG. Zij zijn ontelbaar, zij openbaaren zich tegenwoordig op eene bekommerlijke wijze: de Stadhouder poogt dezelve, door derzelver niet betwiste bezit en genot, in voorrechten en rechten des Stadhouderschaps te herscheppen, en de Gewesten en vooral de Steden doen treffelijke poogingen om dezelve uitteroeien, en om wedertetreden in de oefening der rechten en voorrechten, zonder welken de *Burgerlijke Vrijheid* niet anders dan eene verzierung en eene schaduwe der Vrijheid is.

GRIJZ. Gaa over tot een verslag dezer misbruiken, onder de schaduwe van het erfelijk geworden Stadhouderschap gebaard.

JONG. Niet juist, omdat het Stadhouderschap erfelijk geworden is, hebben deze misbruiken wortel geschooten; maar omdat de amten van Kapitein en Admiraal-Generaal voor altoos met het Stadhouderschap zijn vereenigd. Ja deze drie uitsteekende amten voor altoos op een hoofd vereenigd, brengen malkanderen eene onderlinge hulp toe, tegen de *Burgerlijke Vrijheid*; het gezag aan de twee laatste verknocht, zet eene nieuwe kracht bij aan 't eenvoudiglich Stadhouderschap, en dit maakt op deszelfs beurt, het gezag der twee anderen nadrukkelijker en geduchter.

ter. De Stadhouder maakt aanspraaken, de Kapitein en Admiraal-Generaal, alle de macht van den Staat tot hunnen dienst hebbende, komen tot hulp van den Stadhouder, en kunnen, ingeval van tegenstand, hem nadrukkelijk ondersteunen; nu zullen bij ons de Stadhouder, de Kapitein en de Admiraal-Generaal, altijd eene lijn trekken, dewijl deze drie zedelijke perfoonen, sedert de vereeniging van deze drie erfelijke waardigheden, in 't Huis van Oranje, niet meer dan eenen weezenlijken persoon uitmaaken.

GRIJZ. Uw ijver voor de Vrijheid, vervoert u te ver van uw stuk, Zoon; gij vergeet de vraag, welke ik u omtrent de misbruiken, van het tegenwoordige Stadhouderfchap, gedaan heb.

JONG. Ik ga u voldoen, Vader; vergeef aan den ijver, welchen gij zelf mij ingeboezemd hebt, de afdwaaling, die dezelve mij heeft doen doen, indien 't eene afdwaaling is, in deze hachelijke tijden, het gevaar, waaraan men 's Lands Vrijheid blootgesteld heeft, met lievendige verwen wederom afstemaalen. Zie hier dan een gedeelte dezer beklagelijke misbruiken.

De bijna algemeene Benoeming tot de Regeeringen en Wethouderschappen der Steden, de Benoeming tot de voordeeligste en aanzienlijkste burgerlijke Amten, de Aanbevelingen of Aanprijzingen tot de aanmer-

kelijkste Commissien der Gewesten, tot groote zaaken; een buitengewoone en met de Vrijheid van stemmen niet gepaard gaan kunnende invloed op de besluiten der Steden en op die der Gewesten; in een woord, de Stadhouder is door de voorrechten, welken men hem filzwijgende heeft toegestaan, en door die, welken hij zich heeft aangemaatigd, bij ons bijna het oenige beweegrad geworden, naar welks zin, alle de zaaken van Staat, alle de zaaken der afzonderlijke Gewesten, en alle de zaaken der bijzondere Steden, verhandeld, vastgesteld en beslooten worden: 'er ontbreekt tegenwoordig aan den Stadhouder, Kapiteinen en Admiraal-Generaal, niet anders dan de naam van Oppervorst; want hij heeft 'er al 't gezag van, indien de misbruiken van zijne macht niet krachtdaadiglijk verholpen worden.

GRIJZ. Hoe kan de Stadhouder 't oog over alles laten gaan en van alles onderrecht worden?

JONG. De Stadhouder heeft zich 't recht aangemaatigd, om in bijna alle Steden *Onder- Stadhouders* aantestellen; en deze zoo door eigen belang als verkeerden roem aan zijne belangen toegedaane schepselen, oefenen daar onder zijn' naam een trotsch en bijna willekeurig gezag.

GRIJZ. Wie zijn die *Onder- Stadhouders*?

JONG. Ik moet tot schande van de Wet-
houderſchap zeggen, dat deze menſchen alle
Regenten der Steden, voor 't grootſte ge-
deelte, Burgemeesteren zijn, welke zich meer
ſchijnen te kittelen met den weinig tot eere
ſtrekkenden titel van *Onder - Stadhouder*, dan
met den heerlijkſten titel, naar welken een
oprecht Ingezeten van een Gemeenebeſt kan
ſtaan, dien van Vader des Volks.

GRIJZ. Meent gij dan, dat men 't Burge-
meesterschap, oneer aandoet met het aannee-
men van eene bediening van *Onder - Stadhou-
der*?

JONG. Ik meen zulks, en ieder verſtandig
mensch, moet 'er van overtuigd zijn. Een
Burgemeester gaat te werk uit naam des Volks,
dat is te zeggen, uit naam der Hooge Over-
heid, hij is dezelfs mond, hij is dezelfs
gevolmachtigde; hij is de natuurlijke Bewaar-
der, Beſchermer en Wreeker van dezelfs
Vrijheid; een *Onder - Stadhouder* is, op zijn
hoogſt, niet meer dan de onderdaanige Die-
naar van den uitſteekenden Dienaar van 't Ge-
meenebeſt, hij verbeeldt een' bijzonder' mensch,
die geen 't minſte recht heeft, van zich te
doen verbeelden; in een woord, de hoedaa-
nigheid van Burgemeester ſtelt hem, die met
dezelve bekleed is, met de Hooge Overheid
gelijk, en de hoedaanigheid van *Onder-
Stadhouder*, ſtelt hem, die dezelve heeft wil-
len aanneemen, gelijk met de Dienaaren des

Stadhouders. De Burgemeesteren van Romeen hadden een veel edeler denkbeeld van hunne waardigheid, zij stelden zich met de Koningen gelijk, door als gelijken met hen te handelen, en in de sehoone dagen van 't Roomsche Gemeenebest, zoude niemand van hun de Stadhouder van Augustus, van Syllá of van Cesar hebben willen zijn.

GRIJZ Waarom meent gij, dat het Burgemeesterschap oneer aangedaan wordt, door de bediening van Onder-Stadhouder?

JONG. Omdat het onmogelijk is, de plichten van het Burgemeesterschap en de verplichtingen, welken de Onder-Stadhouder, wanneer hij zijne bediening aanneemt, zich oplegt, te volbrengen. De Burgemeester, zelf van een klein Dorpjen, is de Handhaaver der rechten van de Hooge Overheid, hij is de Schildwacht der Vrijheid; de Onder-Stadhouder is de Aanbrenger des Stadhouders en moet uit hoofde zijner bediening voor de belangen van hem, dien hij verbeeldt, waaken, aan de eene zijde moer hij de schrik van den Overweldiger der rechten des Volks zijn, en aan de andere zijde, moet hij de overweldiging van de rechten der Regeering, welke alleenlijk de rechten des Volks zijn, begunstigen.

GRIJZ. Maar, Zoon, alle die Voorrechten, welken de Stadhouder tegenwoordig zich toecigent, en die gij *misbruiken* noemt, zijn,

zoo 't schijnt, gegrond op Reglementen der Steden en der Gewesten gemaakt, of voor de verandering van de jaaren 1747 en 1748, of na dit ongelukkig tijdstip?

JONG. 1. Het is den Stadhouder onmogelijk, alle die zoogenaamde Voorrechten te bewijzen door Reglementen, 't zij voor de jaaren 1747 en 1748, 't zij na dien tijd gemaakt, hij kan voor 't grootste gedeelte niets voortbrengen, dan een gebruik, hetwelk door het verloop des tijds slechts 't misbruik grooter gemaakt heeft, wel verre van 't zelve te wettigen. 2. De meeste dier Reglementen, waarop hij zich nu beroept, zijn slechts gemaakt voor een' tijd, en alleenlijk tot dat men andere Reglementen zoude maaken. 3. Alle die Reglementen gemaakt, om aan den Stadhouder Voorrechten voor een' tijd toe te staan, zijn gemaakt, in onrustige of ten minste in kommerlijke en lachelijke tijden, welke vorderden, dat men deze, voor een' tijd gebruikte, voorzorgen name. 4. De Stadhouder heeft voor zich geen anderen deugdelijken en onbetwistbaaren titel, dan 't authentieke Verbond van Unie en 't Besluit, hetwelk het Stadhouderschap in zijn Huis erfelijk verklaart, alle andere stukken moeten niet anders aangemerkt worden dan voor een' tijd de onvervreemdelijke Voorrechten der Gewesten, welke alleenlijk die des Volks zijn, opschor-

tende. 5. De Gewesten en Steden, welke gemeend hebben bevoegd te zijn, de grondwet van den Staat, door de Unie ingevoerd, te veranderen, met door nieuwe vergunningen de Voorrechten des Stadhouderschaps uitbreiden, kunnen met hetzelfde recht het Stadhouderschap tot de oorspronkelijke bezigheden van deze waardigheid, en den Stadhouder brengen tot de Voorrechten, welken de grondwet van den Staat hem toestaat, 'er was niet minder dan eene opperste macht noodig om de grondwet te veranderen, en men moet toestaan, dat de opperste macht, ten minste recht heeft, om alles weder in orde te schikken en 't algemeen bestier weder op dien voet te brengen, welken de grondwet van den Staat voorschrijft. Wat zoude de Hooge Overheid zijn, indien zij 't recht niet had, om de misbruiken, welke in 't algemeen bestier ingesloopen zijn, te doen ophouden, en wat zoude de Burgerlijke Vrijheid zijn, indien zij door Reglementen, voor een' tijd gemaakt, en welke de nood der omstandigheden hebben moeten voortbrengen, om dezelve aan grooter gevaaren te onttrekken, bepaald wierde! Zoude een Oppergezaghebber bij de Romeinen, welke gedurende den tijd zijns Oppergezagheberschaps een waar willekeurig Opperreger was, zich, uit kracht van 't Raadsbesluit, hetwelk hem het oppergezag toevertrouwde, kunnen hebben bevoegd-

ach.

achten, om de oppermacht tot zijn' dood toe te behouden? Dus is het ook gelegen met het grootste gedeelte der Reglementen, opwelken de Stadhouder zich tegenwoordig beroept.

GRIJZ. Maar, Zoon, zijn deze misbruiken, wel zoo strijdig met de Vrijheid, als gij beweert?

JONG. Wel, Vader! men heeft, om zich daar van te overtuigen, slechts de onderscheiden brieven te leezen, welken de Stadhouder aan de Steden en zelf aan de oppermachtige Staaten der Gewesten heeft geschreeven; men zoude zeggen, dat die Vorst tegen zijne onderdaanen spreekt, als hij tegen zijne Heeren en Meesters spreekt. De Brief aan de Staaten van Zeeland den 27 Jan. 1784 en die aan de Staaten van Friesland den 29 April 1783 geschreeven, strekken ten bewijze van 't geen ik zegge; men kan dezelve niet leezen, zonder het sterk geroep der Vrijheid in 't binnenste van 't patriottische hart te hooren. *Heeft men mij dus aan de bescheidenheid des Stadhouders overgelaten, roept deze Dochter der Natuur uit, zal men dan niets doen, om mij weder in mijne ouden luister te herstellen! Zal ik dan de speelpop, van de eigenzinnigheid der willekeurige macht en volstrekte Heerschappij worden!*

GRIJZ. Bij welke gelegenheid is deze meesterachtige brief aan de oppermachtige Staaten van Zeeland geschreeven?

JONG. Bij gelegenheid van een Besluit door dit Gewest genomen, om 't *Krijgs-rechtsgebied*, heimelijk in den Staat ingevoerd, afte-schaffen en alle de Krijgslieden, in alle zaaken, welke niet *louterlijk Krijgszaken* zijn, aan den burgerlijken Rechter der plaatsen, onder welken zij behooren, en ter laatstcr aanleg aan 't Opper-Gerechthof van 't Gewest te onderwerpen.

GRIJZ. Hebben de Staaten van Zeeland zich, gelijk zij behoorden, gevoelig getoond over de belediging hunner oppermacht aangedaan?

JONG. Ja, en deze reize hebben zij den Stadhouder op de duidlijkste en onbewimpeldste wijze geantwoord. Hun cener Hooge Overheid waarlijk betaamend gedrag, verdient in deze gelegenheid, de grootste lofspraaken; zij spreken tegen hem als meesters, en als meesters, die zich beledigd achten door misgripen, welken de Stadhouder zich omtrent hen veroorloofd heeft.

GRIJZ. Hadden de Staaten van Zeeland tot dit tijdstip gewacht, om over de trotschheid des Stadhouders ten hunnen aanzien te klagen?

JONG. Neen; reeds in de laatste dagen der maand Julij 1782, hadden deze Staaten een brief in de sterkste, en nadrukkelijkste bewoordingen aan den Stadhouder geschreeven, zij hadden dezen brief aan de Algemeene Staaten gezonden, zij hadden denzelven ook tot een' chr-

circulairen brief aan alle de Geweesten gemaakt, om a s het ware, hunne Mede-Opper machten te waarschuwen op haare hoede, te zijn, door haar de rechtmaatige klachten medetedeelen, welken zij hadden intebrengeu over de kennelijke verachting, welke de Stadhouder toonde voor hun gezag, als zich niet verwaardigende een brief, welken zij hem over eene der gewichtigste zaaken geschreeven hadden, te beantwoorden.

GRIJZ. Dit is genoeg, Zoon, over de misbruiken van het tegenwoordige Stadhouderchap. Haalen-wij de gordijn voor het tafereel der rampen, zoo bedroevende, als zij ontcerende zijn voor een Volk, hetwelk zich beroemt op eene vrijheid, die hetzelfde niet weet te behouden. Keeren-wij onze oogen af van dit droevig en naar tooneel. Laaten-wij eens zien, wat het Stadhouderchap behoorde te zijn, om waarlijk nuttig voor het Gemeenebest te zijn. Maar zeg mij voor af, wat men door *Stadhouderlijke Regeeringsvorm* verstaat.

JONG. *Stadhouderlijke Regeeringsvorm*, Vader! Ik weet volstrektelijk niet wat zulks beteekene. Ik twijfel zelf of de uitvinders van dezen nieuwen Regeeringsvorm wel in staat zijn, om denzelven te bepaalen. Ik vind deze uitdrukking, in onze dagen door de schandelijkste vleierij gebaard, nergens in onze Historie.

GRIJZ. Is onze Regeeringsvorm dan niet *Stadhouderlijk*?

JONG. Dezelve heeft zulks nooit geweest, is 't ook nog niet, en ik vlei mij, dat hij het nooit zal zijn. Onze Regeeringsvorm is *de Regeeringsvorm van een' vrijen en onafhangelijken Staat*, en indien dezelve *Stadhouderlijk* was, zoude dezelve niet meer de *Regeeringsvorm van een Vrijen Staat* zijn, om dat hij eenhoofdig zoude zijn, dewijl hij een Opperhoofd zoude hebben.

GRIJZ. De Unie van Utrecht spreekt echter van een' Stadhouder, en zij geeft, gelijk als wij, wat hooger hebben aangemerkt, aan hem rechten en voorrechten!

JONG. Ik itaa dit toe, maar de Unie van Utrecht spreekt 'er van als van een' Staatsdienaar, welken zij aan 't Gemeenebest geeft, en als van een' Dienaar van den Staat. De Unie zelfs spreekt niet van hem als van een' voor 't Gemeenebest noodzaakelijken Dienaar, omdat zij niet een' eenigen en zelfden Stadhouder voor 't gansche Gemeenebest aanstelt, en dat zij niet zegt, dat het Gemeenebest nooit geen Stadhouder zal kunnen ontbeeren, 't geen zij van den Stadhouder bepaalt, moet alleenlijk verstaan worden van de Stadhouders der Gewesten, als zij zullen goedvinden 'er een' te hebben. Dus is, volgens de Unie zelve, de Stadhouder niet anders dan een louter *toevallig* en niet volstrektelijk noodzaakelijk Staats-

Staatsdienaar van een Gewest, en dit is zoo waarachtig, dat verscheiden Gewesten, onder anderen Holland, het aanmerkeliĳste van allen, lange jaaren achtereen geen Stadhouder gehad hebben; indien nu onze Regeeringsvorm *Stadhouderlijk* was, zoude de Unie, of ten minste de Gewesten der Unie, ieder in 't bijzonder, nooit zonder Stadhouder of Stadhouders hebben kunnen zijn, zonder den Regeeringsvorm eene doodelijke wonde toetebrengeu, wat zeg ik, zonder dien te vernietigen.

GRIJZ. Dit schijnt onbetwifbaar, voor zoo veel aangaat al den tijd, die 't jaar 1747 is voorgegaan. Maar kunt gij bewijzen, dat onze Regeeringsvorm nadien tijd niet *Stadhouderlijk* geworden is?

JONG. Even gemakkelijk en met dezelfde klaarheid. 1. Is door de Verandering der Regeering van 't jaar 1747, de Unie van Utrecht niet tenietgedaan, en men heeft verstaan dezelve in haar geheel te laten bestaan, zij is zelf niet weezenlijk van aart veranderd; dus is het Verbond der Unie van Utrecht nog tegenwoordig, even gelijk als dezelve voor 't jaar 1747 was, de grondslag van onzen Regeeringsvorm. 2. Wanneer men 't Stadhouderschap *eenig* en erfelijk gemaakt heeft, heeft men niet begreepen, deszelfs aart te veranderen; het moet dan tegenwoordig, voor zoo veel de macht en 't gezag belangt, niet anders zijn, dan 't geen, 'twelk

't uit deszelfs aart, uit kracht van 't Verbond der Unie van Utrecht, was. 3. Het Stadhouderschap is het Stadhouderschap der Unie niet geworden, gelijk ik boven heb aange- toond. 4. De hoedaanigheid van erfelijk te zijn, is een bloot voorrecht, gevoegd bij die, welke het reeds had; deze *erfelijke hoedaanigheid* is in ieder der zeven Gewesten eene grondwet der Regeering geworden, maar zij heeft niets gevoegd bij 't wezenlijk gezag van 't Stadhouderschap, noch bij deszelfs wezenlijke hoedaanigheid, welke hierin be- staat, dat zij den Stadhouder tot een' voornaam Staatsdienaar in ieder der zeven Gewesten maakt, het erfelijk recht des Stadhouder- schaps is louter eene bijkomst van eer en niet anders. Men moet zorgvuldiglijk de rechten van louter eeraandoening van de rechten van macht en oppergezag onderschei- den; de laatste behooren waarlijk tot de Grondwetten der Regeering; doch alleenlijk met opzicht tot de Hooge Overheid, de eer- ste kunnen zulks zijn ten aanzien van een' onderdaan, wanneer de Hooge Overheid hem dezelve voor altoos, zoo voor hem, als voor zijne afkömelingen toestaat. Doch de eeraandoeningen, hoewel erfelijk, zijn nooit anders dan eeraandoeningen, nu bestaat een Regeeringsvórm niet in rechten van loutere eeraandoening, de rechten van macht en op- pergezag, maaken deszelfs kracht uit, en de

an-

andere zetten denzelven slechts meer praal, majesteit en luister bij.

GRIJZ. Ik ben nog niet overtuigd; kunt gij ontkennen, dat de oorspronkelijke rechten aan 't Stadhouderschap bij 't Verbond van Unie gegeven, niet tot de Grondwetten der Regeering hebben begonnen te behooren, dewijl men tegenwoordig den Stadhouder, niet zonder onrechtvaardigheid, van dezelve kan berooven, ten minste niet, buiten eene welbewezen misdaad?

JONG. Ik kan niet ontkennen, dat sedert, dat het Stadhouderschap erfelijk gemaakt is, de voorrechten des Stadhouders nimmer hebben begonnen tot de Grondwetten der Regeering te behooren, in een' zeer algemeenen en ik durf zeggen, zeer oneigenlijken zin, dat is te zeggen, dat de Stadhouder, uit krachte der zeven besluiten van *erfelijk verklaring*, welken hij van de zeven Gewesten bekomen heeft, hij en zijne Afkomingen 't recht hebben, om voor altijd dezelve voorrechten, te wooren slechts voor 't leeven des Stadhouders, aan hunne waardigheid verknocht, te bezitten; men weet, dat in alle welingerichte Staaten, en vooral in een' Vrijen Staat, Staatsdienaaren noodig zijn, die uit naam der Hooge Overheid tewerkgaan, omdat de Hooge Overheid niet alles door zichzelf kan verrichten; dus is de Stadhouder van een'

een' maar voor een' tijd dienend Saatsdienaar, een' altoosduurend Staatsdienaar van 't Gemeenebest, in zijne nakomelingschap, geworden; doch hij is altijd Staatsdienaar, dat is te zeggen; Dienaar der Zeven Oppermachtige Gewesten; nu is 't met de woorden speelen, als men zegt, dat de oefening der waardigheden, in een' Staat, tot de grondwetten der Regeering behooren.

GRIZ. Heeft dan de erfelijke opvolging tot het Stadhouderschap onzen Regeeringsvorm niet *Stadhouderslijk* gemaakt?

JONG. Neen, niet in een' eigenlijken en waaren zin; want om te kunnen zeggen, dat de Regeeringsvorm Stadhouderslijk is; zoude de Stadhouder in zijn' eigen en afzonderlijken naam, zijn amt als *Stadhouder* moeten oefenen, en als bezittende een deel van 't oppergezag, onderscheiden en afgezonderd van 't deel van 't gezag, 'twelk de Hooge Overheid voor zichzelve heeft behouden. Gelijk in Engeland, bij voorbeeld, het Koninklijk gezag, waarlijk tot den Regeeringsvorm behoort, dewijl de Koning aldaar in zijn' eigen en afzonderlijken naam, een gedeelte van 't oppergezag, hetwelk de Regeeringsvorm hem geeft, oefent; een gedeelte wel degelijk onderscheiden van dat, hetwelk de beide Kamers van 't Britsche

Par-

Parlement bezitten. Welk mensch van gezonde hersenen, die een weinig kennis van onzen Regeeringsvorm heeft, zal staande houden, dat de Stadhouder, met betrekking tot ons Gemeenebest, is, 't geen de Koning van Groot - Brittannie, met opzicht tot het Engelsche Gemeenebest is? Zie hier nog een bewijs, zonder tegenspraak, van de stelling, welke ik beweere. De amten van Kapitein- en Admiraal - Generaal, zijn even als 't Stadhouderschap erfelijk verklaard, waarom zegt men dan niet, dat onze Regeeringsvorm een *Krijgs - Regeeringsvorm* is geworden? Want eindelijk, indien 't recht van erfelijke opvolging tot het Stadhouderschap, onzen Regeeringsvorm Stadhouderlijk maakte, zoo zoude dit zelfde recht 'er een' *Krijgs - Regeeringsvorm* van maaken; want de Kapitein - en Admiraal - Generaal, heeft de beschikking over al onze Krijgsmacht; men moet nooit uit het oog verliezen, dat de uitsteekende waardigheden van een' Staat, het zij dezelve erfelijk zijn of niet, slechts een noodzaakelijk gevolg van den Regeeringsvorm zijn, welke zonder die waardigheden niet zoude kunnen bestaan, dat de onderdaanen, welke met dezelve bekleed zijn, altijd onderdaanen en Dienaaren van den Staat blijven; en dat het gezag, hetwelk hun toevertrouwd geworden is, van de Hoogen

Over-

Overheid afvloeit, uit welker naam, zij 'tzelve oefenen.

GRIJZ. Kan men zeggen, dat de Stadhouder, Kapitein - en Admiraal - Generaal, *het Uitsteekend Hoofd van 't Gemeenebest* is?

JONG. Neen, indien hij 't uitsteekend hoofd was, zou hij voorzitten in de Hoogste Vergadering van 't Land, dat is, in de Vergadering der Algemeene Staaten of ten minste in de Vergaderingen der Staaten der bijzondere Gewesten; nu heeft hij nooit beweerd dit recht te hebben. De Doge van Venetië is het uitsteekend Hoofd van 't Gemeenebest van Venetië; doch men moet bekennen, dat 'er een zeer groot verschil is, tusfchen de waardigheid van Doge en die van Stadhouder. De Stadhouder heeft zelf niet eens recht van zitting in de Vergadering der Algemeene Staaten, en indien hij fomtijds in dezelve komt, geschiedt zulks alleenlijk om 'er voorstellen, betrekkelijk tot het algemeen welzijn en tot den roem van 't Gemeenebest, te doen. Deze voordrachten of voorstellen gedaan zijnde, hebben de Algemeene Staaten recht hem te verzoeken henenetegaan, ten einde zij, in zijn afweezen, over zijne voordrachten kunnen raadpleegen en op dezelve zoodaanig acht slaan, als zij gevoegelijkt zullen oordeelen, want

want de Stadhouder heeft zelf geen raadgevende, maar alleen eene raadgevende stem, in de Vergadering der Algemeene Staaten, wanneer deze deszelfs raad wel willen inneemen, twelk ten aanzien van hooge amten, meest altijd of bijna altijd geschiedt, doch zijn gevoelen maakt geen wet, men volgt hetzelfde of men gaat 'er van af, zoo als men 't meest met het nut van 't Gemeenebest oordeelt, overeentekomen. De Prins van Oranje is, alleenlijk 't uitsteekend Hoofd, van alle onze Krijgsbenden, in hoedaanigheid van Kapitein- en Admiraal-Generaal van 't Gemeenebest.

GRIJZ. Maar zit de Stadhouder niet voor in den Raad van Staate en alle andere Generaliteits-Vergaderingen?

JONG. Ja; maar hij zit in dezelve slechts voor, als Gemachtigde der Hooge Overheid, welke vertrouwen genoeg in hem stelt, om zich door hem te doen verbeelden; hij gaat hier even als overal elders tewerk, in hoedaanigheid van Amtenaar en Dienaar van den Staat. Een onwederspreekelijk bewijs, dat hij niet anders is, is dat hij als Kapitein- en Admiraal-Generaal, eene wedde van de Generaliteit, en als Stadhouder, eene wedde van ieder bijzonder Gewest trekt, omdat hij in die hoedaanigheid de bijzondere Dienaar van ieder derzelve is en omdat hij uithoofde van de twee andere amten de Die-

naar van 't saamverbonden lichaam der Unie is. De wedden onderstellen een' Dienaar, en niet een uitstekend Hoofd van een' Staat.

GRIJZ. Wie is dan het uitstekend Hoofd van het Gemeenebest?

JONG. Naauwkeuriglijk gesproken; heeft het Gemeenebest geen uitstekend Hoofd, echter kan men in een' zekeren zin zeggen, dat de Voorzitter van de Week in de Vergadering der Algemeene Staaten het uitstekend Hoofd van 't Gemeenebest is; hoewel eigenlijk gesproken, het uitstekend Hoofd van 't Gemeenebest bij ons een zedelijk, een onzichtbaar weezen is, even als de Hooge Overheid.

GRIJZ. Is de Stadhouder, een integreerend Lid, van de Oppermacht?

JONG. Ja, in zijne hoedaanigheid van eersten Edelen der Gewesten, welke hem deze eer hebben opgedraagen, doch niet in zijne hoedaanigheid van Stadhouder, hij stemt alleen in zijne hoedaanigheid van eersten Edelen, in de Vergaderingen der Staaten, van de Gewesten, 't zij door zichzelven of door zijn' Verbeeld, zoo als in Zeeland, dus is niet de Stadhouder, maar Z. D. H. Mijn Heer de Prins van Oranje, een integreerend Lid van den Oppermacht, die zulks op dezelfde wijze is, als alle de Edelen, de Vergadering der Ridderfchap uitmaakende 't zelve zijn, en deze zijn 't even als de

Afgevaardigden der Steden in de Vergaderingen der Staaten der Gewesten, welke op hunne beurt, het niet anders zijn, dan gelijk de Raaden of Vroedschappen der bijzondere Steden, slem hebbende in de Vergaderingen der Staaten, haarer Gewesten.

GRIJZ. Gaan - wij nu over tot het Stadhouderschap op zich zelf, en zeg mij, wat hetzelfde behoorde te zijn, om tot het welzijn en den roem, van 't Gemeenebest medetewerken?

JONG. Mijn antwoord is eenvoudig, de Stadhouders behoorden gezags genoeg te hebben, om de misbruiken te kunnen verbeteren, welke in alle en nog veel bijzonderlijker in de vrije Staaten, insluipen, omdat het gezag in dezelven te veel verdeeld is, en hij behoorden geen gezag genoeg te hebben, om zich onafhankelijk van de Hooge Overheid te maaken, in de bediening van zijn amt, dit is klaarblijkelijk het oogmerk, hetwelk de Opstellers van onzen Regeeringsvorm, zich schijnen voorgesteld te hebben.

GRIJZ. Verklaar uw antwoord nader.

JONG. De Stadhouders moet Middelaar tuschen 't Volk en de Regenten zijn; hij moet macht hebben, den Wethouders de verplichting voortehouden, waarin zij zijn, om het Volk als Vaders en als Broeders

te handelen, zoo het mogt komen te gebeuren, dat zij de gewijde plichten hunner amten kwamen te vergeeten, en dat zij tot eene niet te verdedigen en met de vrijheid des Volks strijdende Adelregeering, oversloegen; indien zijne vermaningen in den wind gelsaagen wierden, en de Wethouders zich boven alle regelen van rechtvaardigheid en billijkheid achtten te zijn; moest hij, na nutteloos alle middelen van zachtheid en overreding, onttrent de hardnekkigen in 't werk gesteld te hebben, door 't klaagende en beledigde Volk gemachtigd worden, in den naam van dat Volk tewerktegaan, en zoodaanige kracht-daadige maatregelen te neemen, welke hem 't geschikteste zoude voorkomen, om 't gezag van 't beledigde Volk te doen eerbiedigen, door hem of hen van de Wethouderschap te ontzetten, welke door hunne onrechtvaardigheden en hunne halfsterrigheid de schande van uit de Regeering gezet te worden, verdiend mogten hebben; indien de Mederegenten van den kwaaddoender hardnekkig bleeven weigeren, hem zelve uit hun midden te jaagen; de Stadhouder moest gemachtigd zijn, om te waaken, dat de voorrechten der Burgeren, hunne goederen, hunne eer, en hunne Burgerlijke Vrijheid niet met voeten worden getreden, door bijzondere Regenten, welke misbruik zouden kunnen maaken van 't aanzien, 'twelk hunne waardigheid hun geeft,

geeft, om den Burger te trotseeren, en mishandelen, zijnde deze altijd al te zwak tegen zijn Regent, welke gewoonlijk Rechter en Partij in zijne eigen zaak wordt.

GRIJZ. Bepaalt gij daartoe al 't gezag des Stadhouders, ten aanzien, der bijzondere Wethouders der Steden, Vlekken en Dorpen?

JONG. Neen: de Stadhouder moest, dunkt mij, een rechtsfreesch opzicht en een taamelijk uitgestrekt gezag hebben, over de Bailliuwen, Drosfaarden en over alle de groote Amtenaaren der Zeven Gewesten, aan welken de Hooge Overheid, amten van gewicht, om op 't platte land geoeffend te worden, toevertrouwt. Welke knevelarijen, welke daaden van gezag, welke onrechtvaardigheden, veroorlooven zich die bloedzuigers niet in de streken, in welken zij bijna altijd als willekeurige Opperheerschers regeeren! De Stadhouder behoorde machttehebben, om dezelve voor zich te daagen, wanneer bij hem welgegronde klachten over hun gedrag werden ingebracht; men moest hem de macht geeven, de allernaauwkeurigste naspeuringen te doen, over de wijze, op welken zij hunne amten bedienen, en in geval men hen aan misdrijven schuldig vond, hen te verklaren, te zijn vervallen van hunne amten, enze te verwijzen, in eene boete, geevenredigd aan de begaane onrecht-

vaardigheid, ten behoeve van hem of hun; welke de slachtoffers der roofzucht en wreedheid der Bailliuwen geweest waren. Behoudens 't gezag der Hooge Overheid, welke in Hoofdmisdaden, hun geding meest laaten opmaaken.

GRIJZ. Behoorde de Stadhouders ook niet kennis te neemen van de verschillen, welke somtijds tusfchen 't eene Gewest en 't andere en zelf tusfchen de eene Stad en de andere ontstaan?

JONG. Ja, zonder twijfel, en wij hebben reeds gezegd, dat het Verbond der Unie van Utrecht, hem bijzonderlijk tot deze bemiddeling, voor hem een eer, en van zeer veel belang voor het onderhouden der eendracht, tusfchen de Bondgenooten machtigde. Nog moet men opmerken, dat dit vermaarde Verbond van Unie, klaarblijkelijk meer dan eenen Stadhouders onderftelt, en 't zij in 't voorbijgaan gezegd, deze meerderheid van Stadhouders in 't Gemeenebest, als altijddurende bij de oorspronkelijke grondwet onderfteld, bewijft, dat het Gemeenebest, nooit begreepen heeft, zich een uitftekend Hoofd in den perfoon des Stadhouders te geeven.

GRIJZ. Maar zoude het niet goed zijn, den Stadhouders een' kleinen uitgekipten raad te geeven, welke de oefening van dit voornaam gedeelte van 't gezag, 'twelk de

Hoo-

Hooge Overheid hem toevertrouwt, bestierde?

JONG. Deze wijze voorzorge is onvermijdelijk. Hoe groot ook de bekwaamheden van een' mensch mogen zijn, hoe groot ook zijne oprechtheid moge zijn, hij is niet zeker van zich niet te kunnen bedriegen en onvoorzichtig tewerktegaan: mij dunkt derhalven, dat zijn *Stadhoudelijke Raad* behoorde te bestaan, uit een verstandig, belangeloos en vroom Lid, uit ieder der Zeven Gewesten. Holland alleen behoorde 'er zelf twee te geeven, men begrijpt de reden wel waarom.

GRIJZ. Maar zoude het geeven van een' Raad aan den Stadhouder niet even zoo veel zijn, als denzelven onder Voogdij stellen, gelijk men zegt?

JONG. Geenszins, stelt men een' Opperrechter onder voogdij, als men hem bijzitters toevoegt, stelt men een Voorzitter in een Hoog - Gerichtshof onder voogdij, wanneer men Raaden nevens hem stelt? Staan de Vorsten onder voogdij, omdat zij zich eene geheimen Raad kiezen, om met denzelven te raadpleegen, over de gewichtigste zaaken van den Staat. De verrichtingen des Stadhouderschaps, zoo als ik dezelve daar kom te beschrijven, zijn van gewichts genoeg, om een' kleinen Raad, bestaande uit mannen, bezield met ijver, voor 't algemeen welzijn,

ernstiglijk bezigtehouden, en zij zijn te menigvuldig dan dat een Stadhouder *der Zeven Gewesten*, Kapitein- en Admiraal-Generaal der *Unie*, alleen in staat zoude zijn, om dezelve in zijn Kabinet, te verrichten.

GRIJZ. Geloofst gij, dat de Stadhouders, zoo dikwijls misbruik van hun gezag zouden gemaakt hebben, indien zij zoo een Raad gehad hadden?

JONG. Ik geloof neen, en ik ben zelf overtuigd, dat Maurits en Willem de II. vooral omzigtiger in hunne bedrijven zouden geweest zijn, en dat zij zich wel gewacht zouden hebben, de rechten der Hooge Overheid te verkorten, gelijk zij, geduurende hun leeven, maar al te dikwijls gedaan hebben.

GRIJZ. Hebt gij niet hier of daar een opmerkelijk staaltje, aangaande dit stuk gelezen?

JONG. Het is slechts weinige weken geleden, dat gij mij in de *Politique Hollandois* N°. 20. bl. 316 en 317 eene plaats deed opmerken, welke waarlijk verdient opgemerktteworden. Oldenbarneveld in zijne gevangenis van MAURITS spreekende, drukte zich dus uit; —
 „ Deze vreemdeling durft, eerwaardige Re-
 „ genten, die in 't land geboren zijn, wegja-
 „ gen! hij durf als een willekeurig Vorst over
 „ zijne Meesters en zijne Opperheeren, wel-
 „ ker *Stadhouder* hij slechts is, ja, wat zeg ik,
 „ over zijne weldoenders, welke hem met
 „ wel

„weldaaden overlaaden hebben, heerschen! —
 „hij heeft de Regeeringsvorm te niet ge laan,
 „onze wettige meesters zijn niet meer. Met
 „welke onbeschaamdheid durf hij de tegen-
 „woordige geweldenaarigen verdedigen? De
 „Algemeene Staaten kunnen dezelve niet
 „wettigen: zij zijn geen Opperheeren. De
 „Stadhouder heeft dezelve niet kunnen ver-
 „richten, dan door zich de oppermacht aan-
 „temaatigen. Dus zullen wij ten kosten van
 „zoo veel bloeds, onze Vrijheid onzen ou-
 „den Vorst ontweldigd hebben, alleenlijk om
 „dezelve aan een Stadhouder opteofferen.”

GRIJZ. Behoort de benoeming of verkiezing der Regenten, uit kracht van de Grondwetten der Regeering, den Stadhouder toe?

JONG. Neen; en Oldenbarnevelt, welke zekerlijk wel goede kennis had van den oorsprongelijken Regeeringsvorm, van ons Gemeenebest, is hier een getuige, die alles beflist. De Stadhouders zijn niet dan door een misbruik, 't welk ik het allerverdervelijkste van allen, die in den Regeeringsvorm ingesloopen zijn, noch aan die gewoonte geraakt van de Regenten in de onderscheiden Steden van den Staat te benoemen en te verkiezen.

GRIJZ. Waarom meent gij, dat dit het allerverdervelijkste van alle misbruiken is.

JONG. Omdat het den Stadhouder in staat stelt, om over alle de zaken, van 't Gemeenebest, zelf over die van 't grootste gewicht,

naar zijn welgevallen, te kunnen beschikken, in een woord, dit recht maakt hen bij ons machtiger dan de Hooge Overheid zelve.

GRIJZ. Deze stelling is te sterk, Zoon, en men doet onvoorzichtelijk, als men die zonder hewijzen bijbrengt.

JONG. De bewijzen van dezelve kan men ongelukkiglijk maar al te gemakkelijk verschaffen.

1. Het beste bewijs, 't geen men van eene stelling kan geeven, is de ondervinding, en de versche ondervinding van den invloed des Stadhouders in den oorlog, welke een einde komt te nemen, bewijst maar al te veel, dat de Stadhouder, zonder Opperheer te zijn nochtans de zaaken bijkans naar zijn zin heeft kunnen schikken. Ik beroep mij op de beruchte ongehoorzaamheid der Scheepsbevelhebberen bestemd om zich naar Brest te begeeven. Heeft de Opperbevelhebber (de Graaf van Bijland) 't bevel over dit Smaldeel voerende, niet opentlijk gezegd en heeft hij niet durven schrijven, *dat hij volkomenlijk vrijgesproken was van alle verwijt, omdat de Admiraal-Generaal hem vrijgesproken had?* 2. Sedert dat de amten van Kapitein- en Admiraal-Generaal in den persoon des Stadhouders vereenigd zijn, kan men zeggen, dat de beschikking der Land- en Zee-macht geheel en al overgegaan is onder de willekeurige macht des Stadhouders; want in hoedanigheid van Kapitein- en Admiraal-Ge-
ne-

neraal, begeeft hij het grootste gedeelte der krijgsamten. Deze benoeming verbindt niet alleenlijk die geenen, welke hunne krijgsamten van zijne hand houden, maar zelf de gansche familie van die geenen, welke tot eene krijgsbediening bevorderd zijn, en alle de families van hun, welke naar eene bevordering in den krijgsdienst staan, aan hem; dit zoude reeds te veel zijn: En kan men niet zeggen, dat de Stadhouder door de begeevening, de verkiezing, de aanbeveeling enz. zoo van en tot de Regentsplaatsen der Steden, als van en tot de voordeelige posten en Eerampten van 't Gemeenebest, middel gevonden heeft, bijna alle de families van 't Gemeenebest in zijne belangen te trekken? Indien dan bijna alle de families van 't Gemeenebest niet verwachten kunnen eenige gunsten of eeramten in den Staat te bekomen, dan van 't welbehaagen van den Stadhouder en Kapitein Generaal, indien de Stadhouder en Kapitein - en Admiraal Generaal het eenigste kanaal is, door 't welk alle gunsten en Eeramten van den Staat nedervloeiën, welke familie zal zich tegenzinnen wil durven aankanten, en die niet slaavelijk zal buigen, voor hem, die naar zijn welgevallen, over de Regentsplaatsen, over de burgerlijke en krijgsamten in de gansche uitgestrektheid van 't Gemeenebest kan beschikken? Men heeft slechts het menschelijk hart te kennen, om te besluiten, dat, vooral, in dezen tijd in welken de pracht

en

en overdaad alle Rangen en Staaten ingenomen, hebben de heerszucht de overhand op de vaderlandsliefde heeft, en deze bijna altijd aan het eigen belang opgeofferd wordt!

GRIJZ. Woud gij dan, dat de Stadhouder zoo groot een' invloed in de begeevening en verkiezing der Regenten niet hadden dan hij tegenwoordig heeft?

JONG. Ja, en ik houde staande, dat zoo lang als hij den invloed in de begeevening der amten en verkiezing der Regenten zal blijven behouden dien hij door t verdervelijkste van alle misbruiken bekomen heeft, ik houde staande, zeg ik, dat het Gemeenebest niet meer bestaat dan uit een volk van slaaven, eeniglijk verknocht aan hem, die alleen de eeramten, de rijkdommen en gunstbewijzingen van den Staat op hunne hoofden kan doen nederdaalen; waarom? omdat onze Regenten bijna niet anders zijn, dan plaatsbekleeders van den Stadhouder.

GRIJZ. Hoe en door welke wegen heeft de macht der Stadhouders zoo een hoog en voor de Algemeene Vrijheid zoo bekomen merlijk top-punt bereikt?

JONG. Ik meen, dat ik hier boven, deze vraag beantwoord hebbe; maar om u te voldoen, wil ik mijn antwoord hier wel herhalen. Willem de 1. verdiende bij den aanvang van 't Gemeenebest, alle de erkentenis van 't Volk; men droeg hem derhalve alle de eerbewijzingen en voorrechten, welke zijn Stadhou-

honderfchap doorluchtig en aanzienlijk voor hem konden maaken, op; dus kwam hij tot dien trap van gezag, dat hij in 't Gemeenebest oefende door zeer eerlijke en zeer wettige middelen; maar zijne Opvolgers zijn aan de *hooge* en bijna willekeurige macht, die zij geoeffend hebben, en die de tegenwoordige Stadhouder, tot hiertoe geoeffend heeft, niet gekomen, dan door duistere wegen, door laage, doch bij een Volk, 't welk van de deugden van deszelfs Voorvaderen ontaard is, altijd krachtige middelen.

GRIJZ. Verklaar u zelven duidelijker.

JONG. Deze alte krachtige middelen, herhaal ik niet dan met verontwaardiging. Zomenigmaal als de Stadhouders eene nieuwe bres in de Burgerlijke Vrijheid hebben willen maaken, hebben hunne vleiers, hunne uitgezondenen, in een woord, de verraders des Vaderlands middel gevonden, om 't gepeupel in alle de Steden van 't Gemeenebest opteruien; zij hebben 't zelve tegen deszelfs Regenten doen opstaan, zij hebben hetzelve tot mouterij verwekt, zij hebben door beloften, door belooningen, en door andere nog onbetaamelijker middelen, de verbeelding van 't gemeene Volk gaande gemaakt; en dit gemeene Volk, onweetend, ligtgeloovig, doch wild en woest, wanneer het toornig is, is tot de grootste buitenspoorigheden overgeslagen; en 't zij vreesachtigheid van de zijde der Regeer-

rin-

ringen, 't zij strafwaardige oogluiking van de zijde der meest in aanzien zijnde Regenten; d t gemeene Volk is niet gestuit geworden in deszelfs openbaare wanorden. Eindelijk, om alles in een woord te zeggen, altijd hebben de Stadhouders door muiterijen des Volks tegen den Regeeringsvorm en tegen 't klein getal van braave Regenten, Beschermers der Vrijheid, hun gezag vergroot, en zijn zij zoo verre gekomen, dat zij bijna geen andere regelmaat van hun gedrag kennen, dan hun welbehaagen. o Schimmen van den OLDENBARNEVELDEN vande GEBROEDERS DE WITT strekt gij niet tot getuigen dezer droevige waarheid! O Vaderen des Vaderlands waart gij niet de slachtoffers des oproers; en bezoedelden uwe eer- en godvergeeten medeburgeren, die hunne handen in uw bloed doopten, zich zelven niet met de grootste aller euveldaaden, door u te vermoorden, en wanneer zij u vermoordden en 't hart uit uwen boezem rukten, vermoordden zij toen niet teffens de Vrijheid zelve en rukten zij dezelve niet teffens 't hart uit den boezen! o waarde Medeburgeren! kunnen wij naar 't geen wij heden zien, twijfelen aan eene waarheid, welke onze Historie bevestigt, welke onze tegenwoordige toestand klaarblijkelijk bewijst; eene waarheid, die ons met sehande bedekt bij de buitenlanders, welke dat oude, deugdzaame, dappere, krijgsvuchtige, machtige en voor hunne buitenland-

sch

fche vijanden even zoo ontzaggelijk Volk, als t voor den Dwingland, die 't zelve sedert langen tijd onderdrukt had en nog meêr onderdruken wilde, geweest was, bij ons tegenwoordig te vergeefsch zoeken.

GRIJZ. Gij doet mijn hart toefluiten Zoon; uwe liefde voor 't Vaderland doet mij traanen van vreugde forten, en deze traanen zouden voor mij aangenaam zijn, indien de vrees voor alle de geweldenaarijen van 't gepeupel, tegen 't geen ons nog van de Vrijheid overblijft, hunne zoetheid niet met bitterheid mengde.

JONG. Het is waar, dat men tegenwoordig alle die verachtelijke en strafwaardige middelen in 't werk ftelt, welke eertijds zoo wel gelukt zijn aan de pluimfrijkers van de Prinzen van Oranje, heerschzuchtige vleiers, welken ik geen zwaarigheid maak verraaders van 't Vaderland te noemen; doch het is teffens waar, dat onze Wethouderfchappen, in 't algemeen, uit beter leden bestaan, het is teffens waar, dat de Vaderlandsliefde ontwaakt is, dat dezelve op haare hoede is; het is teffens waar, dat het grootfte en zelfs 't gezondfte gedeelte des Volk, wel onderricht is, het is teffens waar, dat het deszelfs rechten kent, 't is teffens waar, dat hetzelve gereed is, om dezelfen ten kosten van deszelfs bloed tegen de dwingelandij te verdedigen; het is eindelijk teffens waar, dat alle de beroerten en opftanden, welken men sedert ruim een jaar, heeft ge-
 poogd

poogd te verwekken, niet gelukt zijn, dat alle de schande van dezelve op de hoofden der bekende bewerkers van deze openbaare wanorden t' huis gekoomen is; dus voorfpelt ons alles tot hier toe, Vader, dat de poogingen der boozen machteloos zullen zijn: en dat de Vrijheid zich weder in haaren vollen luister en in haaren vollen glans bij ons vertoonen zal, in weerwil der meenigvuldige listen en kunstenaarigen der slaaven van t willekeurig gezag, die alles in 't werkstellen, om t gantsche Volk te noodzaaken schandelijk de kniën te buigen voor den Afgod der volstreckte Heerschappij.

GRIJZ. Mogt gij, o mijn waarde Zoon! mogt gij met juistheid en waarheid de verlossing des Volks en de zegepraal der Vrijheid voorzeggen! Mogt gij bij ons de schitterende Zon der eer en des roems van een Volk, geboren om vrij te zijn, zien opkomen!

En Gij, o Almachtige God, Gij! die de harten aller menschen in uwe hand houdt; Gij! die dreigendste stormwinden en onwe- ders verdrijft; Gij! die met de voorneemens der boozen spot, die hunne versoccielijke raadslagen verijdelt en te niet doet gaan, enze tegen hen zelve keert; Gij! die 't hoodlot der Rijken regelt, en dezelve verheft en vernedert, naar uw welbehaagen; Gij! die U nooit, dan naar de onverant- werlijke Wetten der Gerechtigheid richt;
Gij!

Gij! die de deugd altijd ondersteund en beloont, die een afgrijzen van 't kwaade hebt en hetzelfde altijd strengelijk straft; Gij eindelijk! o Opperweezen! sla een mededoogend oog op de kinderen der doorluchtige Martelaaren van 's Lands Vrijheid, doe ten hinnen behoefte, 't geen dat Gij ten behoefte hunner Vadersen hebt gedaan, neem hen heden onder de bescherming Uws Almachtigen arms, gelijk als Gij hunne Voorvadersen, ten tijde hunner vernedering en hunner rampen onder dezelve naamt. Boezem hun dien moed, dien ijver, die geregelde liefde voor 't Vaderland, in een woord, die heldendeugden in, welke hunne Vaders deden zegepraalen, over de geduchte en wreede macht van een' onrechtvaardigen en ontaarden Vorst. De Rampen, welke mijn Vaderland bedreigen, zijn, wel is waar, zoo 't schijnt, min te duchten, doch zij zijn daarom niet min weezenlijk, noch min verschrikkelijk. Gij alleen, o God, gij alleen kunt dezelve van onze hoofden afwenden! Verhoor mijne gebeden, ten behoefte van mijn waarde Vaderland! Verhoor dezelve ook ten behoefte van een' Zoon, die, hoop ik, door zijne Christelijke en Burgerlijke deugden, verdienen zal, dat Gij hem ondersteunt, dat Gij hem bestiert, dat Gij hem bezielt, en dat Gij hem geleid, op 't met distelen en doornen bezaaide pad, hetwelk hij begint te betreden.

Doe dat zaad van deugd, hetwelk ik getracht heb, uit het binnenste van zijn jong en teder hart te doen voortspruiten, ganschelijk ontbotten; of liever voltooi uw werk, want alle deugd vloeit alleen van U af. Indien 't Graf, 'twelk mij reeds roept, mij mogt komen intezwelgen, voor dat ik de uitmuntende vruchten der onderwijzingen, welken ik aan dien waarden Zoon geef, aanschouwen en smaaken kan, maak, dat ik ten minste, van deze Wereld scheidende, met mij moge voeren, de welgegronde hoop, van een' deugdzaam en Patriotisch' Burger te hebben gevormd?

JONG. Vrees niet, Vader, vrees niet voor mijne onstandvastigheid, uwe lessen zijn diep in mijn hart geprent; ik zal uwe voorbeelden nooit uit het oog verliezen, 's Lands Vrijheid is alles voor mij; zonder haar is 'er voor mij niets bekoorlijks noch aangenaams; nooit zal ik voor de blinde Afgodin der Fortuin kruipen, nooit zal ik haar de kostelijke voordeelen der Vrijheid opofferen, en de willekeurige Heerschappij zal altijd in mij den onverzoenlijksten Vijand vinden.

GRIJZ. Beloofst gij mij dit, Zoon!

JONG. Ik zweer u dit, bij al wat 'er heiligt is!

GRIJZ. Omhels mij, Zoon, de dood heeft niets verschrikkelijks meer voor mij, ik zal denzelven zonder vrees zien komen; ik zal u zonder bekommering verlaten, en ik zal
zon-

zonder schrik ten graave gaan, ik voeg 'er bij, dat ik, met genoegen, in 't zelve zal gaan, dewijl ik mij belooven kan, dat een, mij en den Vaderlande waardige Zoon, mij derwaards zal geleiden, nadat ik in zijne armen den geest zal hebben gegeven, en zijne handen, mijne oogen voor altoos gesloten zullen hebben.

E I N D E.

